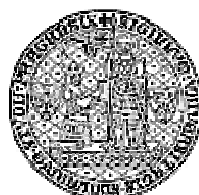

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD
INSTITUT POLITOLOGICKÝCH STUDIÍ

KYPR
(Budoucnost rozděleného ostrova)

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Praha 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem.

V Praze dne 8.ledna 2010

Eva Kratochvílová

Bibliografický záznam

Kratochvílová, Eva. *Kypr (Budoucnost rozděleného ostrova)*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, 2010. 107 s. Vedoucí diplomové práce JUDr. PhDr. Tomáš Karásek, PhD

Anotace

Diplomová práce *Kypr (Budoucnost rozděleného ostrova)* se zabývá současnou situací na Kypru, který je i po mnohých desetiletích stále rozdělený a ani vstupem Kypru do EU nedošlo k vyřešení tohoto konfliktu. Kypr je také posledním rozděleným státem v Evropě a i přes snahy vyjednávačů OSN byl v roce 2004 v referendu odmítnut plán OSN na sjednocení ostrova (tzv. Annanův plán). Proti přijetí plánu se vyslovila většina řeckých Kypřanů, zatímco v turecké části Kypru (i přes odmítavé stanovisko politických elit) byl plán v referendu přijat. Cílem mé diplomové práce je s ohledem na stanoviska a preference aktérů konfliktu (v procesu vyjednávání Annanova plánu i po jeho odmítnutí) vytvořit hierarchii scénářů dalšího možného vývoje řešení kyperského konfliktu. V rámci tohoto postupu budu rozebírat následující scénáře: sjednocení ostrova na základě modifikovaného plánu OSN tzv. Annanova plánu, de facto uznání severokyperského státu, pokračování statu quo, vznik centralizovaného státu a vznik protektorátu EU nad severním Kyprem. Jako východisko pro svou analýzu možnosti řešení kyperského konfliktu využiji teorii řešení konfliktů, která mi poskytne rámec pro pochopení procesů vzniku konfliktního chování a zejména možných řešení konfliktu.

Annotation

Diploma thesis “Cyprus (the Future of Divided Island)” deals with current situation on Cyprus, which is for many decades divided and even after the entrance to the EU there is no solution to this conflict. Cyprus is also the last state in Europe, which is still split into two separate parts, and despite of the efforts of many mediators and UN negotiators, the comprehensive plan for reunification of the island was rejected in the 2004 referendum. The majority of the Greek Cypriots was against the acceptance of this plan, while in the Turkish Cypriot part of Cyprus the plan was accepted (despite the opposition of political elites). The aim of this thesis is with

the regard to the preferences of the actors of the conflict (in the process of its negotiation and also after its rejections) to create a hierarchy of possible future scenarios for the solution of the Cyprus conflict. Under this objective I will analyze the following scenarios: unification of the island on the basis of the UN plan (the so-called Annan plan), de facto recognition of Northern Cyprus, continuation of the status quo, creation of the centralized state and Turkish Cypriot North becoming an EU protectorate. As a theoretical framework for the analysis of the resolution of Cyprus conflict, I will utilize the theory of conflict resolution. This theory will provide framework for understanding of the processes of the rise of the conflict behaviour and also the possible means for its resolution.

Klíčová slova

Kypr, etnopolitický konflikt, scénáře řešení konfliktu, Annanův plán

Keywords

Cyprus, ethno-political conflict, conflict resolution scenarios, Annan plan

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. et PhDr. Tomáši Karáskovi Ph.D. za věcné připomínky a podnětné návrhy k této diplomové práci.

OBSAH

ÚVOD.....	7
I. TEORETICKÝ ZÁKLAD – KONCEPTY ŘEŠENÍ ETNOPOLITICKÝCH KONFLIKTŮ.....	11
II. KOŘENY KYPERSKÉHO KONFLIKTU.....	18
III. KLÍČOVÉ ASPEKTY ANNANOVA PLÁNU A JEJICH PŘIJATELNOST PRO STRANY KONFLIKTU.....	29
i. VÝVOJ ANNANOVA PLÁNU.....	33
ii. BEZPEČNOSTNÍ ASPEKTY.....	36
PŘEHLED RELEVANTNÍCH USTANOVENÍ V ANNANOVĚ PLÁNU.....	36
ŘEČTÍ KYPŘANÉ.....	37
TUREČTÍ KYPŘANÉ.....	38
MOŽNÁ ŘEŠENÍ.....	39
iii. STÁTNÍ USPOŘÁDÁNÍ.....	43
ANNANŮV PLÁN.....	43
ŘEČTÍ KYPŘANÉ.....	44
TUREČTÍ KYPŘANÉ.....	46
MOŽNÁ ŘEŠENÍ.....	47
iv. ÚZEMÍ.....	49
ŘEČTÍ KYPŘANÉ.....	49
TUREČTÍ KYPŘANÉ.....	50
v. VLASTNICTVÍ.....	51
ANNANŮV PLÁN.....	52
ŘEČTÍ KYPŘANÉ.....	53
TUREČTÍ KYPŘANÉ.....	54
MOŽNOSTI ŘEŠENÍ.....	56
IV. ROLE VNĚJŠÍCH AKTÉRŮ.....	58
i. EU.....	59
ii. ŘECKO.....	63
iii. TURECKO.....	65
iv. VELKÁ BRITÁNIE.....	67
V. SCÉNÁŘE ŘEŠENÍ KYPERSKÉHO PROBLÉMU.....	69
i. DOSAŽENÍ DOHODY (SJEDNOCENÍ) NA ZÁKLADĚ MODIFIKOVANÉHO ANNANOVA PLÁNU.....	72
ii. DE FACTO UZNÁNÍ SEVEROKYPERSKÉHO STÁTU („TAIWANIZACE“).....	77
iii. POKRAČOVÁNÍ STATU QUO.....	83
iv. VZNIK CENTRALIZOVANÉHO STÁTU.....	85
v. SEVERNÍ KYPR JAKO PROTEKTORÁT EU.....	87
ZÁVĚR.....	88
PŘÍLOHY.....	95
SEZNAM LITERATURY.....	99

ÚVOD

Témata, cíle a struktura práce

Ve své diplomové práci se budu věnovat současné situaci na Kypru, který je i po mnohých desetiletích stále rozdělený a ani vstupem Kypru do EU nedošlo k vyřešení tohoto konfliktu. Od rozdělení Kypru roku 1974 se o vyřešení tohoto konfliktu snažili čtyři generální tajemníci OSN. Neúspěšně. Kyperským konfliktem se zabývali i jiní významní diplomaté, politici a zprostředkovatelé. Ani Richard Holbrooke, odhodlaný k novým úkolům po úspěšném vyjednání Daytonské smlouvy, však v otázce konfliktu na Kypru neuspěl.

Kypr je posledním rozděleným státem v Evropě a i přes snahy vyjednávačů OSN byl v roce 2004 v referendu odmítnut plán OSN na sjednocení ostrova (tzv. Annanův plán). Proti přijetí plánu se vyslovila většina řeckých Kypřanů, zatímco v turecké části Kypru (i přes odmítavé stanovisko politických elit) byl plán v referendu přijat. Pokud by byl Annanův plán přijat v obou částech Kypru, došlo by ke vzniku federálního státu se slabou centrální vládou a dvěma silnými konstituujícími jednotkami. Současně by byla navrácena část území momentálně spravovaná tureckými Kypřany do správy řeckých Kypřanů, byla by ustavena komise pro usmíření, došlo by k majetkové kompenzaci a radikální demilitarizaci Kypru.

Cílem mé diplomové práce bude s ohledem na stanoviska a preference aktérů konfliktu (v procesu vyjednávání Annanova plánu i po jeho odmítnutí) vytvořit hierarchii scénářů dalšího možného vývoje řešení kyperského konfliktu. V rámci tohoto postupu budu rozebírat následující scénáře. Za prvé dosažení dohody (tedy sjednocení ostrova) na základě modifikovaného plánu OSN, tzv. Annanova plánu. Tento scénář je mezinárodním společenstvím považován za nejpřijatelnější. To ale neplatí pro obě kyperské komunity – z jejich hlediska by se dal označit za druhou nejlepší variantu.

Druhým posuzovaným scénářem bude de facto uznání severokyperského státu. Pokud bude jižní Kypr i nadále sledovat politiku obstrukcí při vyjednávání řešení, může tak dojít k opačnému řešení, než by si jižní Kypr přál. Toto řešení v sobě nese některá úskalí. Zejména by nedošlo k nastolení dobrých sousedských vztahů mezi

oběma potencionálními státy na Kypru, bezpečnostní situace by významně zlepšena nebyla a celkově vztahy v regionu by také zlepšeny nebyly. Jako další nevýhodu zejména z pohledu severního Kypru lze považovat pravděpodobné nečlenství uznaného severního Kypru v EU.

Následujícím možným řešením je pokračování statu quo, což je v krátkodobém horizontu několika měsíců možná nejpravděpodobnější scénář. Ovšem s ohledem na postoj mezinárodního společenství, které očekává výsledky současných rozhovorů s netrpělivostí, není tato varianta řešení dlouhodobě udržitelná. Tato varianta řešení kyperského problému, která v podstatě řešením není, by byla velmi nevýhodná pro severní Kypr, protože by i nadále neprofitoval z členství v EU a jeho ekonomická závislost na Turecku by rostla. Navíc by pokračující mezinárodní izolace ovlivnila jak vnímání bezpečnosti v regionu, spolupráci mezi EU a NATO, tak i jednání s Tureckem o vstupu do EU. Stejně tak by nedošlo k vyřešení jihokyperského požadavku na stažení tureckých vojsk z Kypru a navrácení části území.

Teoretickým řešením by byl i vznik centralizovaného státu, který by nezhledňoval bikomunální strukturu obyvatelstva na Kypru. Došlo by tedy teoreticky k obětování bikomunálního principu soužití za vidinu členství v EU. Jen stěží si lze ale představit tureckou vládu, která by na takové urovnání konfliktu přistoupila.

Severní Kypr jako protektorát EU je poslední možnou alternativou řešení. Je to ale nejméně pravděpodobný scénář vývoje. Tento návrh přichází s myšlenkou (podobně jako bylo uvažováno i o Kosovu) umístit severní Kypr pod správu EU jako protektorát, a to až do vyřešení situace mezi severním Kyprem a jižním Kyprem. Výhodou tohoto řešení je fakt, že by došlo k ukončení izolace severního Kypru. Ovšem definitivně by tento problém vyřešen nebyl. Šlo by vlastně o jakési odložení a navíc by hrozilo, že v EU by jakékoli rozhodnutí mohla řecká část Kypru vetovat. Umístění severního Kypru pod správu EU by ale bylo jen stěží přijatelné pro Turecko, které členem EU není a svou pozici na Kypru považuje za jeden z klíčových zájmů.

Uzavření vyvážené dohody bude složité i proto, že vstupem do EU získala Kyperská republika neporovnatelně lepší pozici pro další vyjednávání, než může kdy severní Kypr mít. Pokud porovnáme potenciální zisky obou stran z vyřešení konfliktu na Kypru, jasným výsledkem je, že pro severní Kypr by vyřešení konfliktu

mělo mnohem větší přínos – a to jak z bezpečnostních, sociálních i ekonomických hledisek. V současnosti ale dochází k posunu v nerovnováze mezi zisky a ztrátami pro obě komunity a to z důvodu zvýšené inklinace mezinárodního společenství k de facto uznání Severokyperské turecké republiky v případě selhání současných vyjednávání.

Předtím, než přistoupím k analýze jednotlivých scénářů, představím teoretické koncepty řešení konfliktů, které jsou pro konflikt na Kypru podstatné. Z tohoto teoretického rámce následně odvodím konkrétní scénáře řešení kyperského konfliktu, jejichž aplikovatelnost v mnou zvolené konkrétní konfliktní situaci budu posuzovat a hierarchizovat. Druhá kapitola se bude věnovat historickým kořenům kyperského konfliktu, protože jen skrze jejich pochopení lze porozumět celému problému v jeho komplexnosti. Následující část se zaměří na jednání o plánu OSN z roku 2004, tzv. Annanův plán, který měl za cíl sjednocení rozděleného Kypru na základě dohody obou kyperských komunit. Prostřednictvím analýzy stanovisek a postojů stran konfliktu, tedy řeckých Kypřanů a tureckých Kypřanů, odhalím sporné momenty a nedořešené otázky, jejichž pochopení mi poskytne spolu s pochopením mezinárodních vlivů a role vnějších aktérů konfliktu základ pro predikci dalšího možného vývoje konfliktu na Kypru.

Výsledkem této diplomové práce bude zhodnocení možného vývoje jednání o řešení kyperského konfliktu na základě analýzy podstatných aspektů každého ze zvolených scénářů vývoje situace spolu se zhodnocením postojů klíčových aktérů. Na základě tohoto postupu bude možné zhodnotit, zda hierarchie scénářů, kterou jsem nastínila výše, odpovídá preferencím jednotlivých aktérů.

Metodologie práce

Jako východisko pro svou analýzu možnosti řešení kyperského konfliktu, využiji teorii řešení konfliktů, která mi poskytne rámec pro pochopení procesů vzniku konfliktního chování, psychologických mechanismů v konfliktu, a zejména možných řešení konfliktu, které pak aplikuji na konkrétní případ kyperského konfliktu. S pomocí analýzy preferencí aktérů konfliktu budu usilovat o nalezení hierarchie scénářů možného řešení.

Soustředit se budu zejména na události po roce 2000 a na Annanův plán, který je prozatím poslední oficiálně prezentovanou variantou řešení situace na

ostrově. Chtěla bych se věnovat jednotlivým aspektům Annanova plánu: bezpečnostním, ekonomickým i sociálním. Zároveň prostřednictvím analýzy procesů vyjednávání (odhalení stanovisek stran sporu) posoudím, který ze scénářů má do budoucnosti největší šanci na přijetí.

Tento postup bude doplněn analýzou preferencí aktérů vztaženou k souboru scénářů možného řešení konfliktu, jejímž výsledkem bude porovnání jednotlivých scénářů a zhodnocení pravděpodobnosti jejich uskutečnění. Na kyperský problém se tedy podívám očima hlavních aktérů této krize – Řecka, řeckých Kypřanů, Turecka, tureckých Kypřanů, Velké Británie a také EU. Nastíním preference jednotlivých aktérů, které se pokusím analyticky rozebrat v jednotlivých aspektech plánu (bezpečnostních, ekonomických, sociálních). Výsledkem bude hierarchizovaný seznam možných scénářů řešení kyperského konfliktu od nejpravděpodobnějšího po nejméně uskutečnitelný s ohledem na preference aktérů v jeho jednotlivých oblastech.

Literatura

Ve své práci vycházím z několika druhů literatury. Primárním zdrojem budou dokumenty, které reflektují postoje jednotlivých aktérů k Annanovu plánu a dalším možným scénářům řešení kyperského problému. Dále budu čerpat z monografií, které se ale zabývají jak současnou situací na Kypru, tak i historickou reflexí kyperského problému jako např. Hannay, David (2005) *Cyprus: The Search for a Solution*. London: I.B. Tauris. Zde získané základní informace proto budu průběžně doplňovat z nejrůznějších analytických studií z renomovaných výzkumných center zabývajících se řešením konfliktů jako například PRIO v Oslu.

I. TEORETICKÝ ZÁKLAD – KONCEPTY ŘEŠENÍ ETNOPOLITICKÝCH KONFLIKTŮ

V této části vymezím základní pojmy teorie řešení konfliktů, které poslouží jako její teoretický základ této práce. Než tedy přistoupím ke konkrétnímu případu konfliktu na Kypru, definuji pojmy konflikt, etnopolitický konflikt a pojem řešení konfliktů.

Kdy je nastalá situace považovaná za konflikt, lze vymezit prostřednictvím toho, co za konflikt považováno není. Soutěž¹ není považována za konflikt, přestože může být klíčovým zdrojem konfliktu. Přejít od soutěže ke konfliktu může být způsoben zjištěním, že šance jedné skupiny na dosažení cíle jsou nepoměrně menší, nebo žádné. „*Etnický konflikt se obvykle vyvíjí ze soutěže. Soutěží se o ovládnutí území, pracovní příležitosti, přístup ke vzdělání či peníze z rozpočtu, ale například také o charakter státních symbolů nebo interpretaci státních dějin v učebnicích. Jakékoli zvýhodnění určité skupiny, které naruší soutěž, staví každého jednotlivce do konfliktu s příslušníky jiné skupiny...*“²

Mimo toto vymezení ale existuje několik znaků, podle kterých lze prohlásit, že se jedná v konkrétním případě o konflikt. Tyto faktory jsou možnou, nikoli však jedinou podmínkou konfliktu.³ Konflikt vyžaduje účast nejméně dvou stran nebo dvou analyticky oddělitelných jednotek nebo entit. Konflikt vzniká z pozice nedostatku a nedostatečnosti v oblasti zdrojů. Konfliktní chování je takové chování, které má za cíl zničit, zranit, nebo jinak kontrolovat druhou nebo jinou stranu konfliktu. Konfliktní vztah je takový, při kterém strany konfliktu mohou relativně získat pouze na úkor druhé strany. Konfliktu se musí účastnit minimálně dvě strany, mezi kterými musí probíhat interakce, kdy akce a reakce jsou oboustranně protikladné. Konfliktní vztahy zahrnují také pokusy získat kontrolu nad nedostatkovými zdroji nebo snahu ovlivnit jednání. Konfliktní vztahy tedy zahrnují snahu nabýt nebo vykonávat moc.

¹ Za soutěž může být považováno soupeření o nedostatkový objekt (hlavním cílem není zničení oponenta, ale snaha získat nedostatkový objekt). ZDROJ: Tesař, F. (2007). *Etnické konflikty*. Praha: Portál, s. 27.

² Tesař, F. (2007). *Etnické konflikty*. Praha: Portál, s. 27.

³ Mack, R.; Snyder, R. (2006). The Analysis of Social Conflict – Toward an Overview and Synthesis. In Druckman, D.; Diehl, P. (eds.). *Conflict resolution*. London: SAGE Publications, s. 10-12.

Kategorizace konfliktů je velice pestrá. *Rozlišuje se konflikt nízké a vysoké intenzity, statistickou hranicí mezi nimi je číslo jeden tisíc obětí ročně. ... V mezinárodních vztazích se ještě rozlišuje násilný konflikt vnitřní (internal, intra-state conflict) a vnější (external, inter-state conflict...).* Etnické konflikty dnes nejčastěji bývají konflikty vnitřními.⁴

Jednou z nejvýznamnějších databází věnujících se kategorizaci konfliktů a konfliktům obecně je *Uppsala Conflict Database*. Podle této databáze se konflikty dělí na konflikty nízké intenzity (tedy ty konflikty, které si vyžádaly minimálně dvacet pět a maximálně tisíc obětí za rok) a konflikty vysoké intenzity, tedy války (minimálně tisíc obětí války za rok). P. Wallensteen pro klasifikaci konfliktů ve svých pracích využívá také proměnnou počtu zabitých v bojových akcích za rok. Války tak rozděluje na malé (*minor armed conflict*), kdy počet zabitých je mezi dvaceti pěti oběťmi a tisíci oběťmi, a velké války (*war*), kdy počet mrtvých převyšuje tisíc ročně. Dále definuje také kategorii středního ozbrojeného konfliktu (*intermediate armed conflict*), kdy počet obětí ročně nepřevyší tisíc, ale celkový počet padlých po dobu trvání konfliktu přesahuje jeden tisíc obětí.⁵

Jakmile dojde k vypuknutí etnopolitického konfliktu, dojde k aktivaci mnoha psychologických mechanismů, které konflikt vyostřují a brání tak v jeho vyřešení. *„Prvním z těchto procesů je militarizace. ... Militarizace s sebou nese šíření a převahu militaristických hodnot, jako je dogmatismus, nechuť k dvojznačností a názorovým sporům, omezování diskuse, slepá poslušnost a konformismus, glorifikace násilí. ... Atmosféra skupinového vydírání ... činí z nositelů nesouhlasu zrádce.“*⁶ Takové prostředí samozřejmě nevytváří prostor pro kompromis.

Následkem vypuknutí konfliktu dochází také k aktivaci etnocentrismu, který je doprovázen sklonem k územní etnické segregaci. Na segregaci je ovšem navázán další negativní proces, kterým je omezení komunikace mezi znepřátelenými etniky, čímž dochází ke stereotypizaci nepřátelské skupiny. *„Stereotypizace umožňuje lidem vidět to, co chtějí vidět, a nevídat si toho, čeho si všimnout nechtějí.“*⁷

⁴ Tesař, F. (2007). *Etnické konflikty*. Praha: Portál, s. 26-27.

⁵ Wallensteen, P.; Sollenberg, M. (2000). *Armed Conflict, 1989-99. Journal of Peace Research*. Vol. 37, No. 5, s. 639.

⁶ Barša, P.; Strmiska, M. (1999). *Národní stát a etnický konflikt*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 142.

⁷ Barša, P.; Strmiska, M. (1999). *Národní stát a etnický konflikt*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 143.

Dalším rysem násilného konfliktu, který může vést k zablokování následujících mírových jednání, je chycení do pastí vůdců, kteří „nemohou“ přistoupit na kompromis, aniž by neztratili svou tvář v očích těch, o kterých rozhodují. Doprovodnými jevy etnopolitického konfliktu jsou ekonomický úpadek a pocit bezmoci. „*Všechny uvedené zhoubné fenomény jsou konfliktem vyprovokovány a zároveň jej zpětně zhoršují. Ještě více než u nenásilných konfliktů zde platí to, že klíčovou proměnnou, která činí situaci neřešitelnou, není etnokulturní diference sama, ale logika konfliktu.*“⁸

Obecnou definici pojmu vyřešení konfliktu přinesl Peter Wallensteen. Vyřešení konfliktu „*je společenská situace, kdy se strany ozbrojeného konfliktu v (dobrovolně) přijaté mírové dohodě rozhodnou smířit se s předmětem svého sporu nebo jej odstranit, a přestanou tak proti sobě navzájem užívat zbraně.*“⁹

Řešení konfliktů nemá za cíl pouze momentální překonání antagonismů mezi rivaly, ale má podpořit přijatelnost a udržitelnost řešení v dlouhodobé perspektivě. Mělo by dojít k vyrovnání se s požadavky etnických společenství. „*Zahrnuje zkoumání (tvorbu) dlouhodobých i krátkodobých strategií, zkoumání jednání, chování a cílů znesvářených stran i prostředí, ... , způsob dosažení dohody a možnosti její realizace a dodržení tak, aby budoucí generace dosažený stav nepovažovaly za křivdu.*“¹⁰ Obor řešení konfliktů se „*snaží odhalit a řešit příčiny, které vedly ke konfliktu, a transformovat vztahy mezi stranami sporu tak, aby se ukončení jednoho konfliktu nestalo příčinou dalšího konfliktu (musí dojít především k uspokojení základních potřeb stran sporu).*“¹¹ Cílem by tedy mělo být nalezení takového uspořádání, které bude akceptovatelné pro obě etnika.

Oliver P. Richmond ve své knize *Maintaining Order, Making Peace* rozlišuje dva přístupy k řešení etnických konfliktů. Přístupy „první generace“ odpovídají řešení konfliktů z doby studené války a krátce po ní. Tento způsob hledání smíru se vyznačoval snahou dostat strany konfliktu k jednání, k čemuž byl využíván nátlak a pobídky. Těmito prostředky byl vyvíjen tlak na strany konfliktu s cílem přimět je k podpisu mírové dohody. Příkladem takového vyjednávání je i jedna z fází hledání řešení konfliktu na Kypru před rokem 1974. „*První fáze interkomunálních jednání*

⁸ Barša, P.; Strmiska, M. (1999). *Národní stát a etnický konflikt*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, s. 145.

⁹ Wallensteen, P. (2002). *Understanding Conflict Resolution (War, Peace and the Global System)*. London: SAGE Publications Ltd, s. 50.

¹⁰ Waisová, Š. (2005). *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, s. 23.

¹¹ Waisová, Š. (2005). *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, s. 31.

pod vedením OSN byla založena na pokusech řeckých Kypřanů marginalizovat turecké Kypřany...¹² Tento způsob řešení konfliktů, který upřednostňoval vojenské řešení a setkání pouze nejvyšších představitelů státu, nebyl účinný v případě dlouhotrvajících a obtížně řešitelných etnických konfliktů. Obohacení řešení etnických konfliktů o „druhou generaci“ přístupů znamenal velký pokrok a umožnil nový pohled na dlouhotrvající etnické konflikty.

Na rozdíl od přístupů „první generace“ se u přístupů „druhé generace“ klade důraz na multidimenzionální přístup a komunikaci na několika úrovních. Mnohem více zde jde o samotné řešení konfliktů spíše než o pouhé uzavření mírové smlouvy bez ohledu na její trvanlivost a vyhlídky do budoucna. Tento přístup se snaží o hledání a odstraňování příčin konfliktů v dlouhodobé perspektivě. Prostředkem k takovému cíli se stává široké zapojení nevládních organizací, soustředění na lidská práva, bezpečnost jednotlivců a spolupráci s civilním obyvatelstvem. Přístupy „druhé generace“ se rozvinuly v reakci na řešení konfliktů v duchu principu rovnováhy sil spojeným s realistickým přístupem, a zahrnuje řešení konfliktů a sociální, psychologické a systémové přístupy.¹³ Klade větší důraz na vyjednávání i na nestátní úrovni a všímá si různých pohledů na to, co stálo u vzniku konfliktu.

Podobný rámec pro pohled na řešení konfliktů vytvořil i J. Galtung, který nahlíží na konflikt jako na dynamický proces. Konflikt obsahuje jak objektivní složku (strukturální vztahy, soupeřící zájmy týkající se materiálních zdrojů), tak i subjektivní složku (emoce, různé vnímání aktérů). Galtung rozlišuje navíc negativní a pozitivní mír. Negativní mír je charakterizován absencí přímého násilí a předcházení válce, zatímco pozitivní mír zahrnuje širší otázky vztahující se k lidské bezpečnosti.¹⁴ Mezi negativní řešení konfliktu řadí separaci, etnickou asimilaci, etnické čištění a etnické panství (většinová kontrola početné menšiny). Zejména tato poslední forma negativního míru může být ospravedlňována principy většinové demokracie. Takové řešení ale nevede k dlouhodobému míru. Naopak mezi pozitivní formy řešení etnopolitického konfliktu je řazena federalizace¹⁵, konsociační

¹² Richmond, O. (2002). *Maintaining Order, Making Peace*. New York: Palgrave, s.78.

¹³ Richmond, O. (2002). *Maintaining Order, Making Peace*. New York: Palgrave, s.78.

¹⁴ Galtung, J. (1996). *Peace by peaceful means: peace and conflict, development and civilization*. London: SAGE Publications, s. 31-32.

¹⁵ Federalizace státu, který sestává pouze ze dvou národů, může být velice křehká (např. Československo). Navíc zde musí fungovat silná identifikace obou/více entit se státem. Federace může kromě politické integrace mít také odstředivou tendenci v podobě institucionální přípravy separace.

demokracie¹⁶, případně také multikulturní integrace (v případě etnických menšin nebo imigrantů). Další autoři (například E. Azar)¹⁷ rozvíjí dále přístupy „druhé generace“ a snaží se ukázat, že cílem při řešení konfliktů by mělo být překonání stát-centrických pohledů na konflikty.

Peter Wallensteen se ve své knize *Understanding Conflict Resolution. War, Peace and the Global System*¹⁸ zabývá sedmi možnými řešeními konfliktu. První možností je změna priorit jedné (nebo obou) ze znesvářených stran v agendě politiky. Nejedná se většinou o úplnou změnu postoje, takový vývoj je nepravděpodobný. Pouze strany konfliktu sporné otázky přestanou přisuzovat nejvyšší důležitost, čímž umožní další jednání. Dalším možným řešením je rozdělení zdrojů (rozdělení území, výnosů z nerostného bohatství, moci ve vládě,...). Strany konfliktu již nevnímají vzájemné vztahy jako hru s nulovým součtem a každá strana konfliktu alespoň částečně uspokojí své nároky. Třetím východiskem z konfliktu může být tzv. „výměnný obchod“, kdy dojde k výměně jednoho cíle za něco jiného. Každá strana pak získá to, co si vybrala. Následujícím řešením je společná kontrola, kdy se strany sporu dohodnou na správě společného statku. Takovým statkem může být např. území (spravované jako kondominium). Pátým vyústěním sporu je přenechání kontroly třetí osobě. Uvedení do praxe tohoto řešení jsou např. mezinárodní protektoráty (Kosovo, Bosna a Hercegovina). Předposledním východiskem může být použití formálních mechanismů řešení sporů (arbitráže, rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora v Haagu, smírčí řízení). Pokud ale strany sporu zvolí toto řešení, vzdávají se možnosti přímo zasahovat do řešení sporu. Vyžaduje tedy důvěru sporných stran, což je ne vždy proveditelné. Pokud není ani jedna strana sporu ochotná konflikt řešit a neusiluje ani o jeho vyhrocení, je možným řešením také odložení řešení na pozdější dobu či odsunutí do pozadí. Je také možné, že sporná otázka v průběhu času ztratí svou důležitost.

¹⁶ Konsocianismus však v praxi příliš nefunguje. Aby byl funkčním systémem, musí být splněny 3 základní podmínky. Elity se musí upřímně rozhodnout, zda chtějí, aby tento systém fungoval. Následující generace musí mít snahu systém udržet. Vůdci musí uzavírat dohody bez obavy z toho, že budou populistickou opozicí oceňováni jako zrádci. Tyto podmínky jsou v praxi jen stěží splnitelné. Zejména v případě dlouhotrvajících konfliktů jako je např. konflikt na Kypru, kde navíc pokus o zavedení tohoto systému v letech 1960-1963 selhal.

¹⁷ Azar, E. (1990). *The management of protracted social conflict: Theory and Cases*. Michigan: Dartmouth Pub.

¹⁸ Wallensteen, P. (2002). *Understanding Conflict Resolution (War, Peace and the Global System)*. London: SAGE Publications Ltd, s. 53-57.

Klíčovým a společným bodem moderních teorií o úspěšném řešení etnických konfliktů je prohlubování komunikace mezi znesvářenými stranami konfliktu, a to zároveň na několika úrovních (lokální, státní, mezinárodní). Stejně tak i další autoři rozvíjí přístupy „druhé generace“ a snaží se ukázat, že cílem při řešení konfliktů by mělo být překonání státocentrických pohledů na konflikty a jejich obohacení o multidimenzionální komunikaci.

Zejména v případě etnopolitického konfliktu je komunikace mezi znesvářenými etniky klíčovým bodem úspěchu. „... *většina terénních a v novější době i experimentálních výzkumů vliv kontaktu na oslabení předsudků potvrdila. Kontakt ovšem musí probíhat za určitých podmínek, mezi něž patří: 1) rovnoprávné postavení různých skupin..., 2) skupiny společně sdílejí nějaké cíle, 3) pravidelný kontakt a spolupráce mezi skupinami, 4) politické a právní autority podporují vzájemné uznání a rovnoprávnost...*“¹⁹ Snaha prohlubovat komunikaci mezi stranami konfliktu je vždy pozitivním krokem, ačkoli mohou být její výsledky považovány za marginální. I přesto má ale význam jakožto nástroj, kterým lze přerušit spirálu konfliktního chování. V případě absence komunikace může dojít ke zkreslenému pohledu na protistranu jako na iracionálního aktéra, jehož chování se může zdát natolik nečitelné, že je v důsledku považováno za provokaci. Takový náhled na nepřítel bývá doprovázen pohledem na sebe jako na objektivního a racionálního aktéra. Komunikací navíc dochází ke snižování pocitu ohrožení a omezuje stereotypní náhled na protistranu konfliktu. „*Když pocit ohrožení slábně, stoupá ochota posuzovat ostatní individuálně a naslouchat jim, a usmiřování tyto sklony dále posiluje.*“²⁰ Součástí kvalitní komunikace v průběhu hledání konsenzu vedoucího k usmíření je způsob, jakým je přijata nová ústava. Důležité je zejména to, jakým stupněm politického a společenského konsenzu byla přijata, zda vznikla vně státu, zda byla patřičně projednána a jakým vnitřním schvalovacím procesem prošla.

Aby bylo usmíření nejen politickým aktem, ale zároveň vyjádřením stavu společnosti, mělo by zahrnovat čtyři složky: „*mír (peace), pravdu (truth), soucit (mercy) a spravedlnost (justice).* ... *Mír v tomto smyslu znamená zajištění individuální bezpečnosti a rovnoprávnosti, základních podmínek vzájemného setkávání. Pravda má nahradit stereotypní vidění; uznání zla na vlastní straně má sloužit k překonání polarizace, v níž je vlastní strana viděna jako z principu dobrá,*

¹⁹ Tesař, F. (2007). *Etnické konflikty*. Praha: Portál, s. 225.

²⁰ Tesař, F. (2007). *Etnické konflikty*. Praha: Portál, s. 227.

zatímco druhá strana jako špatná. Soucit znamená vzájemné přijetí založené na vůli napravit křivdy. Spravedlnost má tyto křivdy napravit. ²¹

Obecně přijímanou skutečností je fakt, že konflikt má rozmanitou škálu příčin a ačkoli se může zdát snadné nalézt hlavní příčiny konfliktu, ve skutečnosti je kombinace faktorů, které vyústí v konflikt, nesnadno identifikovatelná. Konflikty mohou mít psychologické pozadí (podřízenost, nepřátelství) nebo sociologické pozadí (nerovnoměrná výše příjmů, pracovní podmínky).²² Každý jednotlivý konflikt má vlastní směs příčin. Proto je potřeba zkoumat strany konfliktu, příčiny konfliktu, a křivdy. Porozumět historii ale nestačí. Je potřeba se zabývat také zájmy vyjednáváním jednotlivých stran konfliktu. V případě kyperského konfliktu se proto v následující kapitole budu zabývat historickým pozadím, kořeny konfliktu a průběhem vyjednávání.

²¹ Tesař, F. (2007). *Etnické konflikty*. Praha: Portál, s. 231.

²² Mack, R.; Snyder, R. (2006). The Analysis of Social Conflict – Toward an Overview and Synthesis. In Druckman, D.; Diehl, P. (eds.). *Conflict resolution*. London: SAGE Publications, s. 14.

II. KOŘENY KYPERSKÉHO KONFLIKTU

Cílem této kapitoly je odhalit historické pozadí kyperského konfliktu, protože pouze skrze jeho pochopení lze nalézt odpovídající a zejména dlouhotrvající řešení konfliktu. „*Řešení konfliktů je se svou ambicí porozumět příčinám konfliktů a násilí a nalézt cestu, jak snížit míru násilí, ovlivněno historickými událostmi v míře vyšší, než nacházíme u jiných vědních disciplín.*“²³ Klíčovými momenty pro řešení konfliktu jsou traumata a křivdy, skrze něž lidé chápou svoje okolí. Proto bude následující kapitola této práce věnována událostem, které předcházely současným snahám o vyřešení konfliktu na Kypru. Zabývám se zde zejména událostmi po roce 1960 až do neúspěšného referenda o Annanovu plánu.

Už od dob 7-8. století před naším letopočtem se na Kypru objevují jak řecké, tak anatolské vlivy. V průběhu staletí se tak Kypr střídavě stává územím řeckým i tureckým. Ve druhé polovině 19. století je Turecko mocensky nahrazováno Velkou Británií²⁴ a po podpisu obrané smlouvy mezi Velkou Británií a Tureckem v roce 1878 je předání Kypru do rukou Britů oficiálně stvrzeno, i když formálně zůstává součástí Ottomanské říše.²⁵ V době nadvlády Velké Británie (1878-1960)²⁶, respektive až do roku 1955, měli turečtí Kypřané, kteří se rozhodli zůstat na ostrově, harmonické vztahy s řecko-kyperskou komunitou. V 50. letech 20. století však začala být situace na Kypru značně napjatá. Roku 1955 začali řečtí Kypřané intenzivně usilovat o ukončení britské koloniální nadvlády a připojení k Řecku.²⁷ Turečtí Kypřané s připojením k Řecku nesouhlasili a snažili se prosadit jiné řešení. Podle jejich návrhu mělo dojít k rozdělení ostrova na dvě části, z čehož jedna by připadla Řecku a druhá Turecku. Tato napjatá situace měla také mezinárodní dopady, kdy napjaté vztahy mezi dvěma spojenci v Severoatlantické alianci ohrožovaly její stabilitu a bezpečnost Západu. „*Proto byla na počátku roku 1959 přijata s neskryvanou úlevou zpráva, že se řecká a turecká vláda dohodly na kompromisním*

²³ Waisová, Šárka (2005) *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, s. 24.

²⁴ Po otevření Suezského průplavu roku 1869 Velká Británie zahrnuje do sféry svého vlivu širší region s cílem ochránit své zájmy – zejména obchod s Indií.

²⁵ *The Almanach of Cyprus 1998*. Press and Information Office, Republic of Cyprus, s. 31.

²⁶ V prvních 36 letech vlády platila Velká Británie Turecku každoroční poplatek za pronájem. Během 1. světové války je Kypr k Velké Británii anektován. Roku 1925 je Kypr oficiálně označen za britskou královskou kolonii.

²⁷ Tato snaha bývá nazývána Enosis neboli úsilí kyperských Řeků po připojení k Řecku zejména prostřednictvím EOKA (Národní organizace kyperských bojovníků). Tento guerillový boj zintenzivnil kyperský konflikt a do určité míry zabránil jeho mírovému řešení.

řešení. *Namísto Enosis²⁸ nebo Taksim²⁹ se Kypr stal nezávislým státem.*³⁰ Nutno dodat, že ani turečtí ani řečtí Kypřané nebyli při podpisu dohody v Londýně nově nastalou situací nadšeni. V podstatě bylo o budoucím uspořádání na Kypru rozhodnuto bez účasti na průběžných jednáních obou kyperských komunit. Ty byly přizvány až k podpisu konečné dohody. Kyperská ústava a Kyperská republika mohly fungovat pouze v případě velké ochoty obou etnik spolupracovat, ovšem v situaci, kdy jim byla ústava předložena jako hotový dokument bez možnosti dodatků a úprav, se taková snaha ať už z řeckokyperské či tureckokyperské strany dala jen těžko očekávat.

Se vznikem nového státu byla v srpnu 1960 vytvořena také nová ústava, která se ale zanedlouho stala předmětem sporů mezi oběma komunitami na ostrově. Navíc byla suverenita nového státu značně omezena třemi smlouvami, které novou ústavu doplňovaly. První byla Garanční smlouva (*The Treaty of Guarantee*), která dala Velké Británii, Řecku a Turecku právo garantovat nezávislost, teritoriální integritu a bezpečnost Kyperské republiky, což zahrnovalo i pravomoc obnovit konstituční pořádek v případě jeho narušení.³¹ Důležité je ale také zdůraznit, že Garanční smlouva obsahovala článek 2, ve kterém se píše: „*Řecko, Turecko a Spojené Království se také zavazují vyhnout se jakékoli aktivitě, která by měla za cíl rozvíjet přímo či nepřímo buď připojení ostrova k jinému státu, nebo jeho rozdělení.*“³² Druhou důležitou smlouvou přidruženou k ústavě byla Alianční smlouva (*The Treaty of Alliance*), která umožnila Řecku a Turecku umístit na Kypru kontingent vojáků v počtu 950 (Řecko) a 650 (Turecko) vojáků.³³ Poslední smlouvou byla Zřizovací smlouva (*The Treaty of Establishment*), která zakládala dvě vojenské základny pro Velkou Británii.

²⁸ Enosis neboli připojení Kypru k Řecku bylo cílem řeckých Kypřanů zejména po druhé světové válce, kdy došlo ke gradaci národního uvědomění umocněné navíc bojem proti britské koloniální nadvládě.

²⁹ Taksim neboli rozdělení Kypru na dva státy bylo naopak cílem tureckých Kypřanů.

³⁰ Ker-Lindsay, J. (2005). *EU accession and UN peacemaking in Cyprus*. New York: Palgrave Macmillan, s. 9.

³¹ *Appendix B/Article II Constitution of the Republic of Cyprus 1960.*

<http://www.kypros.org/Constitution/English/>, staženo: 8.5.2009.

³² *Article 2, Cyprus Treaty of Guarantee Nicosia.*
http://www.kypros.org/Cyprus_Problem/treaty.html#B, staženo: 8.5.2009.

³³ *Appendix C/Draft Treaty of Alliance Additional Protocol No. I.*
http://www.cyprus.gov.cy/portal/portal.nsf/0/d68b4ef140dfdbc9c2256fd500364ac1?OpenDocument&ExpandSection=7#_Section7, staženo: 8.5.2009.

Nová ústava ustavila prezidenta z řeckokyperské komunity a vice prezidenta z tureckokyperské komunity.³⁴ Navíc zaručovala tureckým Kypřanům 30% zastoupení ve veřejném sektoru³⁵ a 40% zastoupení ve vojenských a bezpečnostních složkách nového státu. Tureckým Kypřanům bylo dále zaručeno 30% míst v jednokomorovém parlamentu.³⁶ Navíc pro schválení všech zákonů byla vyžadována většina v obou komunitách. Vedle parlamentu existovaly ještě dvě komunální komory (tureckokyperská a řeckokyperská), které rozhodovaly o vzdělání, kulturních a také náboženských otázkách. Vláda se skládala z deseti ministrů, z čehož minimálně tři museli pocházet z tureckokyperské komunity. Navíc ale jeden z těchto tří ministrů musel zastávat jedno z klíčových ministerstev (ministerstvo obrany, ministerstvo financí nebo ministerstvo zahraničních věcí).

Toto kompromisní uspořádání bylo ve společnosti akceptováno, ale rozhodně nevyvolalo všeobecné nadšení. Myšlenka na rozdělení ostrova nebo sjednocení s Řeckem (v případě řeckokyperské komunity) na obou stranách přetrvávala. Spory mezi oběma komunitami tak pokračovaly i po vzniku samostatné republiky a roku 1963 vyvrcholily v ústavní krizi. V listopadu 1963 arcibiskup Makarios, prezident Kypru, zveřejnil návrh 13 ústavních dodatků³⁷, které měly podle jeho názoru zlepšit fungování Kyperské republiky. Na jejich základě došlo k odstranění tureckokyperské účasti na vládě a pravomoci prezidenta by přesáhly pravomoci prezidentů v běžných demokratických státech západní Evropy. Tento návrh byl pochopitelně rozhodně odmítnut tureckou protistranou. Napětí na ostrově vzrůstalo a 21. prosince 1963 přerostlo v otevřenou násilí. Boje vypukly nejprve v Nicosii a postupně se rozšířily po celém ostrově. Turecko se začalo chystat na intervenci. Hrozící krize byla ale záhy odvrácena prostřednictvím dohody garančních mocností. „*Británie, která měla stále umístěny své síly na ostrově, navrhla zřízení společné britské, řecké a turecké*

³⁴ Article 1 Constitution of the Republic of Cyprus 1960. <http://www.kypros.org/Constitution/English/>, staženo: 8.5.2009.

³⁵ Article 123/1 Constitution of the Republic of Cyprus 1960. <http://www.kypros.org/Constitution/English/>, staženo: 8.5.2009.

³⁶ Article 65 Constitution of the Republic of Cyprus 1960. <http://www.kypros.org/Constitution/English/>, staženo: 8.5.2009.

³⁷ Tyto ústavní dodatky by značně změnil dosavadní ústavní pořádek. Došlo by ke zrušení práva veta prezidenta i vice prezidenta; prezident i viceprezident by byli voleni celým Parlamentem (ne odděleně podle komunitního klíče jako dosud); zrušení pravidla nutnosti většiny v obou komunitách pro přijetí zákonů; takové zastoupení v armádě a státní správě, které by odpovídalo reálnému poměru příslušníků obou etnických skupin.

Zdroj: *13 Points (30 November 1963)*,

[http://www.cyprus.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/0/0740E0A1B3A45039C2256D6D00340AB1/\\$file/13%20points.pdf](http://www.cyprus.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/0/0740E0A1B3A45039C2256D6D00340AB1/$file/13%20points.pdf), staženo 5. 5. 2009.

*peacekeepingové mise pod britským vedením.*³⁸ Také proto byla roku 1964 z rozhodnutí OSN (rezoluce č. 186) na ostrově ustavena mise OSN (UNFICYP). Trvání mise UNFICYP bylo původně zamýšleno na tři měsíce a nakonec se z ní stala jedna z nejdelších misí OSN.

Události let 1963 a 1964 odpovídají plně předstupni konfliktu, kterým je soutěž etnických skupin. V souladu s definicí soutěže docházelo mezi dvěma stranami konfliktu k soupeření o nedostatečný zdroj, kterým byl v tomto případě podíl na vládě. Řečtí Kypřané měli pocit, že zastoupení tureckých Kypřanů ve vládě a státních institucích není adekvátní jejich početnímu zastoupení ve společnosti. Pozdější kyperský prezident G. Clerides ve své autobiografii přiznává, že řečtí Kypřané udělali chyby, které měly nenapravitelné důsledky. Jednou z nich je i podkopání konstitutivních základů republiky v roce 1963.³⁹

Rada bezpečnosti OSN generálnímu tajemníkovi doporučila jmenovat zprostředkovatele speciálně pro konflikt na Kypru. Jmenován byl finský diplomat Sakari Tuomioja. „*Tuomioja na tento problém nahlížel v zásadě jako na problém mezinárodní povahy a v Enosis spatřoval nejlogičtější řešení, ovšem odmítl spojení a to z důvodu nevhodnosti takového řešení, které by vedlo k ukončení existence člena OSN a to navíc ze strany samotného zástupce OSN.*“⁴⁰

Z iniciativy Spojených států vzešel podobný návrh. Dean Acheson prezentoval plán sjednocení Kypru, který počítal s připojením Kypru k Řecku. Výměnou za přijetí tohoto plánu by Turecko obdrželo suverénní vojenskou základnu na ostrově.⁴¹ Americký plán byl odmítnut řeckokyperskou komunitou s odůvodněním, že suverénní turecká základna na Kypru by dala Turecku příliš velký prostor pro angažování se do záležitostí Kypru. Ve snaze překonat řeckokyperské odmítnutí byla vypracována druhá verze plánu. Tato varianta nabízela Turecku smlouvu o pronájmu na základnu a to po dobu 50 let. Ani tento návrh řešení přijat nebyl a byl odmítnut řeckou komunitou i Tureckem. Spojené státy poté vzdaly snahu

³⁸ Bellamy, A.; Williams, P.; Griffin, S. (2004). *Understanding Peacekeeping*. Cambridge: Polity Press, s. 107.

³⁹ Hannay, D. (2005). *Cyprus: The Search for a Solution*. London: I.B. Tauris, s. 13.

⁴⁰ Ker-Lindsay, J. (2005). *EU accession and UN peacemaking in Cyprus*. New York: Palgrave Macmillan, s. 11.

⁴¹ Turecká menšina na Kypru by obdržela všechna práva menšiny, na jejichž dodržování by dohlížel mezinárodní komisař.

řešit tento problém.⁴² Neúspěchem skončil i pokus druhého zprostředkovatele OSN, kterým byl Galo Plaza Lasso.

Následující zmocněnec OSN pro Kypr Carlos Bernades se poučil z neúspěchů svých předchůdců a nesnažil se přijít s celkovým plánem na vyřešení konfliktu. Naopak, jeho záměrem bylo postupovat po malých krůčcích. Proto usiloval o to, aby se obě strany konfliktu byly schopné zapojit do přímého dialogu. Vnější situace (vojenský převrat v Řecku v dubnu roku 1967) však nepřála ani této iniciativě. Zářijová schůzka roku 1967 skončila fiaskem, když řecká junta navrhla jako řešení připojení k Řecku, což bylo pro Turecko samozřejmě nepřijatelné.⁴³

Po vypuknutí tvrdého interkomunálního násilí v listopadu roku 1967 se do konfliktu vojensky vmísilo Turecko, které bombardovalo řeckokyperské síly, a donutilo tím Řecku ke kapitulaci. Tureckokyperská komunita proto okamžitě zareagovala vyhlášením své vlastní dočasné správy. Arcibiskup Makarios tak postupně začal přistupovat na řešení, které by turecké komunitě na Kypru zajišťovalo určitou míru politické autonomie. V návaznosti na novou situaci byly zahájeny další nadějně rozhovory, které vedli noví vyjednavací. Za řeckou komunitu Glafcos Clerides a za tureckou Rauf Denktas. Jednání pokračovala až do roku 1974, kdy byli oba vyjednavací obviněni z nedostatečné snahy po dohodě, a jednání byla ukončena.

Ačkoli došlo ke snížení napětí na ostrově, v řecké komunitě vznikla a postupně nabyla na síle organizace EOKA B⁴⁴ silně podporující Enosis, tedy připojení Kypru k Řecku. Arcibiskup Makarios v otevřeném dopise požádal řeckého prezidenta o stažení řeckých vojáků z ostrova. V reakci na tuto iniciativu byl ale arcibiskup 15. července 1974 svržen vojenským převratem a nahrazen Nicosem Samsonem, který byl známým zastáncem připojení Kypru k Řecku.⁴⁵

Turecká reakce na nastalou situaci byla rychlá. Turecký ministerský předseda Bulent Ecevit se rozhodl jednat unilaterálně a 20. července zahájil vojenskou invazi na Kypr pod záminkou ochrany tureckých Kypřanů na ostrově. Právní oporou se pro

⁴² Ker-Lindsay, J. (2005). *EU accession and UN peacemaking in Cyprus*. New York: Palgrave Macmillan, s. 11.

⁴³ Řecká junta nabídla jako svůj návrh řešení Enosis, což bylo okamžitě odmítnuto tureckou protistranou.

⁴⁴ V dubnu 1971 se na ostrov tajně vrátil generál Grimias a následující rok založil organizaci EOKA B, která byla podporována řeckou vojenskou juntou. Cílem této organizace bylo sesazení arcibiskupa Makariose. Postupně tato organizace získala vliv v armádě a snažila se podlomit loajalitu Národní gardy vůči prezidentu Makariosovi.

⁴⁵ *Par. 39, House of Commons, Foreign Affairs - Second Report. Session 2004-05, <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200405/cmselect/cmfa/113/11305.htm#a6>, staženo: 14.4.2008.*

Turecko v jeho očích stala Garanční smlouva. Rada bezpečnosti OSN v rezoluci č. 353 požaduje okamžité stažení všech cizích vojsk.⁴⁶ V Řecku tato situace vedla ke zhroucení vojenské junty, na Kypru nahradil N. Samsona G. Clerides a již 25. července došlo k zahájení mírových rozhovorů v Ženevě.⁴⁷ Další rozhovory byly zahájeny 8. srpna opět ve Švýcarsku. Tentokrát byli přizváni i představitelé turecké i řecké komunity. Turečtí Kypřané trvali na geografickém rozdělení ostrova na dvě části, s čímž ale rezolutně nesouhlasili řečtí Kypřané, kteří ústy arcibiskupa Makariose trvali na uspořádání Kypru jakožto unitárního státu. Takto odlišná stanoviska vedla k nedohodě čelních představitelů obou komunit na Kypru. Turecko obnovilo svou ofensivu. Ovšem zanedlouho došlo k uzavření trvalého příměří, které ale zanechalo 37% ostrova v rukou tureckého vojska.⁴⁸

Následkem této invaze došlo k vysídlení 200 000 osob. Řecká část Kypru přišla o celé severní pobřeží, Varoshu (převážně řecký region).⁴⁹ Jakékoli budoucí uspořádání a řešení kyperské otázky už od této chvíle vylučovalo jednostranné řešení. Do budoucna již muselo být počítáno s tureckou teritoriální entitou na ostrově. K dovršení a potvrzení nastalé situace roku 1983 turečtí Kypřané vyhlásují vznik Severokyperské turecké republiky.

Intervencí tureckých vojsk na Kypru v podstatě došlo v kyperském konfliktu k jeho militarizaci a ještě posílila oddělení obou komunit. Militarizace konfliktu je doprovázena jeho dogmatizací, etnocentrismem a prostor pro kompromis se tak ještě snižuje. Následkem vojenské intervence je nejen segregace jednotlivých skupin v rovině politických a sociálních kontaktů, ale také v rovině geografické, jakožto faktické rozdělení území.

Snahy OSN zprostředkovat kontakt a jednání mezi oběma komunitami ale pokračovaly a měly i své pozitivní výsledky. Ke klíčovému zlomu došlo 12. února 1977, kdy OSN zprostředkovala jednání mezi Denktashem a Cleridesem v Nicosii, kde se oba představitelé dohodli, že jakékoli budoucí ujednání bude založeno na federativním uspořádání Kypru (bizonální a bikomunnální uspořádání); jednotlivé státy budou tak velké, aby nové rozdělení bylo ekonomicky realizovatelné; respektu

⁴⁶ *Resolution 353 (1974)*. (Adopted by the Security Council on 20 July 1974), <[http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/E286914EF8A39CFEC22571B50037925A/\\$file/Resolution%20353%20_1974_.pdf?OpenElement](http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/E286914EF8A39CFEC22571B50037925A/$file/Resolution%20353%20_1974_.pdf?OpenElement)>, staženo: 10.9.2009.

⁴⁷ Těchto rozhovorů se ale prozatím účastnilo pouze Řecko, Turecko a Velká Británie. Tedy turecká komunita na Kypru a řecká komunita na Kypru nebyla na jednání zastoupena svými kyperskými státními představiteli.

⁴⁸ *The Almanach of Cyprus 1998*. Press and Information Office, Republic of Cyprus, s. 37.

⁴⁹ Viz. Příloha: Mapa číslo 1.

svobody pohybu a vlastnických práv; centrální vládě budou uděleny takové pravomoci, aby byla schopna zajistit jednotu státu.

Prostřednictvím této dohody došlo k obrovskému zlomu v uvažování řeckokyperské komunity o budoucím uspořádání Kypru. Poprvé v historii byla akceptována myšlenka, že ostrov bude v budoucnu sjednocen jako federace a ne jako unitární stát. Řecká i turecká část Kypru se vzdala myšlenky budoucího spojení s Řeckem, respektive Tureckem. Tato dohoda byla ale na dlouhou dobu poslední konstruktivní dohodou na dlouhá léta.

Tento obrat vedl k zahájení nového kola rozhovorů. Nová jednání se pro tentokrát konala ve Vídni a to od 31. března do 4. dubna 1977. Jednání ale i přes počáteční naděje ztroskotala, protože turečtí Kypřané v konkrétních ujednáních prosazovali spíše konfederální model a řečtí Kypřané v teritoriálních otázkách nerespektovali bizonální princip.

S novou snahou po vyřešení kyperského konfliktu přišly prostřednictvím generálního tajemníka OSN USA, Velká Británie a Kanada.⁵⁰ *„Ačkoli byla tato iniciativa v duchu dohody z roku 1977, byla odmítnuta řeckými Kypřany. Namítali, že tato dohoda nezaručovala tři základní svobody, které podle nich jsou základem jakéhokoli spravedlivého a životaschopného ujednání: svoboda pohybu, svoboda osídlování a právo na osobní vlastnictví.“*⁵¹ Další jednání ztroskotala také z toho důvodu, že turečtí Kypřané odmítli diskutovat o otázce Varoshy. Konečně se obě strany nebyly schopné dohodnout ani na principu bikomunality. Jednání tedy byla opět přerušena.

Roku 1980 se generální tajemník OSN Kurt Waldheim pokusil o předložení prozatímního řešení, které obsahovalo např. návrat Varoshy pod civilní kontrolu nebo otevření nicosijského mezinárodního letiště. Jednání ale opět ztroskotala na odlišném vnímání bizonality. Jedni si pod ní představovali spíše konfederaci, druzí trvali na suverenitě náležící pouze centrální vládě.

Roku 1982 se generálním tajemníkem OSN stal bývalý speciální vyslanec pro Kypr, Javier Perez de Cuellar. Vzhledem ke svému předchozímu zaměření na Kypr

⁵⁰ Tento návrh počítal s federativním uspořádáním Kypru; centrální vládu, která by měla v kompetenci zahraniční politiku; vnější obranu; měnu a bankovní systém; inter-regionální a zahraniční obchod, komunikaci, federální finance, cla, imigraci a civilní letectví. Dále by měl vzniknout dvou komorový parlament. Zachován by měl být systém řecko-kyperského prezidenta a tureckokyperského vice-prezidenta. Sníženy by měly být počty vojáků na ostrově. Varosha by byla znova osídlena řeckokyperským obyvatelstvem.

⁵¹ Ker-Lindsay, J. (2005). *EU accession and UN peacemaking in Cyprus*. New York: Palgrave Macmillan, s. 16.

měl odhodlání zaujmout aktivnější roli ve vztahu ke kyperské otázce. Přišel s několika návrhy, které byly i přes počáteční nadějný vývoj odmítnuty, a to zejména řeckokyperskou komunitou, za což si řeční Kypřané vysloužili mezinárodní kritiku.

V této fázi by se dalo již hovořit o zablokování samotných politických vůdců na obou stranách rozděleného Kypru. Ačkoli dochází k uzavírání dílčích dohod a četným setkáním, oba představitelé neustále zastávají své maximální pozice a nejsou schopni přistoupit na vyjednávání o ústupcích. Jednání je v jejich očích hra s nulovým součtem.

4. června roku 1990 Kypr oficiálně požádal o vstup do Evropského společenství. Reakcí Turecka bylo značné rozhořčení. Turečtí Kypřané zpochybnili legalitu jak žádosti o vstup do EU, tak i její přijetí a odmítli pozvání prezidenta Cleridese k zapojení do kyperského vyjednávacího týmu.⁵²

Se změnou mezinárodního prostředí a rozpadem sovětského bloku se Kypr na čas stal méně sledovaným problémem. Až roku 1992 byla přijata rezoluce č. 750, která obsahovala budoucí pravidla pro uspořádání konfliktu na Kypru (suverénní stát, jedno občanství, nezávislost a teritoriální integrita, rovnost dvou komunit).⁵³

V lednu 1992 se stal generálním tajemníkem Butrus Butrus Ghali a představil svůj Program budování důvěry (*Confidence building measures*) mezi oběma stranami konfliktu. Jejich součástí bylo např. snížení počtu tureckých vojáků na ostrově výměnou za snížení jihokyperských výdajů na obranu; Varosha měla spadat pod kontrolu OSN; další body tohoto programu měly zajistit prohlubující spolupráci a kontakty obou etnik. Představitel tureckokyperské komunity ale rezolutně nesouhlasil s 9 ze 100 bodů dohody, kterou Butrus Butrus Ghali navrhoval. Sám generální tajemník ve své zprávě pro Radu bezpečnosti OSN vyjadřuje skepsi nad postojem tureckokyperského vůdce Denktashe.⁵⁴

Mezitím bylo roku 1995 rozhodnuto, že budou zahájeny přístupové rozhovory mezi EU a Kyprem o vstupu do EU, což vyvolalo opět silně nesouhlasné reakce na straně Turecka. „... turecký ministr zahraničí varoval, že toto rozhodnutí by mohlo vést ke stálému rozdělení ostrova a že jakákoli integrace mezi EU a

⁵² Hannay, D. (2005). *Cyprus: The Search for a Solution*. London: I.B. Tauris, s. 9.

⁵³ *Resolution 750 (1992)*. (Adopted by the Security Council on 10 April 1992), <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/011/09/IMG/NR001109.pdf?OpenElement>, staženo: 10.9.2009.

⁵⁴ *The Report of the Secretary-General to the Security Council – article 51*. 30 May 1994, [http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/2D6027C89D9A856EC22571C60033DA7B/\\$file/Confidence-Building%20Measures%20_30%20May%201994_.pdf?OpenElement](http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/2D6027C89D9A856EC22571C60033DA7B/$file/Confidence-Building%20Measures%20_30%20May%201994_.pdf?OpenElement), staženo: 11.11.2009.

řeckými Kypřany by mohla být provázena podobnými kroky na úrovni vztahů mezi Tureckem a TRNC.⁵⁵

Situace se i nadále vyostřovala, když vyšlo najevo, že řeckokyperská část Kypru plánovala výstavbu protiraketového systému ruské výroby S-300. Turecko v reakci na toto zjištění oznámilo podpis vzájemné deklarace s tureckokyperskou administrativou o vyrovnání stavu zbrojení na úroveň řeckokyperské části Kypru.⁵⁶ Roku 1998 navíc severní Kypr a Turecko vytvořily společnou ekonomickou zónu, což ještě více upevnilo rozdělení ostrova.⁵⁷

Roku 1997 se novým generálním tajemníkem OSN stal Kofi Annan, který se rozhodl usilovat o opětovné zahájení mírového procesu. Zpočátku se zdálo, že budou rozhovory mezi Denktashem a Cleridesem úspěšně pokračovat. To byl ale omyl. Po rozhodnutí Evropské komise o návrhu na zahájení přístupových rozhovorů následovala nekompromisní reakce Turecka. Severokyperská turecká republika a Turecko oznámily, že bude neprodleně zahájena ekonomická a finanční integrace těchto dvou států. Rauf Denktash navíc podmínil jakákoli další jednání uznáním Severokyperské turecké republiky jako rovnocenného partnera a suverénního státu. Navíc prohlásil, že jakékoli budoucí řešení otázky Kypru nemůže být založeno na federálním uspořádání a na místo toho má vyřešení konfliktu na Kypru sledovat konfederální model.⁵⁸

Na konflikt na Kypru měla také velký vliv situace ve třetích státech a stav jejich vztahů se zainteresovanými státy – zejména Řecko a Turecko. Roku 1999 došlo k výrazné změně vztahů mezi Řeckem a Tureckem, kdy po schůzce ministrů zahraničí (George Papandreou a Ismail Cem) Řecko přestalo blokovat kandidaturu Turecka do EU. OSN se snažilo využít takového zlepšení vztahů a přišlo s nabídkou dalšího kola rozhovorů o kyperské otázce. Roku 2001 ovšem Rauf Denktash nabídku OSN odmítl s konstatováním, že přistoupí pouze na jednání bez zprostředkování OSN, zatímco jeho protějšek Clerides chtěl jednání pouze pod záštitou OSN.⁵⁹

⁵⁵Ker-Lindsay, J. (2005). *EU accession and UN peacemaking in Cyprus*. New York: Palgrave Macmillan, s. 22.

⁵⁶ *The Almanach of Cyprus 1998*. Press and Information Office, Republic of Cyprus, s. 54.

⁵⁷ Par. 6, *House of Commons, Foreign Affairs - Second Report*, Session 2004-05, <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200405/cmselect/cmfa/113/11305.htm#a6>, staženo 14.4.2008.

⁵⁸ Fisher, R. (2001). Cyprus: The Failure of Mediation and the Escalation of an Identity-Based Conflict to an Adversarial Impasse. *Journal of Peace Research*, Vol. 38, No. 3, s. 317.

⁵⁹ „Cyprus veterans share chemistry“, BBC News, 4 December, 2001, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/1691978.stm>, staženo: 5.10.2009.

Schůzka se nakonec konala 4. prosince 2001 a to v domě speciálního vyslance OSN pro Kypr za přítomnosti Alvara de Soto.⁶⁰

Setkání bylo nad očekávání úspěšné. Bylo dosaženo dohody obou kyperských představitelů o zahájení mírových jednání v půlce ledna, Denktash ustoupil od svého požadavku na uznání nezávislosti, a co více, prezident Clerides přijal Denktashovo pozvání na večeři do jeho domu, a tak se prezident Clerides stal prvním řeckým Kypřanem, který se dostal od roku 1974 do severní Nicosie. Na mezinárodní scéně panoval všeobecný optimismus a horizont vyřešení konfliktu na Kypru byl optimisticky odhadován k roku 2002.⁶¹

16. ledna 2002 byly zahájeny oficiální rozhovory, na které bylo uvaleno informační embargo. Zejména s ohledem na řecké Kypřany se jednání zaměřila na bezpečnostní otázky (snížení počtu tureckých vojsk na ostrově). Již v tomto bodě se ale projevila neschopnost dosáhnout dohody.⁶² Podobná situace byla i v otázkách vlastnictví a území. Denktash dokonce veřejně zpochybnil, zda po 28 letech stále existují kyperští uprchlíci. V této fázi rozhovorů byla ještě OSN neutrální a vyzývala obě strany k ústupkům. To se ale mělo na konci roku 2002 změnit.

V další fázi jednání se klíčovým problémem stal vstup Kypru do EU. Ačkoli Řecko získalo slib, že Kypr bude moci vstoupit do EU bez ohledu na to, zda bude kyperský konflikt vyřešen, Denktash usiloval o zablokování vstupu Kypru do EU až do té doby, dokud nebude kyperský konflikt vyřešen. Turecký premiér Bulent Ecevit dokonce vyhrožoval anexí severního Kypru.⁶³

V květnu roku 2002 na ostrov opět přijel generální tajemník OSN Kofi Anna, a stejně jako již v minulosti, oba kyperští představitelé slíbili, že se zasadí o větší pokrok v jednání. A stejně jako již předtím neměly tyto přísliby valný efekt na konkrétní jednání. Opět došlo ke zhoršení vztahů mezi oběma stranami konfliktu. Annan byl zjevně frustrován z nedostatečného pokroku jednání a „*poprvé obvinil tureckokyperského představitele z neúspěchu jednání. Konkrétně kritizoval turecko-*

⁶⁰ Za poznámku stojí skutečnost, že turečtí Kypřané nepovažovali OSN za nestranného mediátora konfliktu, protože v jejich očích neprávem uznala po roce 1964 řeckokyperskou vládu jako legitimní.

⁶¹ Generální tajemník OSN Kofi Annan a Lord Hannay (britský speciální vyslanec pro Kypr) věřili, že by k vyřešení konfliktu na Kypru mohlo dojít do června roku 2002.

⁶² Řeckokyperská strana se pokusila o vstřícný krok, když oznámila, že sklady zbraní, které byly umístěny pod dohled OSN, byly zničeny, a navíc došlo ke zničení několika minových polí. Turecká strana ale neopřetovala podobně vstřícnými kroky. Naopak. Jako provokace zapůsobila návštěva tureckého velitele pozemních vojsk na Kypru.

⁶³ *The Report of the Secretary-General to the Security Council – article 16.* 30 May 1994, [http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/2D6027C89D9A856EC22571C60033DA7B/\\$file/Confidence-Building%20Measures%20_30%20May%201994_.pdf?OpenElement](http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/2D6027C89D9A856EC22571C60033DA7B/$file/Confidence-Building%20Measures%20_30%20May%201994_.pdf?OpenElement), staženo: 11.11.2009.

kyperského leadera za opakovaný požadavek na uznání Severokyperské turecké republiky.“⁶⁴

I přes dosavadní nepříznivý vývoj jednání se zraky evropských státníků obracely ke Kypru, protože jak Kypr, tak Turecko, usilovaly o vstup do EU. Existovala zde snaha této situace využít ve prospěch vyřešení konfliktu na Kypru, a proto spatřil světlo světa Annanův plán.

⁶⁴ Ker-Lindsay, J. (2005). *EU accession and UN peacemaking in Cyprus*. New York: Palgrave Macmillan, s. 31.

III. KLÍČOVÉ ASPEKTY ANNANOVA PLÁNU A JEJICH PŘIJATELNOST PRO STRANY KONFLIKTU

Kypr je posledním rozděleným státem v Evropě a i přes snahy vyjednávačů OSN byl v roce 2004 v referendu odmítnut plán OSN na sjednocení ostrov (tzv. Annanův plán). Proti přijetí plánu se vyslovila většina řeckých Kypřanů, zatímco v turecké části Kypru (i přes odmítavé stanovisko politických elit) byl plán v referendu přijat. Pokud by došlo k přijetí Annanova plánu v obou částech Kypru, došlo by ke vzniku federálního státu se slabou centrální vládou a dvěma silnými konstituujícími státy. Současně by došlo k navrácení části území momentálně spravovaného tureckými Kypřany do správy řeckých Kypřanů, majetkové kompenzaci, ustavení komise pro usmíření a radikální demilitarizaci Kypru.⁶⁵

Nové uspořádání na Kypru by podle Annanova plánu mělo být založeno na švýcarském kantonálním modelu. Minimálně jedna třetina ministrů federální vlády by pocházela z tureckokyperské komunity. Posty prezidenta a vice-prezidenta by rotovaly mezi oběma komunitami každých deset měsíců. Parlament by byl dvoukomorový. V Senátu by byly obě komunity zastoupeny rovným dílem a v Poslanecké sněmovně by byla minimálně jedna čtvrtina poslanců tureckokyperského původu. Nejvyšší soud by se skládal ze tří tureckých Kypřanů, tří řeckých Kypřanů a tří ne-kyperských soudců. Řecké a turecké vojenské síly by se postupně z ostrova stáhly a to nejpozději do roku 2019.⁶⁶

Samotný vyjednávací proces a zejména jeho výsledky jsou v historii řešení konfliktu na Kypru jedinečné. Ani ne snad tolik v řešení v podobě federace, bikomunality a bizonality, jako spíše v úplnosti tohoto návrhu řešení. Poprvé v celé historii řešení kyperského konfliktu došlo k tomu, že byly obě komunity přímo požádány v referendu o projevení jejich stanoviska k navrhovanému plánu. I když plán nakonec přijat nebyl, lze prostřednictvím procesu jeho vyjednávání odhalit postoje jednotlivých aktérů konfliktu k většině sporných otázek a případně přibližně předpovědět, jaká je perspektiva řešení konfliktu na Kypru.

⁶⁵ Par. 32-34, *House of Commons, Foreign Affairs - Second Report*. Session 2004-05, <<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200405/cmselect/cmfaaff/113/11305.htm#a6>>, staženo: 14.4.2008.

⁶⁶ Par. 32-34, *House of Commons, Foreign Affairs - Second Report*. Session 2004-05, <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200405/cmselect/cmfaaff/113/11305.htm#a6>, staženo: 14.4.2008.

Samotný proces vyjednávání má své kořeny již v roce 1999, kdy Rada bezpečnosti OSN přijala rezoluci 1250.⁶⁷ Tato rezoluce obsahuje výzvu, aby se oba vůdci zavázali ke spolupráci a jednáním založeným na následujících principech: žádné podmínky, všechny otázky k projednávání, závazek v dobré víře pokračovat vyjednávání až do chvíle, než bude dosaženo dohody, plné uznání důležitých smluv a rezolucí OSN.⁶⁸

Tato rezoluce se stala pro několik následujících let základem pro další postup. Těchto jednání se účastnili představitelé obou kyperských komunit G. Clerides (řeckokyperský prezident) a R. Denktash (tureckokyperský zástupce).⁶⁹ Oba politici měli svůj tým, který se podílel na vyjednávacím procesu. Řeckokyperský tým byl více strukturovaný. Prezident se s ohledem na jednání ohledně řešení konfliktu na Kypru v podstatě nezodpovídá parlamentu, ale spíše Národní radě⁷⁰, která je složena z představitelů politických stran a předchozího kyperského prezidenta. Na tureckokyperské straně byla situace odlišná. Prezident Denktash měl pozici na vnitropolitické scéně mnohem silnější a byl mnohem méně omezován.⁷¹ Denktash byl jediným, kdo rozhodoval o směru jednání a byl i mluvčím armády a vlády.⁷²

Jednání, která probíhala v první fázi (první tři roky), byla velmi náročná, jak přiznává sám generální tajemník OSN. *„Během tříleté doby od listopadu 1999 do listopadu 2002, oba představitelé nebyli schopni překonat rozdíly v žádné z hlavních otázek... podle mě to nebylo proto, že by řešení nebyla dosažitelná. Spíše to bylo proto, že téměř nikdy nedošlo k nastartování mechanismu dávání a získávání.*

⁶⁷ Tato rezoluce v podstatě přichází se stejnými body, jako usnesení ze summitu z Bonnu (1999) států G8.

⁶⁸ *Resolution 1250 (1999)*. (Adopted by the Security Council at its 4018th meeting, on 29 June 1999) <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/191/38/PDF/N9919138.pdf?OpenElement>, staženo: 11.9.2009.

⁶⁹ Clerides a Denktash spolu osobně vycházeli velmi dobře. Tento stav bohužel nijak neovlivnil jednotlivá jednání.

⁷⁰ Národní rada je speciální uskupení mimo ústavu a jeho funkcí je radit a pomáhat prezidentovi s vedením vyjednávání ohledně kyperského konfliktu. Jejími členy jsou představitelé tří hlavních politických stran D. Christofias (AKEL – komunistická strana), dále zástupce socialistické strany KISOS a středové strany DIKO. Klíčovou z hlediska vnitřní kyperské politiky byla strana AKEL, která ve volbách získávala pravidelně jednu třetinu hlasů, a její voliči bývali velmi disciplinovaní. S ohledem na budoucí referendum bylo klíčové získat její souhlas s navrženým řešením.

⁷¹ Denktash zastával tvrdou linii ve vyjednávání. Nevěřil ani turecké vládě a ani svým nástupcům. Přesto ale i on měl kolem sebe poradce, jako např. Mumtaze Soysala (akademik a politik), Erguna Olunda (Denktashův tajemník).

⁷² Hannay, D. (2005). *Cyprus: The Search for a Solution*. London: I.B. Tauris, s. 14-20.

Namísto toho byl proces vyjednávání spíše procedurální tahač, verbální gymnastikou, ... s pouze občasnými slibnými záblesky, které ale netrvaly dlouho.“⁷³

V závěru jednání o Annanově plánu došlo k personálním změnám na obou stranách hranice. V řeckokyperské části získal post prezidenta Tassos Papadopoulos, který zastával mnohem tvrdší pozici v řešení kyperského konfliktu. V Severokyperské turecké republice zase rostl tlak na prezidenta Denktashe a to zejména ze strany Mehmeta Ali Talata a nepolitických sdružení, která zorganizovala demonstrace na podporu přijetí Annanova plánu. Vstřícnější postoj tureckých Kypřanů byl způsoben také velkým ekonomickým poklesem, který „byl zesílen roku 1999 úsporným balíčkem uloženým Mezinárodním měnovým fondem (IMF) v Turecku a tureckou finanční krizí z roku 2001.“⁷⁴

Přístup Řecka a Turecka v této fázi jednání hrál nezanedbatelnou roli. V Řecku byla otázka Kypru v kompetenci ministra zahraničí. Od roku 1999 jím byl George Papandreou, který sice na počátku nebyl považován za odborníka na kyperský konflikt, měl ovšem jiné kvality, kterými mohl přispět k jeho řešení. Snažil se posílit a zlepšit vztahy s Tureckem, a proto usiloval o to, aby otázka Kypru nebyla sporným místem řecko-tureckých vztahů.⁷⁵ V Turecku je identifikace rozhodující instituce nebo osoby tvořící politiku vůči Kypru nesnadná. V klíčovém období konce roku 2002 a počátku roku 2003 byla nová vládní strana AKP⁷⁶ v čele Turecka, v jejímž čele stáli Abdullah Gül a později Recep Tayyip Erdogan. Oba tyto politici byli nakloněni řešení konfliktu, což bylo částečně v rozporu s postoji ostatních institucí státu (jako např. armáda, byrokracie nebo i média).

Nejpálčivějšími otázkami v konfliktu obou komunit byly vždy záležitosti spojené s bezpečností, formou vládnutí, územím, vlastnictvím. Stejně jako jsem předcházející část věnovala klíčovým osobám pro řešení a vyjednávání konfliktu, tak se budu v následující části věnovat těmto prioritním otázkám. Navíc vysvětlení a pochopení stanovisek jednotlivých stran konfliktu v těchto bodech bude klíčové pro závěrečnou analýzu možných scénářů řešení konfliktu, protože právě skrze

⁷³ Article 23, Report of the Secretary-General on his mission of good offices in Cyprus. United Nations Security Council S/2003/398, 1 April 2003. http://www.hri.org/docs/annan/UNSC_SG_Reports2003Cyprus.pdf, staženo: 7.7.2009.

⁷⁴ Tocci, N. (2007). *The EU and Conflict Resolution (Promoting peace in the backyard)*. New York: Routledge, s. 39.

⁷⁵ Hannay, D. (2005). *Cyprus: The Search for a Solution*. London: I.B. Tauris, s. 22-23.

⁷⁶ Strana práva a spravedlnosti, známá pod zkratkou AKP je vládnoucí stranou v Turecku. Tato strana se prezentuje jako umírněná, konzervativní a prozápadní strana usilující o vstup do EU.

pochopení vyjednávacích pozic budu posléze konstruovat možné scénáře řešení konfliktu.

i. VÝVOJ ANNANOVA PLÁNU

Samotný Annanův plán se v průběhu jednání vyvíjel a měnil. První verze plánu vznikla v listopadu 2002 a byla záhy v prosinci 2002 přepracována do verze druhé. Konečná verze byla zveřejněna v únoru 2003. Ke všeobecnému zklamání však ani tato verze plánu neuspěla u tureckokyperského vůdce Denktashe, který opět odmítl přijmout dohodu, která nebude zahrnovat dřívější uznání odtrženého státu, Severokyperské turecké republiky.⁷⁷ Spory a neshody mezi oběma kyperskými představiteli komplikovaly vývoj jednání. „*Papadopoulos prohlásil, že nedozrál ten pravý čas pro jednání založená na Annanově plánu a tvrdil, že Turecko si doopravdy nepřálo najít řešení a že neexistovala naděje na pokrok v jednáních, dokud byl u moci Denktash.*“⁷⁸

Vnitropolitická situace v severním Kypru se v průběhu vyjednávání Annanova plánu měnila. Turečtí Kypřané mohli získat sjednocením Kypru spoustu výhod jako např. ekonomickou prosperitu a pozici v EU. Uvědomění si možných zisků plynoucích ze sjednocení ostrova vedlo k bezprecedentním demonstracím. „... *Denktashova strana ztratila v parlamentních volbách v prosinci 2003 kontrolu nad tureckokyperským parlamentem, a to na úkor strany Mehmeta Ali Talata, která podporovala sjednocení ostrova.*“⁷⁹ Denktash ztratil velmi záhy i svou pozici hlavního vyjednavče, když byl roku 2005 vystřídán Mehmetem Ali Talatem i na pozici prezidenta. V referendu byl pak Annanův plán přijat 65 procentní většinou a to i přes Denktashův odpor a otevřenou výzvu k odmítnutí.

Vnitropolitická situace na řeckokyperské straně nabrala úplně opačný vývoj. „*Tassos Papadopoulos, který převzal roli prezidenta po Glafcosu Cleridesovi, jenž byl nakloněn vyřešení konfliktu, vystupoval striktně proti přijetí plánu. ... Guenther Verheugen a vyslanec OSN Alvaro de Soto neměli ani možnost vysvětlit postoj mezinárodního společenství v řeckokyperské televizi.*“⁸⁰ Kampaň na jižním Kypru

⁷⁷ Article 25, Report of the Secretary-General on his mission of good offices in Cyprus. United Nations- Security Council S/2003/398, 1 April 2003. http://www.hri.org/docs/annan/UNSC_SG_Reports2003Cyprus.pdf, staženo: 7.7.2009.

⁷⁸ Schiff, A. (2008). Pre-negotiation and its Limits in Ethno-National Conflicts: A Systematic Analysis of Process and Outcomes in the Cyprus Negotiations. *International Negotiation*. Vol. 13, No. 3, s. 394.

⁷⁹ *Cyprus: reversing the drift to partition*. Europe Report N°190, 10 January 2008, International Crisis Group, s. 4.

⁸⁰ *Cyprus: reversing the drift to partition*. Europe Report N°190, 10 January 2008, International Crisis Group, s. 4.

zdůrazňovala nedostatečnost plánu hned v několika oblastech: právo Turecka na intervenci, rychlost stahování tureckých vojsk z ostrova, návrat části území, rozpuštění řeckokyperské vlády, uznání smluv mezi severním Kyprem a Tureckem. Řeční Kypřané nakonec odmítli plán v referendu, a to 76 % většinou.

Obecné zklamání z výsledku referenda vedlo k prohlášení generálního tajemníka OSN, který oznámil, že OSN se do budoucna již nehodlá angažovat v řešení konfliktu na Kypru, pokud zde nebude jasná snaha řeckých Kypřanů konflikt řešit.⁸¹ Až do roku 2006 žádný konkrétní posun v jednáních neproběhl. Až 8. července 2006 vznikl první společný dokument od odmítnutí Annanova plánu. Toto společné prohlášení obsahovalo pět bodů určujících rámec pro budoucí jednání. Opět se obě strany přihlásily k bizonální a bikomunální federaci zahrnující princip rovnosti mezi oběma skupinami. Tento nový závazek k jednáním měl být prakticky proveden prostřednictvím vzniku technických výborů a expertních pracovních skupin.⁸²

Stručné prohlášení představitelů Kypru z 8. července 2006 vyjádřilo ochotu konflikt na Kypru vyřešit a obsahovalo „závazek zajistit jakožto převažující tu „správnou“ atmosféru nutnou k úspěšnému završení procesu. V souvislosti s tímto cílem je klíčové posilování důvěry a to jak v rovině zlepšování atmosféry, tak i na úrovni zlepšování životní úrovně jak tureckých tak i řeckých Kypřanů. Také proto musí skončit vzájemné obviňování.“⁸³ Bylo evidentní, že iniciativa o budoucích jednáních musí vzejít od představitelů tureckokyperské a řeckokyperské komunity, a bylo také zřejmé, že tato iniciativa musí zahrnovat nejen ochotu k jednání, ale také ochotu k opravdovým ústupkům a hledání kompromisu. Následující rok probíhala jednání o tom, na jakém základě a časovém rozvrhu založit jednání. Přílišná shoda ale mezi tureckými a řeckými Kypřany nepanovala.⁸⁴

Po volbách roku 2008 politická situace na obou stranách ostrova velmi přála zahájení dalších jednání, protože po těchto volbách neměly dlouhou dobu následovat žádné volby ani v severním, ani v jižním Kypru. A jak turecké ministerstvo

⁸¹ *Cyprus: reversing the drift to partition*. Europe Report N° 190, 10 January 2008, International Crisis Group, s. 5.

⁸² *Cyprus leaders agree peace moves*. Saturday, 8 July 2006 BBC News, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/5161224.stm>, staženo: 11.11.2009.

⁸³ *Statement read out by Under-Secretary-General Ibrahim Gambari following the meeting with H.E. Tassos Papadopoulos and H.E. Mehmet Ali Talat on 8 July 2006*, <http://www.cypriotfederation.org.uk/publications/reference/08.07.2006.pdf>, staženo: 7. 11. 2009.

⁸⁴ Neshody panovaly zejména v otázce časového harmonogramu jednání. Řeční Kypřané měli snahu jednání protahovat a časově neomezovat, s čímž turečtí Kypřané spokojeni nebyli.

zahraničí, tak i řečtí a turečtí představitelé projevili snahu jednání zahájit. V srpnu roku 2009 byla dokončena první fáze nových jednání. Jejich výsledek bude jasný až na počátku roku 2010, ale již fakt, že tato jednání vzešla z iniciativy Kypřanů, že OSN se má více angažovat až v poslední fázi jednání, a že oba představitelé jsou upřímně nakloněni vyřešení konfliktu, poskytuje prostor k mírnému optimismu.

V následujících podkapitolách se budu věnovat hlavním sporným otázkám, vývoji v jejich vyjednávání a pozicím obou aktérů konfliktu.

ii. BEZPEČNOSTNÍ ASPEKTY

Jednou z nejdůležitějších otázek jak pro řecké Kypřany, tak i pro turecké Kypřany, byla a je otázka bezpečnosti. Pro úspěšné vyřešení kyperského konfliktu bude nezbytné uspokojit požadavky řeckých Kypřanů, ale zároveň nesnížit přijatelnost nového návrhu řešení konfliktu pro turecké Kypřany.

V následujících podkapitolách se budu nejprve věnovat Annanovu plánu, respektive jeho bezpečnostním aspektům, poté vysvětlím řeckokyperskou pozici k plánu a také tureckokyperský postoj. V závěru shrnu, jak by se daná otázka, v tomto případě bezpečnost dala řešit.

PŘEHLED RELEVANTNÍCH USTANOVENÍ V ANNANOVĚ PLÁNU

Článek 8 Annanova plánu uznává i po vzniku Sjednocené kyperské republiky (*United Cyprus Republic*) platnost Garanční smlouvy. Zahrnuje také na základě Alianční smlouvy právo přítomnosti řeckých a tureckých vojsk a požaduje zároveň snižování počtu těchto vojsk. Stěžejní součástí bezpečnostních aspektů Annanova plánu je téměř úplná demilitarizace ostrova. Předpokládané snížení počtu tureckých vojsk ze současných 20 000-35 000 vojáků na 650 vojáků by mělo být dokončeno v horizontu čtrnácti let. Toto radikální snížení počtu vojáků by probíhalo postupně ve třech fázích. První fáze by znamenala snížení tureckokyperských vojsk na ostrově na maximální hranici šesti tisíc vojáků. V horizontu sedmi let by mělo dojít se snížení na tři tisíce vojáků a do čtrnácti let by mělo být dosaženo hranice šest set padesát vojáků. Zkrácení doby demilitarizace v turecké části Kypru by v případě vstupu turecké části Kypru do EU bylo vymezeno datem vstupu do EU. Počty řeckých vojsk měly být snižovány ve stejných fázích jako tureckých s výhledem maximálního počtu vojsk čítajících 950 vojáků.⁸⁵ Zastřešující institucí měla být OSN, která tím, že by v budoucnu posílila svůj kontingent na Kypru, by dohlížela a garantovala bezpečnost na Kypru.⁸⁶

⁸⁵*The Comprehensive Settlement of the Cyprus Problem. March 2004*, <http://www.hri.org/docs/annan/Annan_Plan_Text.html>, staženo: 6.10.2008, s. 12.

⁸⁶ Sommer, J. (2005). *Security in Cyprus: Threat Perception, Possible compromises and the role of EU*. Bonn International Center for Conversion, s. 23-24.

Annanův plán se zmiňuje také o kompletní demilitarizaci ostrova, ovšem pouze jako o cíli, bez jakýchkoli časových termínů či podmínek. „*Kypr by měl být demilitarizován a všechny řeckokyperské a tureckokyperské síly včetně záloh by měly být rozpuštěny a jejich zbraně odvezeny z ostrova...*“⁸⁷ Zároveň jednou z podmínek Annanova plánu v oblasti bezpečnosti je zákaz poskytování území k mezinárodním vojenským operacím bez souhlasu obou konstituujících států. Další omezení týkající se neposkytnutí kyperského území pro potenciální mezinárodní operace je vyjádřeno nutností souhlasu Řecka a Turecka s takovou operací. Tato podmínka by měla platit až do doby, kdy se Turecko stane členem EU.⁸⁸ Annanův plán dále uvaluje embargo na dodávky zbraní na ostrov a ustavení peacekeepingové mise OSN⁸⁹, která by dohlížela na dodržování plnění Annanova plánu.

ŘEČTÍ KYPŘANÉ

Kyperská republika reprezentována svým prezidentem vyjádřila svou opozici vůči jakémukoli řešení, které by zakotvilo garance mocností (zejména Turecka), protože takové garance vyvolávají obavy, které mají kořeny v historické zkušenosti z roku 1974. Hlavní obavou řeckých Kypřanů je možnost, že by Turecko mohlo na Kypru intervenovat ve prospěch tureckých Kypřanů.⁹⁰ Prezident Tassos Papadopoulos vyjádřil nesouhlas se stálou přítomností tureckých vojsk na Kypru zejména kvůli obavě z možného zásahu v řecké části Kypru. „*V situaci, kdy by Národní garda byla rozpuštěna, stálá přítomnost malého počtu tureckých vojsk na Kypru rozšíří právo intervenovat v řecké části Kypru bez jakékoli záruky, což vytváří prostředí nebezpečí pro řecké Kypřany. Kolonizace a stálá přítomnost tureckých*

⁸⁷ *The Comprehensive Settlement of the Cyprus Problem*. March 2004, <http://www.hri.org/docs/annan/Annan_Plan_Text.html>, staženo: 6.10.2008, s. 12.

⁸⁸ *The Comprehensive Settlement of the Cyprus Problem*. March 2004, <http://www.hri.org/docs/annan/Annan_Plan_Text.html>, staženo: 6.10.2008, s. 12.

⁸⁹ Sjednocená kyperská republika by se měla podle Annanova plánu podílet na výdajích na peacekeepingovou misi OSN a to následovně: v prvních třech letech by Sjednocená kyperská republika hradila polovinu nákladů na peacekeepingovou misi OSN a po uplynutí této doby by došlo k navýšení spoluúčasti na dvě třetiny nákladů.

⁹⁰ Ozersay, K.; Sözen, A. (2007). *The Annan Plan: State Succession or Continuity*. *Modern Eastern Studies*. Vol. 43, No. 1, s. 126.

vojsk na Kypru nepomůže ani řeckým Kypřanům ani tureckým Kypřanům, ale Turecku samotnému.“⁹¹

Navíc, jak vyplývá z průzkumu veřejného mínění, který proběhl krátce po odmítnutí Annanova plánu v referendu, nebyli řečtí Kypřané spokojeni s časovým horizontem, během kterého mělo dojít ke stažení většiny tureckých vojsk z ostrova. „... více než 76% (řeckých Kypřanů) věří, že by Turecko mělo snížit počty svých vojáků a to v průběhu mnohem kratší doby než je uvedeno v současné verzi plánu ... a 61% (řeckých Kypřanů) považuje za zásadní, aby turecký a řecký kontingent skládající se z 650 a 950 mužů byl eventuálně stažen...“⁹²

Pro řecké Kypřany je navrhované řešení do velké míry připomínkou stavu v 60. a 70. letech, kdy důsledkem nefunkčního uspořádání došlo k rozdělení ostrova. Zároveň zde panují obavy, že několikaletá přítomnost tureckých vojenských jednotek na ostrově (i po přijetí plánu a sjednocení ostrova) by mohla vyvolat nacionalistické tendence v řeckokyperské části ostrova.

TUREČTÍ KYPŘANÉ

Stejně jako řečtí Kypřané měli výhrady k Annanovu plánu i turečtí Kypřané. Tureckokyperské obavy plynou stejně jako v řeckokyperské komunitě z historických zkušeností, a to zejména z období mezi lety 1963 a 1974, kdy trpěli a byli diskriminováni ze strany řeckokyperské komunity. Turečtí Kypřané se cítili znevýhodněni proti početně silnějším řeckým Kypřanům a navíc cítili silnou potřebu bezpečnostních garancí. Takové bezpečnostní garance jim vždy v historii poskytovalo pouze Turecko, a tak se logicky i tentokrát obracejí turečtí Kypřané k Turecku, jakožto jedinému spolehlivému garantu svojí bezpečnosti.

Z tohoto postoje vyplývá i názor tureckých Kypřanů na potenciální demilitarizaci Kypru. S návrhem úplné demilitarizace Kypru přišel prezident Clerides. Plán demilitarizace předpokládal rozpuštění armády a stažení

⁹¹ Declaration by the President of the Republic Mr Tassos Papadopoulos regarding the referendum of 24th April 2004, 07/04/2004, <http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/all/B7CC10D781AC186AC2256E7000254D3E?OpenDocument>, staženo 24.4.2008.

⁹² Lordos, A. (2004). *Can the Cyprus problem be solved? (Understanding the Greek Cypriot response to the UN Peace Plan for Cyprus)*. Cymar Market Research Ltd, s. 41-42.

řeckokyperských i tureckokyperských vojsk a úplné převzetí nákladů na posílenou peacekeepingovou misi OSN.⁹³ Turečtí Kypřané se bránili myšlence úplné demilitarizace ostrova a úplného stažení tureckých vojsk na domovské území.⁹⁴ Turecko samotné pak demilitarizaci také odmítalo, protože stažení tureckých jednotek by bylo problematické i z hlediska vlastní turecké armády, která na sebe nahlíží jako na ochránce tureckých Kypřanů.⁹⁵

Turečtí Kypřané navíc požadovali, aby Garanční smlouva a Alianční smlouva zůstaly v platnosti. Garanční smlouva z roku 1960 zavazuje Řecko, Turecko a Velkou Británii garantovat nezávislost, bezpečnost a ústavní pořádek na Kypru. Proto je tedy významnou součástí Annanova plánu i ustanovení o garantujících státech (Velká Británie, Řecko, Turecko), které mají pravomoc zasáhnout na území Kypru s cílem obnovit porušený pořádek. Annanův plán zachovává i přítomnost britských jednotek na ostrově.

Samotná Kyperská republika příliš nepřispívala k posilování pocitu bezpečí tureckých Kypřanů. Pocit permanentního ohrožení byl oživen i v 90. letech, kdy vypukla raketová krize. Pokud by rakety země-vzduch byly opravdu umístěny na ostrově, byly by schopné zasáhnout turecké letouny, a to již v jejich vlastním vzdušném prostoru. „... *tento incident odhalil tureckou zranitelnost na jejím jižním křídle a přizivil hluboce zakořeněné obavy v Ankaře, že Kypr by se spojil s Řeckem v případném konfliktu proti Turecku. Tyto obavy byly důležitým faktorem v neochotě tureckých vojenských struktur ke stažení z Kypru.*“⁹⁶

MOŽNÁ ŘEŠENÍ

Jak tedy vyřešit dilema mezi vnímáním bezpečnosti řeckými Kypřany a tureckými Kypřany? Předně je nutno podotknout, že přítomnost 650 tureckých vojáků na ostrově plní do velké míry hlavně symbolickou funkci. To ovšem nic

⁹³ *Proposal of Greek Cypriot side on the demilitarisation of Cyprus (Letter from President Clerides to the UN Secretary-General, Dr. Boutros Boutros-Ghali.* 17. Decembre 1993.
<http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/01A529E822ED0357C2256D6D0034A976?OpenDocument&highlight=demilitarisation%201993>, staženo: 2.11.2009.

⁹⁵ Hannay, D. (2005). *Cyprus: The Search for a Solution.* London: I.B. Tauris, s. 32.

⁹⁶ *Par. 187, House of Commons, Foreign Affairs - Second Report, Session 2004-05,*
<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200405/cmselect/cmfaaff/113/11305.htm#a6>, staženo: 14.4.2008.

nemění na faktu, že je oběma komunitami vnímána jako klíčový prvek dohody. „*Řeční Kypřané nebudou tolerovat takové řešení, které umožní tureckým vojskům zůstat na Kypru na neurčitou dobu a které umožní Turecku zůstat garanční mocností s unilaterálním právem na intervenci.*“⁹⁷

Od doby odmítnutí Annanova plánu došlo ke změně okolností vyjednávání. Kyperská republika se stala i přes neúspěch ve snaze sjednotit ostrov členem EU, čímž došlo k velkému zlepšení ve vnímání bezpečnosti na řeckokyperské straně. Podle průzkumu veřejného mínění provedeného v dubnu 2007, 78 procent dotazovaných odpovědělo, že se cítí bezpečněji po vstupu do EU.⁹⁸ Připravenost řeckokyperské populace na přijetí řešení tím značně vzrostla. Podle jiného průzkumu veřejného mínění, který byl proveden v květnu 2008, tři čtvrtiny řeckých Kypřanů podporovaly nově zvoleného prezidenta Christofase a jeho postoj usilující o vyřešení konfliktu a uzavření dohody.⁹⁹ V kontextu změněného mezinárodního prostředí mělo na vnímání konfliktu ze strany řeckých Kypřanů také vliv vyhlášení a posléze i mezinárodní uznání nezávislosti Kosova. Na řeckokyperské straně panovaly obavy z obdobného vývoje na Kypru. Ruský prezident Putin prohlásil v souvislosti s uznáváním nezávislosti Kosova některými evropskými státy: „... *po čtyřicet let měl severní Kypr v podstatě nezávislost. Proč ho také neuznáte?* ...“¹⁰⁰

Ochota přijmout kompromisní řešení se postupně začala projevat u obou stran konfliktu. Podle průzkumu veřejného mínění provedeného v dubnu roku 2007 66 procent řeckých a tureckých Kypřanů shledává vytvoření federace, jakožto řešení konfliktu na Kypru, přijatelným.¹⁰¹ Protože morální odpovědnost za nepřijetí Annanova plánu ležela na straně řeckých Kypřanů, proběhla zde společenská debata o důsledcích tohoto rozhodnutí. Řeckokyperští intelektuálové a zástupci z podnikatelské oblasti začali být znepokojeni vývojem situace a rychle plynoucím časem. „*Zjistili, že bez komplexního řešení nedojde k žádnému stažení tureckých*

⁹⁷ Lordos, A. (2004). *Can the Cyprus problem be solved? (Understanding the Greek Cypriot response to the UN Peace Plan for Cyprus.* Cymar Market Research Ltd, s.76.

⁹⁸ *The UN in Cyprus (An Inter-communal Survey of Public Opinion by UNFICYP)* 24.4.2007, http://www.unficyp.org/media/Survey_24_04_2007_ENG.pdf, staženo: 5.11.2009.

⁹⁹ *Reunifying Cyprus: The Best Chance Yet.* Nicosia/Istanbul/Brussels: International Crisis Group, 2008 (Crisis Group Europe Report No. 194), s. 3.

¹⁰⁰ Harding, L. (2008). Kosovo breakaway illegal, says Putin: Europe and US warned against recognising state: Moscow ready to retaliate after expected declaration. *The Guardian*. 15. February 2008, s. 24.

<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=1&did=1429478641&SrchMode=2&sid=3&Fmt=3&VInst=P ROD&VType=POD&RQT=309&VName=POD&TS=1259765089&clientId=45145>, staženo: 10.12.2009.

¹⁰¹ Viz. Příloha číslo 2

vojsk, obnově ostrova, navrácení majetku nebo majetkové kompenzaci a žádné normalizaci vztahů s Tureckem.“¹⁰²

V severním Kypru vyhrála volby v roce 2005 opět strana¹⁰³ M. A. Talata, který vedl jednání i o Annanovu plánu a dosáhl i jeho přijetí v referendu, jenž vyjádřil podporu dalším jednáním o vyřešení konfliktu na Kypru a přijetí dohody, která by byla s největší pravděpodobností založena na modifikovaném Annanovu plánu. „*Tureckokyperská podpora postrádá náboj jako v roce 2004, ale je stále pevná.*“¹⁰⁴ I po roce 2004 a neúspěšném referendu v řeckokyperské části ostrova panovala ve druhém táboře atmosféra příznivě nakloněná opětovnému zahájení rozhovorů.

Jaké jsou tedy perspektivy v oblasti bezpečnosti? Klíčovým bodem v jednáních je pro turecké Kypřany i řecké Kypřany Garanční smlouva, která v určité situaci umožňuje zásah tureckých nebo řeckých vojsk na ostrově, a proto má symbolický význam pro obě strany konfliktu. Graf č. 3¹⁰⁵ znázorňuje, jaké otázky jsou jednotlivými komunitami vnímány jako hrozby.¹⁰⁶ Pro řecké Kypřany je největší hrozbou intervence Turecka a pro turecké Kypřany naopak intervence Řecka. Dokumentem, který byl již jednou považován minimálně jednou ze stran konfliktu za legalizující takovou akci, je Garanční smlouva. Jádrem jednání v oblasti bezpečnosti se tedy velmi intenzivně věnuje Garanční smlouvě a její platnosti nebo případné změně do budoucna. Turečtí Kypřané považují ale Garanční smlouvu za záruku své bezpečnosti a jako překážku potenciálnímu připojení Kypru k Řecku, nebo omezení, a nebo dokonce odebrání tureckokyperských komunálních práv. Řečtí Kypřané považují naopak právo Turecka na intervenci za omezení suverenity Kypru a logicky proto při jednáních usilují o záruky, které sníží hrozbu opětovné turecké intervence na minimum a předejdou zneužití Garanční smlouvy.

Řešením této citlivé otázky by mohla být změna či úprava Garanční smlouvy v tom smyslu, že by do stávajícího textu byl vtělen článek, který by zaručoval

¹⁰² *Reunifying Cyprus: The Best Chance Yet*. Nicosia/Istanbul/Brussels: International Crisis Group, 2008 (Crisis Group Europe Report No. 194), s. 4.

¹⁰³ CTP (Republican society party) je levicovou stranou.

¹⁰⁴ *Reunifying Cyprus: The Best Chance Yet*. Nicosia/Istanbul/Brussels: International Crisis Group, 2008 (Crisis Group Europe Report No. 194), s. 4.

¹⁰⁵ Viz. Příloha číslo 3.

¹⁰⁶ Ráda bych upozornila na psychologický aspekt platnosti Garanční smlouvy. Je více než patrné, že narušení pořádku na Kypru je dnes mnohem méně pravděpodobné než v 60. letech 20. století a po 35 let nedošlo na ostrově ke krveprolití. Celý ostrov vstoupil do EU, Turecko o členství v EU usiluje a v tomto změněném mezinárodním prostředí již není ani řeckokyperskou ani tureckokyperskou prioritou jejich připojení k mateřské zemi.

mezinárodní posouzení práva na intervenci. Přibyla by tak další (mezinárodní) rovina rozhodování a řečtí Kypřané by tak mohli získat větší záruky a zároveň by Garanční smlouva zůstala v platnosti, jak chtějí turečtí Kypřané.¹⁰⁷

Stahování tureckých, respektive řeckých vojenských jednotek z ostrova je druhým velkým a citlivým tématem. V Annanově plánu V. byl navržen časový horizont postupného snižování počtu vojáků až na konečných 950 řeckých a 650 tureckých vojáků. Ideálním konečným stavem pro řecké Kypřany je úplná demilitarizace ostrova. Tento požadavek ale není přípustný pro turecké Kypřany, minimálně ne do té doby, než dojde k uznání Severokyperské turecké republiky. Faktem je, že jednání o bezpečnostních otázkách měla být ponechána na závěr jednání a jejich vývoj do značné míry závisí na samotném procesu vyjednávání.¹⁰⁸

¹⁰⁷ *Reunifying Cyprus: The Best Chance Yet*. Nicosia/Istanbul/Brussels: International Crisis Group, 2008 (Crisis Group Europe Report No. 194), s. 14.

¹⁰⁸ *Reunifying Cyprus: The Best Chance Yet*. Nicosia/Istanbul/Brussels: International Crisis Group, 2008 (Crisis Group Europe Report No. 194), s. 15.

iii. STÁTNÍ USPOŘÁDÁNÍ

Status a suverenita byly nadmíru důležité pro prezidenta Denktashe. Dokonce byly natolik důležité, že je Rauf Denktash kladl jako podmínky dalšího jednání (a to i přes dohodu založenou na rezoluci Rady bezpečnosti OSN č. 1250, která stanovila, že další jednání budou probíhat bez a priori podmínek). Základní problém a chybu mezinárodního společenství Denktash spatřoval v tom, že OSN a ostatní instituce po roce 1963 uznávaly Kyperskou republiku (jižní Kypr) jako legitimního reprezentanta. Proto Rauf Denktash usiloval o uznání „... *teoreticky existovaly dvě cesty jak to vyřešit. Bud' mezinárodní společenství může uznat Severokyperskou tureckou republiku, což bylo podle Denktashe a Turecka nejlepší řešení, a nebo zneuznat řecké Kypřany.*“¹⁰⁹ Tento přístup byl dost radikální. Rauf Denktash nakonec zmírnil svou rétoriku a přišel s návrhem, který by Severokyperskou tureckou republiku uznal alespoň symbolicky, např. tak, že by k němu došlo půl hodiny před vznikem sjednoceného Kypru.¹¹⁰

S problematikou statusu úzce souvisí ještě otázka suverenity. Pro řecké Kypřany byla suverenita vázána pouze na budoucí federální stát. V jejich zájmu bylo prosazovat nedělitelnost suverenity. Turečtí Kypřané se na otázku suverenity dívali úplně opačně. Rauf Denktash neoblomně usiloval o jasné konstatování, že společná federální suverenita vychází jediné ze dvou konstituujících států.¹¹¹

ANNANŮV PLÁN

V otázce uspořádání nové Sjednocené kyperské republiky Annanův plán předpokládal vznik federálního státu a inspiraci hledal ve vzorech Švýcarska a Belgie. Nový systém měl být založen na rovnosti obou konstituujících států. V rukou federální vlády by tak byly otázky spojené se zahraniční politikou, měnovou politikou, federálními financemi, občanstvím a imigrací. Federální parlament by se

¹⁰⁹ Hannay, D. (2005). *Cyprus: The Search for a Solution*. London: I.B. Tauris, s. 40.

¹¹⁰ V případě uznání Severokyperské turecké republiky je důležité mít na paměti i fakt, že to byli samotní turečtí Kypřané, kdo opustili instituce společné republiky a posléze se roku 1983 úplně zřekli statusu Tureckokyperského federálního státu tím, že vyhlásili úplnou nezávislost.

¹¹¹ Hannay, D. (2005). *Cyprus: The Search for a Solution*. London: I.B. Tauris, s. 42.

měl skládat ze dvou komor – Senátu a Poslanecké sněmovny.¹¹² V Senátu by byly obě komunity zastoupeny rovným dílem. Zastoupení v Poslanecké sněmovně by mělo být proporční s ohledem na občanství v jednom ze dvou konstituujících států. Každému konstituujícímu státu náleží minimálně jedna čtvrtina míst.¹¹³ „*Tento legislativní model měl zajistit to, že žádná komunita nebude moci být dominantní bez nemalé podpory zástupců druhé komunity.*“¹¹⁴

Exekutiva by měla být v rukou Prezidentské rady, která by byla volena jako celek na pět let a to speciální většinou v Senátu a prostou většinou v Poslanecké sněmovně.¹¹⁵ Minimálně jedna třetina jejích členů musí pocházet z každého konstituujícího státu. Rozhodnutí by podle Annanova plánu měla být přijímána na základě konsenzu. To je ale pouhé doporučení tvůrců plánu. Prakticky by měla být rozhodnutí přijímána prostou většinou přítomných členů Prezidentské rady s minimální podmínkou přítomnosti alespoň jednoho člena z každé komunity. Navíc hlavy každého z konstituujících států by mohli být podle ústavy přizváni k jednáním Prezidentské rady (samozřejmě bez možnosti na nich hlasovat).¹¹⁶

Nejvyšší soud, který by měl zaručovat ústavní pořádek v zemi, by se měl skládat ze stejného počtu členů z každé komunity. „*Nejvyšší soud by měl mezi jiným, řešit spory mezi konstituujícími státy nebo mezi jedním nebo oběma státy a federální vládou...*“¹¹⁷

ŘEČTÍ KYPŘANÉ

Otázka vládnutí je zásadní, protože její vyřešení je určující pro samotnou podstatu uspořádání sjednoceného Kypru. Řeckokyperská pozice si po dlouhá desetiletí zakládala na vzniku sjednoceného unitárního státu a z mezinárodněprávního hlediska na pokračování existujícího státu. Jak ale jednání v průběhu desetiletí pokračovala, řečtí Kypřané v tomto bodě ustoupili a odsouhlasili

¹¹² Obě komory parlamentu by měly mít 48 členů.

¹¹³ *Article 5 - The Comprehensive Settlement of the Cyprus Problem*. March 2004, <http://www.hri.org/docs/annan/Annan_Plan_Text.html>, staženo: 6. 10. 2008.

¹¹⁴ Asmusen, J. (2004). *Cypru after the failure of the Annan-Plan*. *European Centre For Minority Issues*, ECMI Brief #11, s. 4.

¹¹⁵ Speciální většina v Senátu představuje dvě pětiny Senátorů.

¹¹⁶ *Article 5 - The Comprehensive Settlement of the Cyprus Problem*. March 2004, <http://www.hri.org/docs/annan/Annan_Plan_Text.html>, staženo: 6. 10. 2008.

¹¹⁷ *Article 6 - The Comprehensive Settlement of the Cyprus Problem*. March 2004, <http://www.hri.org/docs/annan/Annan_Plan_Text.html>, staženo: 6. 10. 2008.

budoucí uspořádání sjednoceného státu na federálním základě. V podstatě by v očích řeckých Kypřanů mělo dojít k evolučnímu vývoji směrem k silné federaci. Přesto ale panovalo značné úsilí řeckokyperských vyjednavců získat pro centrální federální vládu co nejvíce pravomocí. Navíc tehdejší prezident Kypru Tassos Papadopoulos ve svém projevu ze 7. dubna 2004 k příležitosti blížícího se referenda o Annanovu plánu vyzval občany jižního Kypru k hlasování proti přijetí plánu. Své doporučení odůvodnil tím, že když se ujal úřadu, vládl mezinárodně uznanému státu a nechtěl v úřadě skončit s vědomím, že z řeckých Kypřanů udělal pouhou komunitu.¹¹⁸

Zdrojem řeckokyperských obav byla představa, že turečtí Kypřané usilují o de iure uznání severokyperské státu jen proto, aby se následně mohli odtrhnout od jižního Kypru. K vyvrácení těchto obav tu mělo být mezinárodní společenství, které by mělo poskytnout dostatečné záruky pro vyvrácení těchto obav. Historické zkušenosti vedou řecké Kypřany i k obavám, že by mohlo dojít k zablokování institucí federální vlády kvůli interkomunálním sporům, jak tomu bylo např. v 60. letech 20. století.

V souvislosti s otázkou formy státu a vládnutí na ostrově vyvstal ještě jeden problém, kterým byly tzv. tři svobody: svoboda pohybu, svoboda usídlení a právo na vlastní majetek. Řečtí Kypřané by v případě maximálního naplnění svých požadavků důsledně implementovali tato práva do plánu řešícího kyperský konflikt. K čemu by ale takové rozhodnutí vedlo? V podstatě by došlo k rozmělnění bizonálního federálního principu. „... i bizonální federální systém by se prakticky mohl stát v budoucnosti jednou heterogenní zónou.“¹¹⁹ Pokud by totiž došlo k aplikaci svobody usídlení, mohli by se řečtí Kypřané volně stěhovat na sever Kypru a mohlo by tak dojít k rozmělnění principu bizonality, tedy paralelní koexistence dvou v podstatě oddělených entit.

Ve spojitosti s potenciálním bizonálním uspořádáním na ostrově se stala aktuální otázka přesídlených osob a práva jejich návratu na původní území a do původního majetku. I v tomto případě by byla myšlenka bizonality značně rozmělněna. Prezident Papadopoulos se k otázce uprchlíků vyjádřil následovně. „Součástí ustanovení je i to, že návrat uprchlíků pod tureckokyperskou administrativu a pod takto daným časový rozvrhem a kvótami, nezajišťuje bezpečnost

¹¹⁸ Kadritzke, N. (2004). Cypru: saying no to the future. *Le Monde Diplomatique (english edition)*, 5/2004, <http://mondediplo.com/2004/05/07cyprus>, staženo: 5.10.2009.

¹¹⁹ Ozersay, K.; Sözen, A. (2007). The Annan Plan: State Succession or Continuity. *Modern Eastern Studies*. Vol. 43, No. 1, s. 126.

*tak, aby naši uprchlíci mohli nevyhnutelně využít tohoto práva ... Bohužel ne všichni naši uprchlíci mají právo na návrat. Navíc řečtí Kypřané, kteří se usídlí v turecké části Kypru, budou zbaveni svých politických práv, a práva volit do Senátu, což porušuje demokratické principy.*¹²⁰

TUREČTÍ KYPŘANÉ

Pro turecké Kypřany je klíčové, zda bude budoucí stát unitární, federální či konfederální. V 70. letech 20. století došlo mezi oběma stranami k dohodě, že budoucí uspořádání bude bizonální a bikomunální federace. Federativní uspořádání státu je v podstatě ústupkem řeckých Kypřanů, kteří neochotně slevili z uspořádání Kypru jakožto unitárního státu pod tlakem historických okolností a nemožnosti návratu před rok 1974. Pro turecké Kypřany se ale federativní uspořádání pod vedením prezidenta Denktashe stalo neuspokojivým a roku 1998 změnilo svůj požadavek na konfederativní zřízení.¹²¹ Jednoduše řečeno pro turecké Kypřany byla nejpřijatelnější dvě možná řešení, buď konfederace, nebo vznik dvou nezávislých států. Ovšem pozdější dohody jako např. prohlášení představitelů Kypru z 8. července 2006 opět potvrdily umírněnější přístup a předchozí dohody o federativním základu Sjedenocené kyperské republiky.

Jasným naplněním tureckokyperských požadavků je dohoda o uspořádání Kypru na základě dvou konstituujících států, které budou mít stejný status.¹²² Klíčovou obavou tureckých Kypřanů v oblasti vládnutí je možnost, že by mohli být přehlasováni řeckými Kypřany, jako tomu bylo v 60. letech 20. století. V návaznosti na tyto obavy turečtí Kypřané usilovali o omezení úplné aplikace tří svobod: svobody pohybu, svobody usídlení a práva na vlastní majetek. „*Důvodem k takovým požadavkům z tureckokyperské strany je snaha zachovat silný bizonální charakter*

¹²⁰ Declaration by the President of the Republic Mr Tassos Papadopoulos regarding the referendum of 24th April 2004, 07/04/2004, <http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/all/B7CC10D781AC186AC2256E7000254D3E?OpenDocument>, staženo 24.4.2008.

¹²¹ Federální státní uspořádání znamená existenci jednoho státu, který poskytuje určitou míru autonomie dvěma podřízeným jednotkám. Konfederální uspořádání znamená uznání existence dvou států, které sdílí svou suverenitu.

¹²² Reunifying Cyprus: The Best Chance Yet. Nicosia/Istanbul/Brussels: International Crisis Group, 2008 (Crisis Group Europe Report No. 194), s. 12.

federace, která by byla pojistkou vůči možné budoucí řeckokyperské dominanci na celém ostrově. ¹²³

Ve spojitosti s potenciálním bizonálním uspořádáním na ostrově se stala aktuální otázkou práva přesídlených osob a práva jejich návratu na původní území a do původního majetku. Turečtí Kypřané by rádi založili řešení těchto otázek na finančních kompenzacích spíše než na uznání práva vysídlených osob k návratu na původní území. „*Zde je patrný cíl tureckokyperských elit udržet a posílit bizonalitu na Kypru jak v teorii, tak v praxi.*“ ¹²⁴

MOŽNÁ ŘEŠENÍ

Shoda mezi oběma komunitami panovala v otázce exekutivy. Bylo jasné, že budoucí uspořádání bude nutně muset vytvářet určitou míru rovnováhy mezi řeckými a tureckými Kypřany. Shoda panovala i v uspořádání legislativy na horní a dolní sněmovnu, kdy by dolní komora parlamentu odrážela rozdílnou početnost obou etnických skupin. Dohoda panovala i v oblasti soudní. V Nejvyšším soudu by měli být stejnoměrně zastoupeni jak turečtí tak i řečtí Kypřané a zároveň zde panovala shoda o nepřítomnost jakýchkoli zahraničních soudců. Obě skupiny rezolutně odmítaly jakoukoli přítomnost zahraničních soudců. Tím ale výčet kompromisních ujednání končí a následuje ještě širší seznam oblastí, ve kterých shoda chyběla.

Předně turečtí Kypřané chtěli mít právo veta ve všech institucích legislativy, exekutivy i soudů. Turečtí Kypřané se dále snažili prosadit střídavé prezidentství, kde by měli turečtí Kypřané stejný podíl na vládě jako řečtí Kypřané. Řečtí Kypřané naopak viděli ústavu z roku 1960 jako extrémně rigidní text a požadovali proto flexibilnější variantu. Řešení těchto protichůdných požadavků lze vidět buď v čistě symbolické roli prezidenta sjednocené republiky (což ovšem přesouvá problém pouze na nižší úroveň, tedy na premiéra) nebo uspořádání exekutivy na kolektivní bázi. Pro obě dvě skupiny bylo v podstatě klíčové, jakým způsobem budou přijímána rozhodnutí. ¹²⁵

¹²³ Ozersay, K.; Sözen, A. (2007). The Annan Plan: State Succession or Continuity. *Modern Eastern Studies*. Vol. 43, No. 1, s. 126.

¹²⁴ Ozersay, K.; Sözen, A. (2007). The Annan Plan: State Succession or Continuity. *Modern Eastern Studies*. Vol. 43, No. 1, s. 128.

¹²⁵ Hannay, D. (2005). *Cyprus: The Search for a Solution*. London: I.B. Tauris, s. 30-31.

Součástí komplexního řešení musí být uznání nutnosti poskytnout v oblasti vládnutí jistou míru záruk tureckým Kypřanům ze strany řeckých Kypřanů. Stejně jako se řečtí Kypřané v oblasti bezpečnosti velmi intenzivně obávají práva Turecka na intervenci na ostrově, tak se turečtí Kypřané obávají možnosti být přehlasováni řeckými Kypřany, jako tomu bylo v letech šedesátých.

V otázce tří svobod: svobody pohybu, svobody usídlení a práva na vlastní majetek je jako kompromisní řešení navrhováno takové východisko, které by „umožňovalo absolutní svobodu pohybu s omezeními v oblasti svobody usídlení a vlastnictví majetku.“¹²⁶ V otázce vyřešení problému vysídlených osob bylo potřeba vzít v potaz, že v principu by bylo vhodné umožnit návrat všem vysídleným osobám. Z praktického hlediska by ale přesídlení takového počtu osob po tak dlouhé době bylo více než problematické.

¹²⁶ Ozersay, K.; Sözen, A. (2007). The Annan Plan: State Succession or Continuity. *Modern Eastern Studies*. Vol. 43, No. 1, s. 12.

iv. ÚZEMÍ

Po ukončení bojů v roce 1974 došlo k rozdělení ostrova podle linie zastavení bojů následovně: turečtí Kypřané kontrolují 37 procent území a řečtí Kypřané spravují něco přes 63 procent území Kypru. Téměř přesně opačně je tomu u poměru kontrolovaného pobřeží: 57 procent pobřeží je kontrolováno tureckými Kypřany a 43 procent řeckými Kypřany. Tato čísla kontrastují s procenty populace, kdy turečtí Kypřané tvořili 18 procent obyvatelstva (tedy dvakrát menší podíl než u kontrolovaného území) a řečtí Kypřané 80 procent obyvatelstva. Z tohoto nepoměru jasně vyplývá, že jakékoli budoucí uspořádání musí obsahovat přerozdělení území tak, aby se více blížilo reálnému stavu poměru populace a území.¹²⁷

Otázky územního rozdělení jsou provázány ještě s dalšími souvisejícími problémy, jako je např. vlastnictví majetku a právo usadit se v severním Kypru pro řecké Kypřany. Všechny tyto otázky představují pro řeckokyperskou komunitu klíčový problém a jejich nastavení bude hrát důležitou roli v procesu přijímání celkového řešení konfliktu. V následující části se budu věnovat postojům řeckých a tureckých Kypřanů k problematice územního uspořádání na Kypru.

ŘEČTÍ KYPŘANÉ

Pro řecké Kypřany byla otázka územního vyrovnání velmi citlivá a do velké míry souvisela také s možností návratu původních řeckokyperských obyvatel do svých bývalých domovů. Klíčový význam má zejména poloostrov Karpas na severovýchodě Kypru, který je pro řeckokyperskou komunitu významný jak z náboženského hlediska, tak i proto, že zde zůstala řeckokyperská populace i po obsazení Kypru tureckou armádou a rozdělení ostrova. Oblast Morphou/Güzelyurt je město, které bylo z velké většiny obydleno řeckými Kypřany. V současné době je ale domovem pro více než 12 tisíc tureckokyperských rodin. Návrat tohoto území je velmi citlivou otázkou, protože přesun takového množství obyvatel na území

¹²⁷ *Cyprus: reversing the drift to partition*. Europe Report N°190, 10 January 2008, International Crisis Group, s. 12.

v budoucnu tureckokyperské by způsobilo nejen komplikace technické, ale také finanční.

Sporným momentem byla pro tehdejšího prezidenta Papadopoulose také otázka záruk dodržení plánu. Otázkou je, do jaké míry se jednalo o populismus před referendem o Annanově plánu a do jaké míry šlo o opravdové obavy. Přesto ale veřejná prohlášení tohoto typu měla vliv na vyjednávání, například v otázce návratu části území v současné době spravované tureckokyperskou administrativou pod správu řeckokyperskou.

TUREČTÍ KYPŘANÉ

Turečtí Kypřané strategicky odmítali o teritoriálních otázkách vyjednávat (třeba i neformálně) až do úplného konce vyjednávacího maratonu a zejména do chvíle, než budou vyřešeny jejich priority, kterými bylo uznání Severokyperské turecké republiky (třebas i pouze formálně nebo půl hodiny před vznikem sjednoceného Kypru) a otázky spojené se suverenitou a statusem jednotlivých států budoucí federace.¹²⁸

Vyjednávací strategie Raufa Denktashe se opírala o vědomí, že pokud mu bude víceméně vyhověno v otázce vládnutí a bezpečnosti, bude muset ustupovat ve třech souvisejících otázkách vlastnictví, území a práva řeckých vysídlenců na návrat. Nechtěl ale příliš ustupovat ani zde, a proto se snažil tyto tři související témata oddělit a prezentovat ke každému tvrdou a neústupnou pozici s cílem muset udělat co nejméně kompromisů a ústupků.¹²⁹

V jednáních o teritoriálním uspořádání na Kypru byl ve hře ještě jeden problém a to britské vojenské základny. Britské vojenské základny jsou na ostrově od roku 1960 a představují 99 čtverečních mil. V případě, že by se Velká Británie, jak již deklarovala, byla ochotná vzdát těchto základen ve prospěch Kypru, mohlo by dojít k navýšení území pro obě etnika.

¹²⁸ Hannay, D. (2005). *Cyprus: The Search for a Solution*. London: I.B. Tauris, s. 36.

¹²⁹ Hannay, D. (2005). *Cyprus: The Search for a Solution*. London: I.B. Tauris, s. 36.

v. VLASTNICTVÍ

Otázka vlastnictví byla a stále také je jednou z nejkompexnějších a také nejcitlivějších pro obě etnika na ostrově, protože má jak makroekonomické tak i sociální dopady na obyvatelstvo na celém ostrově. Problematicnost vlastnictví majetku a půdy na Kypru je zesílena navíc několika desetiletími, kdy problém nebyl řešen. Řešení otázky vlastnictví se tak stalo velkým hlavolamem. Situaci navíc komplikuje nedostatek objektivních údajů. K dispozici je několik studií, které se věnují původním majetkovým poměrům na obou stranách, žádné z nich se ale neshodují a reflektují spíše maximální požadavky jednotlivých komunit.

Zatímco řečtí Kypřané nahlíží na otázku vlastnictví prostřednictvím lidsko-právní problematiky (všechny vysídlené osoby by měly mít neomezené právo návratu do svých bývalých domovů bez ohledu na jakákoli nařízení), tureckokyperská perspektiva svou pozici staví zejména na principu bizonality, respektive požadují omezení práva návratu osob a návratu majetku v zájmu ochrany principu bizonality. Jak princip bizonality, tak i lidská práva jsou klíčovými principy, na kterých je bezesporu nutné stavět řešení kyperského konfliktu. I to je důvodem, proč je problematika vlastnictví tak klíčová a zároveň tak komplikovaná.

Spory ohledně vlastnictví mají jako spousta dalších kyperských problémů, své kořeny v 60. letech a zejména v roce 1974. Celkově došlo následkem událostí roku 1974 k přesídlení 210 tisíc osob, což odpovídá 30 procentům tehdejší celkové populace na ostrově.¹³⁰ Turečtí Kypřané vnímali události roku 1974 jako zvrat, protože se po událostech roku 1963 cítili jako druhořadí občané. Za jediné potřebné ke kompenzaci řeckých Kypřanů považují turečtí Kypřané návrat části teritoria. *„Toto rozdělení ostrova je tureckými Kypřany považováno za jediné řešení garantující jejich bezpečnost – včetně té ekonomické – a svobody, tváří v tvář neustálé řeckokyperské dominanci na ostrově.“¹³¹*

Naopak řečtí Kypřané považují rok 1974 za počátek kyperského problému. Invazi tureckých vojsk interpretují jako invazi okupačních vojsk, která neprávem obsadila jednu třetinu kyperského území. *„Většina řeckých Kypřanů to spatřuje jako*

¹³⁰ John-Jones, L. (1983). *The Population of Cyprus*. London: Institute of Commonwealth Studies, s. 34.

¹³¹ Gürel, A.; Özersay, K. (2006). *The Politics of Property in Cyprus (Conflicting Appeals to Bizonality and Human Rights by the Two Cypriot Communities)*. *PRIO Report 3/2006*, s. viii.

*bolestné, protože mezi jiným to vidí jako vymýcení všeho historicky řeckého na severu ostrova a nahlíží na invazi jako na část toho, co nazývají turecký expanzionismus, který má za cíl změnit původně řecký charakter Kypru na turecký.*¹³²

ANNANŮV PLÁN

Annanův plán ve svém článku 10, který se zabývá vlastnictvím, říká, že se bude snažit vyřešit otázku vlastnictví komplexně a v souladu s mezinárodním právem a zároveň s ohledem na práva vystěhovaných osob i současných vlastníků a principu bizonality.¹³³

Plán navrhuje snížit velikost tureckokyperského území z 36 procent na 29 procent. Majetky na území, kterého se týká územní vyrovnání, by měly být vráceny těm, kteří o ně byli připraveni. „*OSN předpokládá, že to umožní návrat 54 procent vykořeněných řeckých Kypřanů do jejich původních domovů ... v důsledku toho zhruba jedna čtvrtina populace ze severu bude muset být přesídlena.*“¹³⁴ V případech, které nespádají do výše zmíněné oblasti, bude muset dojít částečně k návratu majetku původním majitelům za doplnění finančními kompenzacemi.

Článek 10 Annanova plánu dále říká, že původní vlastníci budou mít právo na návrat jedné třetiny hodnoty a území z jejich celkového vlastnictví a zároveň budou mít právo plné kompenzace zbylých dvou třetin. „*Nicméně budou mít právo opětovného nabytí obydlí, které postavili, nebo ve kterém žili nejméně deset let, ..., i v případě, pokud je to více než jedna třetina celkové ceny a oblasti jejich majetku.*“¹³⁵

Všechny vlastnické nároky by podle Annanova plánu měly být posuzovány nezávislou komisí, která by měla být vedena stejným počtem řeckokyperských zástupců i tureckokyperských zástupců, kteří by byli doplněni o nezávislé ne-

¹³² Gürel, A.; Özersay, K. (2006). The Politics of Property in Cyprus (Conflicting Appeals to Bizonality and Human Rights by the Two Cypriot Communities). *PRIO Report 3/2006*, s. viii.

¹³³ *Article 10 - The Comprehensive Settlement of the Cyprus Problem*. March 2004, <http://www.hri.org/docs/annan/Annan_Plan_Text.html>, staženo: 6. 10. 2008.

¹³⁴ Gürel, A.; Özersay, K. (2006). The Politics of Property in Cyprus (Conflicting Appeals to Bizonality and Human Rights by the Two Cypriot Communities). *PRIO Report 3/2006*, s. 29.

¹³⁵ *Article 10 - The Comprehensive Settlement of the Cyprus Problem*. March 2004, <http://www.hri.org/docs/annan/Annan_Plan_Text.html>, staženo: 6. 10. 2008.

kyperské rozhodčí. Tím, jaké byly konkrétní pozice obou etnik ve vyjednávání, se budu zabývat v následující části.

ŘEČTÍ KYPŘANÉ

Řečtí i turečtí Kypřané jako obvykle v jednání zpočátku zastávali maximální pozice. Řečtí Kypřané požadovali právo návratu majetku každému řeckému Kypřanu, který byl o něj připraven po obsazení severního Kypru roku 1974. Zatímco turečtí Kypřané prosazovali opačné řešení, tedy finanční kompenzace a všeobecné majetkové výměny.

Bylo zřejmé, že k částečnému vyřešení otázky majetku a vlastnictví dojde přerozdělením území ve prospěch řeckých Kypřanů. Podle předpokladů OSN by takový krok umožnil návrat 54 procent vysídlených řeckých Kypřanů do jejich původních domovů a majetků pod tureckokyperskou správou a následkem toho by musela být přesídlena čtvrtina severokyperské populace.¹³⁶

Tímto návratem území by však nebyly vyřešeny všechny žádosti o návrat majetku nebo území. Řečtí Kypřané byli proto velice nespokojeni s články Annanova plánu, které se týkaly majetku a vlastnictví půdy. Hlavní námitky vzešlé z řeckokyperské komunity se týkaly dopadu na lidsko-právní problematiku, na trh s nemovitostmi a zejména nahlíželi na režim upravující vlastnictví jako na porušování mezinárodního a evropského práva. Mnoho řeckých Kypřanů cítilo, že jejich postoj k vlastnictví byl opakovaně a jasně potvrzen jako správný mnohými rozhodnutími Evropského soudu pro lidská práva proti Turecku. Prezident Papadopoulos toto stanovisko potvrdil také ve svém projevu z 15. září 2005, kdy řekl: „*Žádná země nemá právo porušovat lidská práva, právo na osobní vlastnictví, svobodu volného pohybu...*“¹³⁷ Dále byla otázka vlastnictví pro řecké Kypřany také problematikou kolektivních práv, práva na původní území, což mělo velký vliv na kolektivní uvědomění.

¹³⁶ Article 118 - Report of the Secretary-General on his mission of good offices in Cyprus. United Nations- Security Council S/2003/398, 1 April 2003.

http://www.hri.org/docs/annan/UNSC_SG_Reports2003Cyprus.pdf, staženo: 7.7.2009.

¹³⁷ Remarks by H.E. Mr. Tassos Papadopoulos, President of the Republic of Cyprus, FPA World Leadership Forum, September 15, 2005
<http://www.fpa.org/usr_doc/President_of_Cyprus_Speech_FPA.pdf>, staženo: 9.12.2009.

Mezinárodněprávního rámce také řečtí Kypřané využívali k potvrzení svých majetkových nároků a nutno dodat, že úspěšně.¹³⁸ Rozsudky Evropského soudu pro lidská práva ujistily řecké Kypřany v jejich přesvědčení, že jejich vnímání situace na Kypru jako nelegální, je správné, a že rozdělení ostrova roku 1974 bylo jasným porušením lidských práv.

Stejně jako turečtí Kypřané, i řečtí Kypřané byli zahleděni do své vlastní argumentace odmítající dívat se na problém i z jiné strany. Nevidí např. skutečnost, že odborníci na mezinárodní právo říkají, že stejně jako otázka vlastnictví získala prostřednictvím Evropského soudního dvora právní souhlas, mělo by se tak stát i v případě režimu vlastnictví v bizonálním uspořádání Kypru.¹³⁹

TUREČTÍ KYPŘANÉ

Přijetí Annanova plánu v referendu na tureckokyperské straně ještě neznamená, že turečtí Kypřané byli spokojeni s články Annanova plánu věnující se vlastnictví nemovitých majetků nebo půdy. Panovaly zde obavy ze sociálního a ekonomického dopadu.

Klíčovou výhradou tureckých Kypřanů byla skutečnost, že nařízení Annanova plánu odporovala jejich návrhu na globální finanční kompenzace a myšlenku bizonality, která by byla možností návratu majetku narušena. Řešení konfliktu na Kypru bylo schváleno oběma stranami konfliktu na bizonálním základě již ujednáními z roku 1977 a 1979. Ovšem touto dohodou nebyl problém jednoduše ukončen, protože vnímání bizonality se u obou komunit značně lišilo. Turečtí Kypřané se na majetkový problém dívali odlišně než řečtí Kypřané a s obavou o zachování bizonálního principu při řešení konfliktu na Kypru. Finanční kompenzace a globální výměny majetku viděli jako praktičtější řešení nastalé situace.¹⁴⁰

Oporou pro turecké Kypřany v argumentaci za řešení majetkové otázky prostřednictvím globálních kompenzací a finančních kompenzací byla tzv. Třetí

¹³⁸ Do otázky vlastnictví také zasáhlo rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, před kterým paní Titině Loizidou v roce 1996 byla přiznána rozsáhlá kompenzace. Soud uznal, že byla neprávem připravena o svůj majetek v severním Kypru. Tento případ měl dopad nejen na Turecko samotné, ale i na vyjednávací proces řešení Kyperského problému.

¹³⁹ Gürel, A.; Özersay, K. (2006). *The Politics of Property in Cyprus (Conflicting Appeals to Bizonality and Human Rights by the Two Cypriot Communities)*. *PRIO Report 3/2006*, s. 27.

¹⁴⁰ Ertekün, N. (1977). *Inter-Communal Talks and the Cyprus Problem*. Nicosia: Turkish Federal State of Cyprus State Printing Office, s. 29-30.

vídeňská dohoda z roku 1975.¹⁴¹ Tato dohoda zaručuje, že turečtí Kypřané usídlení na jihu Kypru se budou moci svobodně přesunout na sever, pokud si tak budou přát, a řečtí Kypřané na severu budou moci zůstat a budou jim poskytnuty takové životní podmínky, které jim zajistí možnost normálního života. Stejně tak budou mít řečtí Kypřané na severu možnost přemístění na jih, pokud to bude jejich přání.¹⁴² Tato dohoda se v očích tureckých Kypřanů stala základem pro budoucí bizonální uspořádání Kypru a výměna obyvatel je na základě tohoto dokumentu nahlížena jako první krok k vytvoření bizonální federace.¹⁴³

Ve skutečnosti byl tedy Annanův plán přijat v referendu tureckými Kypřany jako celek, a to zejména proto, že vidina členství v EU a další výhody vyplývající z potenciálního přijetí plánu, převážily nad nevýhodami. Jistým motivačním faktorem pro vyslovení souhlasu s Annanovým plánem byly také obavy vyplývající z rozhodnutí Evropského soudního dvora ohledně povinnosti Turecka vyplatit vysoké náhrady za zabraný majetek po roce 1974. „*Panovaly zde obavy, že bez komplexního řešení by implementace těchto rozsudků vedla ke kompletnímu návratu majetkové situace zpět před rok 1974.*“¹⁴⁴ Annanův plán tak představoval lepší varianty takového vývoje, protože možnost usídlení občanů z opačné komunity by bylo povoleno jen do té míry, do jaké by nebyl ohrožen většinový status tureckých Kypřanů v jejich vlastní zóně. „*Navíc znovunabytí majetku by nebylo možné pro více než 20 procent obydlí a půdy v každé vesnici nebo městě (s výjimkou několika speciálních případů) a pro více než 10 procent obydlí a půdy v každém konstituujícím státě. Podle předpokladů OSN, absolutně maximální počet současných uživatelů v tureckokyperském státě, kteří by byli zasaženi vlastnickými opatřeními je 15 000 až 18 000 osob.*“¹⁴⁵

¹⁴¹ *The Third Vienna Agreement*. August 1975

<http://www.cyprus.gov.cy/MOI/pio/pio.nsf/All/9A6B0EFBA6455875C2256D6D0030D232?OpenDocument>, staženo: 9.12.2009.

¹⁴² Po přijetí tohoto dokumentu již nedošlo k propuknutí velkého interkomunálního násilí na ostrově.

¹⁴³ Gürel, A.; Özersay, K. (2006). The Politics of Property in Cyprus (Conflicting Appeals to Bizonality and Human Rights by the Two Cypriot Communities). *PRIO Report 3/2006*, s. 19.

¹⁴⁴ Gürel, A.; Özersay, K. (2006). The Politics of Property in Cyprus (Conflicting Appeals to Bizonality and Human Rights by the Two Cypriot Communities). *PRIO Report 3/2006*, s. 30.

¹⁴⁵ *Article 109, Report of the Secretary-General on his mission of good offices in Cyprus*. United Nations- Security Council S/2003/398, 1 April 2003. http://www.hri.org/docs/annan/UNSC_SG_Reports2003Cyprus.pdf, staženo: 7.7.2009.

MOŽNOSTI ŘEŠENÍ

Přijatelně vyřešit otázku majetku je nadmíru složité, protože zde existuje jasný střet zájmů mezi snahou tureckých Kypřanů plně a nezávisle spravovat své území v duchu principu bizonality, což je v kontrastu s čísly, která říkají, že 78 procent majetku¹⁴⁶ v prostoru zóny severního Kypru bylo před rokem 1974 vlastněno řeckými Kypřany. „*Pracovní skupina v oblasti majetku se shodla, že práva všech původních majitelů by měla být uznána a že řešením by měla být buď restituce, kompenzace, a nebo výměna.*“¹⁴⁷ Řeční Kypřané trvají na právu pro své občany zvolit si, jakou formu vyrovnání si zvolí.

Existují různé průzkumy veřejného mínění věnující se otázce vlastnictví. Některé průzkumy ukazují, že podpora návrhů Annanova plánu v oblasti vlastnictví se u obou komunit liší. První průzkum, který budu zmiňovat, byl proveden ve dnech 15. května až 30. května 2005 a otázky byly kladeny tisíci řeckých Kypřanů a tisíci tureckých Kypřanů. „*V otázce vlastnictví, nejsou návrhy Annanova plánu přijatelné pro 60 procent a přijatelné pro 24 procent řeckých Kypřanů, zatímco pro turecké Kypřany jsou přijatelné pro 60 procent a nepřijatelné pro 33 procent obyvatel.*“¹⁴⁸

Jiné zdroje uvádí ale odlišná čísla. „*53 procent řeckokyperských respondentů říká, že by přijali peníze jako kompenzaci za svůj majetek. Navíc se předpokládá, že 63 procent řeckých Kypřanů přesídlených ze severu roku 1974 nebo dříve by si nepřáli návrat.*“¹⁴⁹

Nelehkou otázkou je také praktická stránka věci. Řeční Kypřané nechtějí, aby hlavní tíhu kompenzací nesl nově vzniklý sjednocený stát. Alternativami jsou dluhopisy kryté z EU, které pokryjí implementaci nařízení, která povedou ke sjednocení ostrova. Dalším možným řešením by bylo postoupit poloostrov Karpas, který je většinově vlastněn řeckými Kypřany, novému federálnímu národnímu parku. Výměnou za takový potenciální ústupek ze strany tureckých Kypřanů by mohlo být podobné vzdání se části území na straně řeckých Kypřanů a to v podobě přírodního

¹⁴⁶ Turečtí Kypřané uvádějí čísla nižší. Podle tureckokyperských zdrojů bylo toto číslo pouze 63,8 procent.

¹⁴⁷ *Reunifying Cyprus: The Best Chance Yet*. Nicosia/Istanbul/Brussels: International Crisis Group, 2008 (Crisis Group Europe Report No. 194), s. 15.

¹⁴⁸ Lordos, A. (2005). *OPTIONS FOR PEACE Mapping the possibilities for a Comprehensive Settlement in Cyprus (A bicomunal survey of public opinion in co-operation with CYMAR Market Research Ltd. and KADEM Cyprus Social Research)*, <http://www.cypruspolls.org/OptionsForPeaceTextAndCharts.pdf>, staženo: 9.12.2009.

¹⁴⁹ *Reunifying Cyprus: The Best Chance Yet*. Nicosia/Istanbul/Brussels: International Crisis Group, 2008 (Crisis Group Europe Report No. 194), s. 15.

parku Akamas. Situace by byla v ideálním případě završena také teritoriálními ústupky ze strany Velké Británie, která by tak rozšířila oblast parku o území vojenských základen.¹⁵⁰

¹⁵⁰ *Reunifying Cyprus: The Best Chance Yet*. Nicosia/Istanbul/Brussels: International Crisis Group, 2008 (Crisis Group Europe Report No. 194), s. 16.

IV. ROLE VNĚJŠÍCH AKTÉRŮ

Kypr byl a je z geopolitického hlediska velmi zajímavým ostrovem. Leží na hranici Evropy, Afriky a Asie, a proto se stával v historii předmětem zájmu mnohých zemí. Kromě nejvíce angažovaného Řecka a Turecka byla na ostrově zainteresována Velká Británie, která má stále na ostrově k dispozici dvě velké suverénní vojenské základny. Tyto tři státy jsou také signatáři Garanční smlouvy a z této pozice mohou za určitých podmínek intervenovat na ostrově. Za zmínku stojí ještě zájmy EU jakožto aktéra, který ne příliš intenzivně čas od času usiluje o vyřešení kyperského konfliktu, a to zejména kvůli zlepšení vztahů mezi Řeckem a Tureckem, což by mělo dopad i na vztahy mezi EU a NATO. Ačkoli současná jednání mezi řeckými a tureckými Kypřany probíhají hlavně v gesci Kypřanů a OSN, role třetích států v konfliktu hraje významnou roli a má velký vliv na výsledek jednání. „*Kyperský konflikt vždy byl integrální součástí širšího řecko-tureckého problému.*“¹⁵¹ Z tohoto důvodu se v následující části budu věnovat roli EU, Řecka, Turecka a Velké Británie v kyperském konfliktu.

¹⁵¹ Michael, M. (2007). The Cyprus Peace Talks: A Critical Appraisal. *Journal of Peace Research*. Vol. 44, No. 5, s. 589.

i. EU

Zájmy EU na Kypru jsou spojeny s širším rámcem bezpečnosti v celém východním Středomoří. Mír a stabilita v regionu jsou ceněny jak pro blízkost východního Středomoří k Unii, zejména po vstupu Řecka do EU v roce 1981, a také pro svou blízkost k neklidnému regionu Blízkého východu. Lákavou vidinou pro EU by bylo také zlepšení vztahů mezi Řeckem a Tureckem, které je jak kandidátskou zemí EU, tak i významným spojencem v NATO a důležitým strategickým partnerem zemí euroatlantického společenství. Asociační dohodu s EU Kypr podepsal ještě před svým rozdělením roku 1973 a až roku 1990 podal Kypr oficiální žádost o vstup do EU.¹⁵²

Ovšem je nutné podotknout, že se žádný člen EU nesnažil o řešení kyperského problému na úrovni EU. EU také nikdy nerozvinula samostatný plán řešení konfliktu na Kypru. Naopak, jednotlivé členské státy nechtěly, aby došlo ke zhoršení vztahů se strategickým partnerem v regionu, kterým je Turecko. EU nepředložila nikdy vlastní plán řešení konfliktu a pouze podporovala rezoluce OSN a misi generálního tajemníka OSN, respektive jeho zmocněnce. „*Poté, co Kypr vstoupil do Unie, částečně proto, že zde chyběla snaha OSN, částečně proto, že zde panovala obecná neochota zasahovat do interních záležitostí členského státu, se kromě sporadických vyjádření podporujících sjednocení ostrova, Unie ke konfliktu nevyjadřovala.*“¹⁵³

Pokud se ale podíváme na roky, které předcházely vstupu Kypru do EU, je zřejmé, že EU měla značný potenciál do konfliktu na Kypru aktivně zasáhnout. Tím, že umožnila vstoupit Kypru do EU i bez nalezení kompromisu s tureckými Kypřany, se ale do velké míry připravila o svůj hlavní nástroj, jak přimět obě strany ke kompromisu.

Původním návrhem na půdě EU bylo zahájit přístupová jednání s Kyprem tehdy, až dojde k vyřešení kyperského konfliktu a uzavření dohody mezi kyperskými Řeky a kyperskými Turky. „... *integrace Kypru do Společenství s sebou nese mírové, vyvážené a dlouhodobé řešení kyperské otázky – dohoda, která umožní oběma komunitám usmíření... takové řešení by mělo vytvořit pro Kypr takové podmínky,*

¹⁵² Sommer, J. (2005). *Security in Cyprus: Threat Perception, Possible compromises and the role of EU*. Bonn International Center for Conversion, s. 51.

¹⁵³ Tocci, N. (2007). *The EU and Conflict Resolution (Promoting peace in the backyard)*. New York: Routledge, s. 31.

... které umožní normální účast v rozhodovacím procesu evropské komunity...“¹⁵⁴ Na zasedání Evropské rady v Lucemburku roku 1997 bylo rozhodnuto, že budou s Kyprem zahájeny přístupové rozhovory. Navíc zde bylo rozhodnuto, že Turecko do této vlny rozhovorů zahrnuto nebude. Toto rozhodnutí mělo později dopad i na přístupová jednání Kypru, protože i v reakci na toto rozhodnutí se odmítli turečtí Kypřané účastnit na přístupových rozhovorech po boku řeckých Kypřanů.¹⁵⁵

Již roku 1997 ale Evropská komise změnila své stanovisko a v dokumentu Agenda 2000 uvedla: „*Harmonogram odsouhlasený pro přístupová jednání s Kyprem obnáší i případné zahájení jednání před vyřešením situace na Kypru.*“¹⁵⁶ O dva roky později Evropská rada, která zasedala v Helsinkách, rozhodla, že přístupová jednání budou s Kyprem zahájena a vyřešení konfliktu nebude podmínkou přistoupení Kypru k EU. „*Evropská rada zdůrazňuje, že politická dohoda by zjednodušila vstup Kypru do Evropské unie. Pokud nebude dosaženo žádné dohody do doby ukončení přístupových vyjednávání, rozhodnutí Rady ohledně vstupu bude utvořeno bez ohledu výše zmíněného jako podmínky.*“¹⁵⁷ V zákulisí tohoto rozhodnutí stálo Řecko, které hrozilo zablokováním celého rozšiřování EU, pokud nebude upuštěno od vyřešení konfliktu na Kypru jako podmínky přijetí Kypru do EU.

Lze konstatovat, že z určitého úhlu pohledu měla EU v podstatě po roce 2004 negativní vliv na vývoj konfliktu na Kypru, protože výhody členství v EU byly využity řeckokyperskou stranou k posílení jejich negociační pozice na úkor tureckých Kypřanů. Osvobození řeckých Kypřanů od podmínky uzavření dohody s tureckými Kypřany před vstupem do EU mělo velký vliv na snahu a tlak řeckokyperských politických elit na přijetí plánu v referendu.

Výrazné kroky nebyly podniknuty ani k odstranění tureckokyperské izolace a turečtí Kypřané se v důsledku této situace stali závislejšími na mateřské zemi, Turecku. Ze strachu, že by přímé jednání se severokyperskými úředníky mohlo vyvolat pocit, že EU uznává severní Kypr, chyběly severnímu Kypru relevantní informace od evropských institucí.

¹⁵⁴ *Commission Opinion on the Application by the Republic of Cyprus for Membership*, http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/dwn/opinions/cyprus/com93-313_en.pdf, staženo: 9.12.2009.

¹⁵⁵ Diez, T.; Albert, M.; Stetter, S. (ed.). (2008). *The European Union and border conflicts: the power of integration and association*. Cambridge: Cambridge University, s.76.

¹⁵⁶ *Agenda 2000 (For a stronger and wider Union) 15 July 1997*. <http://aei.pitt.edu/3137/01/000033.PDF>, staženo: 9.12.2009.

¹⁵⁷ *Presidency conclusions Helsinki European Council 10 and 11 December 1999*. http://www.europarl.europa.eu/enlargement/ec/hel_en.htm, staženo: 10.12.2009.

EU měla také díky tureckému úsilí o vstup do EU vliv na postoj Turecka ke konfliktu na Kypru. „Zvolení AKP¹⁵⁸, doprovázené ještě blížící se vidinou otevření přístupových rozhovorů mezi EU a Tureckem, zvýšilo všeobecné vnímání ceny přistoupení k EU.“¹⁵⁹ Turecko tak i díky vidině členství v EU začalo podporovat řešení kyperského konfliktu. Tlak na severní Kypr tím byl ještě zvýšen, zatímco jižní Kypr nebyl zvnějšku motivován k uzavření dohody v podstatě vůbec.

Vliv měla EU také na postoj Řecka. Členství v EU mělo pro Řecko velký význam a zejména ovlivnilo samotné vnímání řecké bezpečnosti. Ekonomické výhody a bezpečnost byly důvody, proč Řecko začalo usilovat (s ohledem na svoji vlastní zkušenost) o přistoupení Kypru k EU. K velkému obratu došlo také v postoji Řecka k turecké žádosti o vstup do EU. „Evropské členství umožnilo Řecku pochopit, že „evropské“ Turecko by mohlo představovat nejsilnější řeckou bezpečnostní garanci.“¹⁶⁰ Pod vedením řecké vlády stranou PASOK¹⁶¹, v čele s Constasem Simitisem, Řecko začalo podporovat vstup Turecka do EU, což mohlo působit na Turecko pozitivně a motivačně směrem k většímu tlaku na politické elity severního Kypru k uzavření dohody o řešení kyperské otázky.¹⁶²

Je evidentní, že ačkoli Evropská unie nehrála přímou roli v řešení kyperského konfliktu, měla přesto velký vliv na jeho výsledek. Jako zásadní chyba se může zdát záruka, která byla dána řeckým Kypřanům, že i přes nenalezení dohody se severním Kyprem, dojde k přijetí rozděleného ostrova do EU. „V podstatě EU vyvolala atmosféru kritické situace prostřednictvím hrozících sankcí, které byly ale namířeny pouze na jednu stranu konfliktu – Turecko a turecké Kypřany – zatímco řecký Kypr byl pod verbálním tlakem, který nebyl doplněn žádnými explicitními hrozbami.“¹⁶³

¹⁵⁸ Strana práva a spravedlnosti, známá pod zkratkou AKP je vládnoucí stranou v Turecku. Tato strana se prezentuje jako umírněná, konzervativní a prozápadní strana usilující o vstup do EU. Nejvýznamnějšími zástupci této strany jsou Abdullah Gül (současný Turecký prezident) a Recep Tayyip Erdogan (ministrský předseda).

¹⁵⁹ Tocci, N. (2007). *The EU and Conflict Resolution (Promoting peace in the backyard)*. New York: Routledge, s. 44.

¹⁶⁰ Tocci, N. (2007). *The EU and Conflict Resolution (Promoting peace in the backyard)*. New York: Routledge, s. 48.

¹⁶¹ Panhelénské socialistické hnutí, známé pod zkratkou PASOK, je řecká středo-levá politická strana. Vládla v Řecku po velkou část 80. a 90. let a také po roce 2000.

¹⁶² Simitis předpokládal, že europeizace řecko-tureckých vztahů a kyperského problému by mohla zmírnit tureckou neústupnost. (Zdroj: Melakopides, C. (2006). Implications of the Accession of Cyprus to the European Union for Greek-Turkish and Euro-Turkish Relations. *Mediterranean Quarterly*, Vol. 17, No. 1, s. 82-83.)

¹⁶³ Schiff, A. (2008). Pre-negotiation and its Limits in Ethno-National Conflicts: A Systematic Analysis of Process and Outcomes in the Cyprus Negotiations. *International Negotiation*. Vol. 13, No. 3, s. 406.

V důsledku této situace asymetrického tlaku na obě etnika se řeční Kypřané cítili svobodní jednat pouze ve svém vlastním zájmu. Vnímání potenciálních zisků a ztrát řeckými Kypřany, bylo proto jiné, než pohled na potenciální zisky a ztráty pro turecké Kypřany. V současnosti je pozice EU jako možného nestranného mediátora ještě slabší, protože od přijetí Kypru do EU je v podstatě jednou ze stran konfliktu.

„Před i po převzetí předsednictví EU v druhé polovině roku 2009 Švédsko ukázalo silnou snahu posunout řešení Kyperského konfliktu dále. Nicméně EU a její rotující prezidentství má omezené možnosti. Nemůže být mediátorem, když tři strany konfliktu jsou členy EU a zbývající dvě strany – turečtí Kypřané a Turecko – jsou buď zbaveni svých práv politické reprezentace v EU, nebo stojí mimo EU.“¹⁶⁴

V současnosti má ale kyperský konflikt důsledky i pro politiku východního přátelství. *„Řešení by přichystalo volnou cestu bezproblémové spolupráci mezi EU a NATO, lepší vztahy s objevující se regionální mocností Tureckem a zároveň přesvědčivějšího zastávce zájmů EU na Středním Východě.“¹⁶⁵*

Role EU tedy vlivem okolností nemůže být v rovině podpory setkávání stran konfliktu tak výrazná. Měla by být ale připravená na jistou míru finanční spoluúčasti, kterou by sjednocení ostrova vyžadovalo.¹⁶⁶

¹⁶⁴ *Cyprus: Reunification or Partition?* Europe Report N°201, 30 September 2009, International Crisis Group, s. 27.

¹⁶⁵ *Cyprus: Reunification or Partition?* Europe Report N°201, 30 September 2009, International Crisis Group, s. 27.

¹⁶⁶ Odhady vyčíslicí finanční dopady sjednocení ostrova uvádějí, že by bylo potřeba 8,6 miliard euro na rekonstrukci jak v privátním, tak veřejném sektoru a to v průběhu pěti let. (Zdroj: Kypriacou, P.; Oguz, Ö.; Mullen, F. (2009). *The day after II: Reconstructing a reunited Cyprus*. Oslo: PRIO, s. 71.)

ii. ŘECKO

Řecko je nejvíce zainteresovaným členským státem EU na kyperském konfliktu. Jeho role v konfliktu vyplývá z těsných vazeb řeckých Kypřanů na Řecko. V souladu s pozicí řeckokyperské komunity podporovalo Řecko pozici řeckých Kypřanů v otázce budoucího uspořádání ostrova jakožto pevného federativního systému a snížení vojenského vlivu Turecka na ostrově.

Angažovanost Řecka v Kyperském konfliktu se ale lišila podle období. „*Zatímco v 70. letech se Constantin Karamanlis v otázce Kypru stáhl spíše do pozadí, Andreas Papandreou v 80. a 90. letech zaujal aktivnější přístup.*“¹⁶⁷ Příkladem takového přístupu může být například rok 1995, kdy se Řecko rozhodlo výměnným obchodem¹⁶⁸ zajistit Kypru zahájení přístupových rozhovorů k EU. V době předcházející rozhovorům o Annanovu plánu byl řeckým ministerským předsedou Constantinos Simitis¹⁶⁹ (zastupující stranu PASOK), který se během jednání držel zpět, ovšem ne proto, že by probíhající proces nepodporoval. Naopak, Simitis podporoval snahy OSN na Kypru a výrazně pomohl Kypru v přístupu k EU.¹⁷⁰ Constantinos Simitis spíše vyčkával, jakým směrem se situace a jednání na Kypru vyvinou a otázku Kypru přenechal v kompetenci svého ministra zahraničí a jeho zástupce, kteří měli rozdílný postoj ke kyperské otázce.

Prvním ministrem zahraničí ve vládě Constantinos Simitise byl Theodoros Pangalos, který nahlížel na kyperský konflikt jako na šachovou figurku v partii mezi Tureckem a Řeckem. Naopak jeho náměstek Ioannis Kranidiotis (sám řeckokyperského původu) zaujal opačný postoj. Na řešení konfliktu se díval jako na dosažitelné řešení, které je v souladu s řeckými zájmy a cíly. Protože Ioannis Kranidiotis zahynul při tragické letecké havárii, byl roku 1999 vystřídán Georgem Papandreou, který se stal po rezignaci Theodorose Panglose roku 1999 ministrem zahraničí. G. Papandreou chtěl zlepšit vztahy Řecka s Tureckem a Kypr viděl jako možnou překážku, ale případně i prostředek, jak takového cíle dosáhnout. Z jeho

¹⁶⁷ Tocci, N. (2007). *The EU and Conflict Resolution (Promoting peace in the backyard)*. New York: Routledge, s. 28.

¹⁶⁸ Řecko přestalo nadále vetovat vytvoření celní unie mezi EU a Tureckem a výměnou za to byly zahájeny přístupové rozhovory s Kyprem.

¹⁶⁹ Simitis byl ministerským předsedou v letech 1996-2004.

¹⁷⁰ Melakopides, C. (2006). Implications of the Accession of Cyprus to the European Union for Greek-Turkish and Euro-Turkish Relations. *Mediterranean Quarterly*, Vol. 17, No. 1, s. 82.

prohlášení bylo patrné, že vyřešení konfliktu na Kypru bylo v řeckém zájmu, čehož důkazem byla četná setkání s tureckou protistranou v čele s Ismailem Cemem a návštěvy Kypru.¹⁷¹

V jednáních, která probíhala po odmítnutí Annanova plánu, se Řecko příliš neangažovalo a z tzv. garančních mocností bylo zemí s nejmenší účastí. Přesto ale svůj vliv projevovalo a politické a diplomatické kroky Řecka měly a mají na vnitrokyperskou situaci vliv. Takovým příkladem byla například návštěva předsedy vlády Kostase Karamanlise v Ankaře po čtyřiceti devíti letech, která se konala pouhé dva týdny před řeckokyperskými volbami. Při příležitosti tohoto setkání premiér Karamanlis prohlásil, že cílem Řecka je spravedlivé a dlouhodobé řešení konfliktu na Kypru, které umožní jeho sjednocení.¹⁷² Dohoda o ukončení konfliktu na Kypru by pro Řecko a Turecko měla přeneseně pozitivní dopad i na jejich další spory ohledně ostrovů v Egejském moři a práv menšin v obou státech.¹⁷³

¹⁷¹ Hannay, D. (2005). *Cyprus: The Search for a Solution*. London: I.B. Tauris, s. 22-23.

¹⁷² Tavernise, S.; Carassava, A. (2008) *In a 49-Year First, Greek Leader Visits Turkey*. New York Times (24. ledna 2008), <http://www.nytimes.com/2008/01/24/world/europe/24turkey.html>, staženo: 11.12.2009.

¹⁷³ *Reunifying Cyprus: The Best Chance Yet*. Nicosia/Istanbul/Brussels: International Crisis Group, 2008 (Crisis Group Europe Report No. 194), s. 23.

iii. TURECKO

Na konci devadesátých let bylo v případě Turecka velmi nesnadné identifikovat, kdo byl zodpovědný za politiku týkající se Kypru. Po většinu doby (1996-2002) turecká vláda byla v rukou řady rozhádaných, roztržštěných koalic, a strany, ze kterých se skládaly, měly rozdílné pohledy na téměř všechny klíčové otázky, a proto měly velký problém formulovat jakoukoli společnou politiku.

Ke změně došlo v poslední fázi jednání o Annanově plánu (listopad 2002 – březen 2003), kdy po vítězství ve volbách sestavila vládu strana AKP. Tím ovšem, jak by se mohlo zdát, nebyl vyřešen problém s jednotným postojem Turecka k otázce Kypru. Nová vláda nebyla pozitivně přijata tureckým vládnoucími a vlivnými skupinami ve společnosti (vojenské struktury, byrokracie, diplomacie, akademická obec,...), což mnohdy způsobovalo nekonzistentní vystupování Turecka navenek a vyvolávalo značné napětí.¹⁷⁴

Nesporné ale je, že s nástupem do funkcí dvou klíčových představitelů AKP Güla a Erdogana přišel posun v přístupu Turecka ke Kypru. Oba byli velmi nakloněni vyřešení kyperského konfliktu a podporovali probíhající jednání i přes značný odpor některých vlivných politických elit a severokyperského prezidenta Denktashe. Premiér Erdogan „*shledává sjednocení Kypru za podmínky záruk v oblasti práv pro turecké Kypřany a jejich konstituující stát, jak předpokládá Annanův plán, v nejlepší souladu se zájmy Turecka a tureckých Kypřanů.*“¹⁷⁵ Nová a vstřícná politika AKP se na vnitropolitické scéně stala předmětem kritiky turecké opozice. Posun ovšem nastal na úrovni veřejnoprávních médií, kdy poprvé po mnoha letech byla rozpoutána debata o významu Kypru pro Turecko a také o tureckých zájmech a cílech všeobecně.¹⁷⁶ Turecko začalo uplatňovat svůj vliv na turecké Kypřany, což se projevilo v konečné fázi vyjednávání Annanova plánu. „*V oficiálním politickém dokumentu, datovaném lednem 2004, Turecko vyjádřilo svoje odhodlání dosáhnout rychlého řešení kyperského problému... Na počátku ledna*

¹⁷⁴ Hannay, D. (2005). *Cyprus: The Search for a Solution*. London: I.B. Tauris, s. 24.

¹⁷⁵ Sommer, J. (2005). *Security in Cyprus: Threat Perception, Possible compromises and the role of EU*. Bonn International Center for Conversion, s. 48.

¹⁷⁶ Hannay, D. (2005). *Cyprus: The Search for a Solution*. London: I.B. Tauris, s. 26.

Denktash začal vydávat počáteční signály o tom, že je připraven opět přezkoumat Annanův plán. ¹⁷⁷

Po odmítnutí Annanova plánu řeckými Kypřany však ztratilo Turecko víru ve vyjednávací proces, a AKP má jen velmi omezený prostor pro jednání, protože veřejné mínění není nakloněno příliš velkým ústupkům. „*Sílící nacionalistické proudy vidí kompromis v otázce Kypru jako vzdání se turecké nejsilnější karty – vojenské kontroly severního Kypru – bez jakékoli záruky získat výměnou členství v EU.*“ ¹⁷⁸

Novým motivačním faktorem v Turecku ale může být fakt, že roku 2005 bylo rozhodnuto o zahájení přístupových jednání mezi EU a Tureckem, což bylo vnímáno jako velký Ergoganův úspěch. ¹⁷⁹ EU se snaží využít svůj donucovací potenciál a vliv, aby Turecko ustoupilo a otevřelo svá letiště a přístavy pro řeckokyperskou dopravu. Tento krok je očekáván EU kvůli tomu, aby mohla pokročit přístupová jednání v dalších kapitolách. ¹⁸⁰ Budoucí vývoj v této otázce ukáže, do jaké míry je Turecko ochotné dělat ústupky. Podmínkou úspěšného vývoje není samozřejmě pouze posun ze strany Turecka. Nutná je i spolupráce při tvorbě kompromisu ze strany řeckých Kypřanů, ovšem budoucí vývoj do značné míry závisí na konkrétních krocích Turecka.

¹⁷⁷ Schiff, A. (2008). Pre-negotiation and its Limits in Ethno-National Conflicts: A Systematic Analysis of Process and Outcomes in the Cyprus Negotiations. *International Negotiation*. Vol. 13, No. 3, s. 387-412.

¹⁷⁸ *Reunifying Cyprus: The Best Chance Yet*. Nicosia/Istanbul/Brussels: International Crisis Group, 2008 (Crisis Group Europe Report No. 194), s. 17-18.

¹⁷⁹ Melakopides, C. (2006). Implications of the Accession of Cyprus to the European Union for Greek-Turkish and Euro-Turkish Relations. *Mediterranean Quarterly*, Vol. 17, No. 1, s. 98.

¹⁸⁰ José Manuel Durão Barroso (President of the European Commission) „*Turkey: Master of the Straits, Master of its Destiny*“ Turkish Grand National Assembly, Ankara, 10 April 2008, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/08/188&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>, staženo: 9.12.2009.

iv. VELKÁ BRITÁNIE

Velká Británie je po Řecku druhým členským státem EU zainteresovaným na řešení konfliktu na Kypru. Přesto ale Velká Británie nikdy neusilovala o přesunutí řešení kyperského problému na evropskou úroveň. „*Ačkoli podporovala přijetí Kypru do EU, Velká Británie neoblomně odolávala angažování EU v konfliktu.*“¹⁸¹ Vztahy Kypru a Velké Británie mají kořeny v koloniální minulosti, která je patrná dodnes prostřednictvím dvou suverénních vojenských základen na ostrově. A nejen to. Od roku 1974 má Velká Británie svého Vysokého komisaře pro Kypr¹⁸² a za pomoci OSN podporovala takové řešení konfliktu na Kypru, které by zaručilo bikomunální a bizonální federativní uspořádání. V současné době se speciální vyslanec Velké Británie pro Kypr snaží o podporu jednání mezi oběma komunitami.

Velká Británie je současně signatářem Garanční a Alianční smlouvy a navíc se snaží udržovat dobré vztahy se všemi stranami konfliktu. Status, jaký má Velká Británie na Kypru, by mohl vyvolávat oprávněnou otázku: Proč se Velká Británie aktivněji neangažuje v řešení kyperského konfliktu? Přesto, že všechny aspekty nasvědčují, že by mohla být ideálním prostředníkem v řešení konfliktu, nestalo se tak ze dvou hlavních důvodů. „*Prvním důvodem je členství Velké Británie v Evropské unii. Dalším důvodem je přítomnost vojenských základen, dvou zařízení, která zabírají 3 procenta ostrova a jsou velmi nepopulární.*“¹⁸³

V současnosti také nejsou vztahy mezi Velkou Británií a řeckými Kypřany nijak dobré. Za prvé je to výsledek negativní atmosféry, která vznikla v době dubnového referenda v roce 2004, když řečtí Kypřané odmítli plán OSN na sjednocení ostrova. Velká Británie hrála důležitou roli v procesu jeho přípravy a po jeho odmítnutí byli Britové frustrováni jeho odmítnutím řeckokyperskými politickými elitami. Z řeckokyperského pohledu navíc Velká Británie přespříliš často otevírá problém tureckých Kypřanů na úrovni EU¹⁸⁴ a panují zde obavy, že by se mohla přiklonit k jakési formě uznání Severokyperské turecké republiky.

¹⁸¹ Tocci, N. (2007). *The EU and Conflict Resolution (Promoting peace in the backyard)*. New York: Routledge, s. 30.

¹⁸² V současnosti je jím Peter Millett.

¹⁸³ *Cyprus: Reunification or Partition?* Europe Report N°201, 30 September 2009, International Crisis Group, s. 27.

¹⁸⁴ Například v podobě snahy „odměnit“ turecké Kypřany za jejich přijetí Annanova plánu v referendu v roce 2003 různými formami ekonomické pomoci z prostředků EU. Tyto snahy jsou ale ve velké většině blokovány nesouhlasem řeckých Kypřanů disponujících právem veta na úrovni EU.

Podezřívavost v očích řeckých Kypřanů navíc vzbuzuje podpora Velké Británie vstupu Turecka do EU.¹⁸⁵

V případě, že by se Velká Británie rozhodla stáhnout ze svých vojenských základů na Kypru, jak již deklarovala, vytvořila by tak atraktivnější podmínky pro řecké Kypřany a zvýšila by tak pravděpodobnost jejich další možné podpory řešení konfliktu.¹⁸⁶ Ačkoli vztahy mezi řeckými Kypřany a Velkou Británií nejsou v době krátce po vstupu do EU ideální, Velká Británie a Kyperská republika mají mnoho společných zájmů, a to nejen zájem na vyřešení kyperského konfliktu.

¹⁸⁵ Ker-Lindsay, J. (2007). A Difficult Transition to a New Relationship: Britain and Cyprus in the European Union. *Journal of Contemporary European Studies*. Vol. 15, No. 2, s. 197.

¹⁸⁶ *Cyprus: Reunification or Partition?* Europe Report N°201, 30 September 2009, International Crisis Group, s. 27.

V. SCÉNÁŘE ŘEŠENÍ KYPERSKÉHO PROBLÉMU

Po tolika letech vyjednávání bez očekávaného výsledku si lze klást otázku, zda má ještě smysl usilovat o vyřešení kyperského konfliktu. Zkušenosti z řešení jiných etnopolitických konfliktů ale ukazují, že se obvykle jedná o dlouhodobý proces a to, že jednání trvají tak dlouhou dobu, ještě neznamena, že řešení je neuskutečnitelné. Například v Severním Irsku existoval plán řešení třicet let, než vznikla příznivá politicko-spoločenská situace k jeho přijetí.

Od doby odmítnutí Annanova plánu došlo ke změně okolností vyjednávání. Zejména proto, že poprvé v celé historii konfliktu má Kypr (jak severní, tak jižní) v čele prezidenty, kteří jsou nakloněni vyřešení konfliktu. Navíc Mehmet Ali Talat i prezident Demetris Christofas jsou si blízcí ideologicky. Pozitivním jevem je skutečnost, že jednání iniciovali sami kyperští představitelé a OSN hraje v jednáních menší roli, než dříve. „*Role Spojených národů je v doprovázení a asistenci stranám konfliktu a v usnadňování procesu, který je veden Kypřany...*“¹⁸⁷ Role OSN má nabýt na významu zejména v poslední fázi obnovených rozhovorů, kdy budou řešeny nejproblematictější otázky (bezpečnost, majetek, území a vládnutí).

Kyperská republika se stala i přes neúspěch ve snaze sjednotit ostrov členem EU, čímž došlo k velkému zlepšení ve vnímání bezpečnosti na řeckokyperské straně. Podle průzkumu veřejného mínění provedeného v dubnu 2007, 78 procent dotazovaných odpovědělo, že se cítí bezpečněji po vstupu do EU.¹⁸⁸ Připravenost řeckokyperské populace na přijetí řešení tím značně vzrostla. Podle jiného průzkumu veřejného mínění, který byl proveden v květnu 2008, tři čtvrtiny řeckých Kypřanů podporovaly nově zvoleného prezidenta Dimitrise Christofase a jeho postoj usilující o vyřešení konfliktu.¹⁸⁹ Zpráva generálního tajemníka OSN o misi UNFICYP z 15. května 2009 vyjadřuje potěšení nad „*blízkým vztahem mezi představiteli komunit,*

¹⁸⁷ *The Report of the Secretary-General on the United Nations operation in Cyprus (S/2009/248)*. 15 May 2009,

[http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/C83D2E7BFBA53F26C22575BE002B179D/\\$file/Report%20%2815%20May%202009%29.pdf?OpenElement](http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/C83D2E7BFBA53F26C22575BE002B179D/$file/Report%20%2815%20May%202009%29.pdf?OpenElement), staženo: 10.12.2009.

¹⁸⁸ *The UN in Cyprus (An Inter-communal Survey of Public Opinion by UNFICYP)* 24.4.2007, http://www.unficyp.org/media/Survey_24_04_2007_ENG.pdf, staženo: 5.11.2009.

¹⁸⁹ *Reunifying Cyprus: The Best Chance Yet*. Nicosia/Istanbul/Brussels: International Crisis Group, 2008 (Crisis Group Europe Report No. 194), s. 3.

který vedl ke snížení vzájemného veřejného obviňování, které v minulosti převažovalo.“¹⁹⁰

V kontextu dynamického mezinárodního prostředí mělo na vnímání konfliktu ze strany řeckých Kypřanů také vliv vyhlášení a posléze i mezinárodní uznání nezávislosti Kosova. Tento krok mohl vzbudit oprávněné obavy respektive naději, že podobný proces by byl možný i v případě severního Kypru. Řecké Kypřany může k přijetí kompromisního plánu motivovat také hrozba stažení peacekeepingové mise OSN z ostrova. Podobné hlasy se projevíly při projednávání prodloužení mise v květnu 2009. Všechno nasvědčuje tomu, že pokud nedojde k opravdovému vyřešení konfliktu na základě dohody obou stran, bude to nejspíše na dlouhou dobu poslední šance, která by mohla být promarněna.

Jak tedy vyřešit problém Kypru poté, co byl Annanův plán v referendu odmítnut a EU ztratila svou nejsilnější motivační sílu tím, že umožnila Kypru vstup do EU i bez vyřešení rozdělení ostrova?¹⁹¹

Existuje několik scénářů vývoje kyperského problému a díky výše nastíněným poznatkům v oblasti preferencí aktérů ve sporných otázkách (bezpečnost, státní uspořádání, území, vlastnictví) bych ráda posoudila, který z nich je nejpravděpodobnější. Jak jsem již rozebrala v první části práce, věnující se teoretickým konceptům, podle P. Wallensteena existuje sedm možných řešení konfliktu. Tyto scénáře (teoretické koncepty) použiji jako rámce, které považuji za aplikovatelné na konflikt na Kypru. První tři možné scénáře P. Wallensteena, které podle mě odpovídají řešení kyperského konfliktu v podobě Annanova plánu jsou tyto: společná kontrola statku (federativní uspořádání), změna priorit (strany přestanou trvat na svých maximálních pozicích a budou přístupné kompromisu v duchu principu něco za něco) a rozdělení zdrojů (v případě Kypru se jedná o rozdělení území na základě bikomunálního a bizonálního principu). Druhou variantou vývoje do budoucnosti je pokračování statu quo, což odpovídá Wallensteinovu odložení řešení. Třetí variantou řešení je vznik centralizovaného kyperského státu, což lze považovat za kombinaci scénářů změna priorit a výměnný

¹⁹⁰ *The Report of the Secretary-General on the United Nations operation in Cyprus (S/2009/248)*. 15 May 2009,

[http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/C83D2E7BFBA53F26C22575BE002B179D/\\$file/Report%20%2815%20May%202009%29.pdf?OpenElement](http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/C83D2E7BFBA53F26C22575BE002B179D/$file/Report%20%2815%20May%202009%29.pdf?OpenElement), staženo: 10.12.2009.

¹⁹¹ Zahájení přístupových jednání do EU s rozděleným Kypru byla de facto odměna pro Řecko, které nevetovalo (jako už několikrát) přijetí celní unie mezi EU a Tureckem. Přijetí rozděleného Kypru byl do velké míry také ústupkem Řecku, které vyhrožovalo vetováním celého rozšiřovacího procesu.

obchod, kdy by došlo k naplnění řeckokyperského cíle vzniku unitárního státu a výměnou za to by turečtí Kypřané získali výhody plynoucí z členství v EU (turečtí Kypřané by tak ustoupili od vlastní autonomie výměnou za výhody plynoucí z členství v EU). Dalším scénářem řešení by mohlo být přenechání správy třetí osobě, kterou by v případě Kypru mohla být EU. Mohlo by tak dojít ke vzniku protektorátu EU na území spravovaném tureckými Kypřany. V případě posledního možného scénáře, tedy de facto uznání Severokyperské turecké republiky, by muselo dojít k iniciativě ze strany mezinárodního společenství (tento scénář by byl možný v případě neúspěšného ukončení stávajících jednání z důvodu opětovného odmítnutí řeckými Kypřany) a neodpovídá tedy samotné podstatě žádného z Wallensteenových řešení, protože není založen na elementární shodě sporných stran. Sedmý Wallensteenův scénář, kterým je formální řešení konfliktu například v podobě arbitráže, nepovažuji aplikovatelné na kyperský konflikt, a proto je v následujících scénářích ani nebudu uvádět.

Na jednotlivá řešení se lze podívat ještě prostřednictvím teoretického konceptu J. Galtunga, který dělí mír na pozitivní a negativní. Z tohoto úhlu pohledu se navrhované scénáře dají zařadit následovně. Negativní mír, kterým by bylo v případě Kypru de facto uznání severního Kypru (protože se jedná o faktickou separaci severního Kypru), a také vznik centralizovaného státu (protože by tak došlo k etnickému panství jednoho etnika, tedy řeckých Kypřanů). Řešení konfliktu na základě negativního míru nevedou podle J. Galtunga k dlouhodobému míru. Opačným pólem je uzavření pozitivního míru, kterým by v případě Kypru bylo pouze nalezení dohody na základě modifikovaného Annanova plánu, protože by tak došlo k federalizaci Kypru. Za řešení, které neodpovídají kritériím ani pozitivního, ani negativního míru lze označit pokračování statu quo a vznik protektorátu. Protektorizací severního Kypru by došlo v podstatě k rozdělení ostrova, ovšem jednalo by se spíše o přechodné řešení, a tak nelze jasně říci, jestli by později vedlo k míru na základě pozitivního či negativního míru.

V podkapitolách, které budou následovat, se budu podrobně věnovat každému jednotlivému scénáři řešení s ohledem na preference aktérů konfliktu a budu se snažit určit, jaký scénář by byl nejpravděpodobnější.

i. DOSAŽENÍ DOHODY (SJEDNOCENÍ) NA ZÁKLADĚ MODIFIKOVANÉHO ANNANOVA PLÁNU

Po odmítnutí plánu OSN řeckými Kypřany v roce 2004 konstatoval generální tajemník OSN ve své zprávě: „Řešení evidentně vyžaduje více než jen komplexní a vyvážený mírový plán. Vyžaduje to také odvážné a odhodlané politické vedení na obou stranách ostrova, stejně jako v Řecku a Turecku, a to vše současně v jednu dobu, ... a také přesvědčení svých obyvatel, že je potřeba dělat kompromisy.“¹⁹² Jednání, která v současnosti probíhají, do velké míry splňují tyto podmínky.

V předchozí části jsem se zabývala čtyřmi otázkami, které nejvíce rozdělují řecké a turecké Kypřany, tyto poznatky teď budu aplikovat na jednotlivé scénáře řešení s cílem vytvořit hierarchizovaný seznam možných scénářů řešení.

Klíčovými otázkami jsou bezpečnostní a ekonomické zájmy. Nejprve se budu zabývat oblastí bezpečnosti, jakožto nejpálčivější otázkou pro jižní Kypr. Řeční Kypřané za největší hrozbu považují přítomnost tureckých vojsk na ostrově a také zachování práva Turecka jakožto garanční mocnosti. Řeční Kypřané také nebyli spokojeni s harmonogramem stahování tureckých vojsk z ostrova. Tyto obavy řeckých Kypřanů jsou jistě pochopitelné s ohledem na historickou zkušenost. Jaké by ale byly alternativy řešení? Všechna ostatní proveditelná řešení předpokládají nějakou formu oddělení a uznání určité samostatnosti pro severní Kypr. Otázkou pak je, zda by byla bezpečnost Kypru větší. Lze o tom oprávněně pochybovat, protože situace, kdy by Kypr pokračoval v současném nastavení vztahů s Tureckem, by nebyla velkým přínosem řeckokyperské bezpečnosti. Permanentní napětí a konfliktní chování by pravděpodobně přetrvávalo a jižní Kypr by tak mohl jen stěží zvýšit svou bezpečnost. Zároveň by normalizace vztahů s Tureckem a podpora jeho vstupu do EU mohly být značným přínosem nejen pro oblast bezpečnosti. Naproti tomu „*taková politika, která produkuje třenice a nestabilní vztahy se sousedním Tureckem může ohrožovat jak kyperskou bezpečnost, tak i jeho mezinárodní profil*“¹⁹³.¹⁹⁴

¹⁹² Report of the Secretary-General on the United Nations operation in Cyprus. United Nations - Security Council S/2004/437, 26 May 2004. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/361/53/PDF/N0436153.pdf?OpenElement>, staženo: 6.5.2009.

¹⁹³ Turecko např. blokuje členství Kypru v mnohých mezinárodních organizacích jako např. OECD (roku 1995 žádost o členství vetována Tureckem).

¹⁹⁴ Cyprus: reversing the drift to partition. Europe Report N°190, 10 January 2008, International Crisis Group, s.16.

„Europeizace“ Turecka jako záruka kyperské bezpečnosti je proto podporována současnou řeckokyperskou vládou, která souhlasí se vstupem Turecka do EU po splnění určitých podmínek, kterými je například otevření svých přístavů pro řeckokyperské lodě a občany.¹⁹⁵

Turečtí Kypřané mohou uzavřením dohody na základě modifikovaného Annanova plánu získat mnohé výhody v porovnání se současnou situací. Došlo by například k ukončení jejich mezinárodní izolace, získali by evropské občanství a jejich závislost na Turecku by v důsledku toho byla značně snížena.

V oblasti bezpečnosti turečtí Kypřané usilují o rozfázovaný a pomalejší odchod tureckých vojsk jakožto záruku bezpečnosti a ochrany jejich práv na ostrově. Bezpečnostní záruky plynoucí z členství v EU a postupný odchod tureckých vojsk by se mohly zdát jako postačující. V otázce bezpečnosti hraje jednu z nejdůležitějších rolí Turecko, které odmítá i nadále uznat jižní Kypr a kyperský konflikt je jednou z hlavních překážek v přístupových rozhovorech mezi Tureckem a EU. Otázkou je, zda bude mít Kypr pro Turecko stále takovou cenu, aby převážila i členství v EU a normalizaci situace na Kypru i v ekonomické oblasti.

Peněžitá pomoc plynoucí z Turecka, která byla odhadnuta na 3 tisíce dolarů na osobu žijící v severním Kypru v roce 2006, může v současné světové ekonomické krizi ještě narůst.¹⁹⁶ Tato nepříznivá ekonomická situace může být paradoxně motivačním faktorem podporujícím vyřešení konfliktu.

Role Turecka je propojena ještě s jednou zásadní bezpečnostní otázkou, kterou je platnost Garanční smlouvy. 85 procent řeckých Kypřanů, kteří se označují za nerozhodnuté v dalším potenciálním referendu, říká, že otázka bezpečnosti a garancí je tím nejdůležitějším faktorem, který bude při jejich dalším potenciálním hlasování rozhodující.¹⁹⁷ Řečtí Kypřané by chtěli zrušení Garanční smlouvy a turečtí Kypřané by naopak chtěli její zachování. Lze nějak vyřešit tento rozpor v požadavcích? Jak snížit pro řecké Kypřany hrozbu opakování turecké intervence a zároveň zachovat platnost garanční smlouvy? Jako řešení se nabízí například

¹⁹⁵ *Statement by the Foreign Minister Markos Kyprianou after the General Affairs Council in Brussels - 08/12/2009.*

<http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/77E5EACE6E7470F1C225768700393992?OpenDocument>, staženo: 14.12.2009.

¹⁹⁶ *Cyprus: reversing the drift to partition.* Europe Report N°190, 10 January 2008, International Crisis Group, s.17.

¹⁹⁷ Lordos, A.; Kaymak, E.; Tocci, N. (2009) *A People's Peace in Cyprus: Testing Public Opinion on the Options for a Comprehensive Settlement.* Brussels: Centre for European Policy Studies, s.27.

včlenění článku do Garanční smlouvy, který by zaručoval mezinárodní posouzení práva na intervenci. Došlo by tak k rozšíření o mezinárodní rovinu rozhodování, která by zaručila více podmínek případné intervence a tím také více pocitu bezpečí pro řecké Kypřany.

Druhým možným řešením by bylo vytvoření nové smlouvy o bezpečnosti, kde by Kypr, Řecko a Turecko vystupovali jako rovnocenní partneři a zároveň by mohlo dojít k vytvoření multilaterální instituce na bázi OSN nebo EU, kde by docházelo k řešení problémů spojených s Kyprem. Alternativou by také mohla být ustanovená garanční práva Turecka pouze s platností na severokyperské území.¹⁹⁸ V oblasti bezpečnosti by tak modifikovaný Annanův plán mohl poskytnout značný prostor pro naplnění jak řeckokyperských, tak i tureckokyperských požadavků. Výsledkem by tak mohlo být takové uspořádání, které by bylo řešením pozitivním a v případě opravdové snahy obou etnik i životaschopným. Zásadní podmínkou je v této oblasti také souhlas a aktivní snaha Turecka.

Další problematickou oblastí je široké spektrum otázek spojených se státním uspořádáním, majetkem a územím a jejich ekonomickými dopady na Kypr. Hlavní spornou záležitostí byla otázka kontinuity (respektive diskontinuity) nově vznikajícího sjednoceného státu. Řečtí Kypřané usilují o takové východisko, které předejde legalizaci možného odtržení severního Kypru. To znamená, že hledají takové řešení, které se vyhne de iure uznání Severokyperské turecké republiky. Turečtí Kypřané naopak prosazují takové řešení, které plně zajistí uspořádání založené na dvou rovnocenných konstituujících státech, které budou navíc mít stejný status. Součástí řešení musí být určitý kompromis mezi požadavky tureckých Kypřanů v oblasti vládnutí, stejně jako oblast bezpečnosti poskytuje prostor pro ústupky tureckých Kypřanů.

Následující oblastí, která si žádá detailnější pohled, jsou dvě navzájem provázané otázky spojené s územním vlastnickým uspořádáním na ostrově. Pro řecké Kypřany je otázka návratu části území původně obývaného řeckými Kypřany velmi citlivou. Navíc je s ní spojen soubor dalších témat jako například návrat majetku a právo usadit se v severním Kypru pro řecké Kypřany. Naplnění požadavků obou komunit by podle Annanova plánu mohlo narůst i tím, že by Velká Británie opustila

¹⁹⁸ *Cyprus: Reunification or Partition?* Europe Report N°201, 30 September 2009, International Crisis Group, s. 19-20.

své vojenské základny na ostrově. V tomto bodě ale Annanův plán (respektive jeho příslušná modifikace) poskytuje dostatečný prostor pro vyjednání konstruktivního řešení.

V otázce vlastnictví, která je velmi komplexní, protože zahrnuje ekonomické i sociální aspekty kyperského konfliktu, se obě komunity rozcházejí. Pozice řeckých Kypřanů je návrat majetku původním majitelům (zejména v případě, že je tento majetek osídlen přistěhovalci z Turecka) a pozice tureckých Kypřanů preferuje finanční kompenzace. Přesto zde ale panuje snaha najít řešení. Klíčové ovšem je, kdo bude financovat majetkové vyrovnání? „*OSN, EU a širší mezinárodní společenství budou muset zřídit fond k tomuto účelu, protože tyto platby by jednoduše dovedly tureckokyperský konstituující stát k bankrotu.*“¹⁹⁹ Nutno dodat, že v minulosti mnozí představitelé evropských států tuto myšlenku podpořili. Ovšem v souvislosti s globální finanční krizí lze jen těžko předpokládat stejnou míru ochoty jako v předchozích letech.²⁰⁰

Vnější mezinárodní situace a nečinnost mezinárodního společenství klade větší odpovědnost za řešení kyperského konfliktu na samotné Kypřany na obou stranách nárazníkové zóny. Tento mezinárodní nezájem se může současnému procesu vyjednávání stát osudným. Přesto je ale klíčovým a neřešeným problémem vztah mezi řeckými Kypřany a Tureckem. Čelní představitelé řeckých Kypřanů i Turecka svorně prohlašují svou podporu procesu sjednocení ostrova, ovšem ani jedna ze stran není opravdově přesvědčena, že ta druhá strana je připravena dosáhnout kompromisu. Po mnoha rocích sporů a nedůvěry je jistě složité nalézt způsob, jak komunikovat. Ovšem současný stav, kdy Turecko bojkotuje jakoukoli přímou komunikaci s řeckými Kypřany, není adekvátní. Existuje jistý rozpor mezi prohlášeními plně podporujícími řešení konfliktu a reálným chováním, které odmítá komunikaci s řeckými Kypřany. Prohlášení, že řečtí Kypřané se mají na řešení dohodnout s tureckými Kypřany, jistě není dostačující. Navíc v situaci, kdy Turecko evidentně má své zájmy na ostrově, o čemž svědčí minimálně přítomnost tisíců jejich vojáků na ostrově.²⁰¹

¹⁹⁹ *Cyprus: Reunification or Partition?* Europe Report N°201, 30 September 2009, International Crisis Group, s. 17.

²⁰⁰ *Cyprus: Reunification or Partition?* Europe Report N°201, 30 September 2009, International Crisis Group, s. 17.

²⁰¹ *Cyprus: Reunification or Partition?* Europe Report N°201, 30 September 2009, International Crisis Group, s. 21.

Celkový pohled na aktuální situaci nasvědčuje tomu, že současná jednání jsou poslední šancí na vyřešení konfliktu cestou sjednocení ostrova. Jak řečtí Kypřané, tak turečtí Kypřané mohou neuzavřením dohody hodně ztratit. Řečtí Kypřané mohou přijít o šanci odchodu tureckých vojsk z ostrova, o šanci na návrat majetku a území. Riskují také odchod peacekeepingových jednotek v případě nedohody a potenciální uznání severního Kypru jakožto samostatného státu. Turečtí Kypřané by ovšem také mohli mnohé ztratit zejména členství v EU a výhody z toho plynoucí. Turečtí Kypřané dále riskují ještě hlubší finanční závislost na Turecku, která by mohla v konečném důsledku skončit i připojením k Turecku. Naděje na vyřešení konfliktu na Kypru prostřednictvím dohody ale stále přetrvává, protože jednání mezi oběma stranami rozděleného ostrova pokračují. Optimismus mnohých pozorovatelů může pramenit také z faktu, že čtyři staletí před rozdělením ostrova byly vztahy mezi řeckými Kypřany a tureckými Kypřany na ostrově přátelské.²⁰²

Pokud ani tentokrát nebudou mít jednání pozitivní výsledek, tak s největší pravděpodobností dojde k aplikaci jiného scénáře řešení. Jaké jsou alternativy k řešení kyperského konfliktu prostřednictvím modifikovaného Annanova plánu, rozeberu v následující části.

²⁰² Kaufman, Ch. (2007). An Assessment of the Partition of Cyprus. *International Studies Perspectives*. Vol. 8, No. 2, s. 217.

ii. DE FACTO UZNÁNÍ SEVEROKYPERSKÉHO STÁTU („TAIWANIZACE“)

S tím, jak se začíná ukazovat, že probíhající jednání jsou nejspíše poslední šancí na dosažení kompromisu, se stupňuje debata o možném definitivním rozdělení ostrova. Pokud by se opakovala situace z roku 2004 a nová dohoda představitelů obou kyperských komunit by nebyla přijata, může dojít k opačnému řešení, než by si většina mezinárodního společenství a Kypřanů přálo, a totiž k postupnému uznání (de facto) Severokyperské turecké republiky. Časový horizont současných jednání není neomezený. V severním Kypru se v dubnu 2010 budou konat volby a existují oprávněné obavy, že by v nich mohli zvítězit nacionalisté, kteří vystupují proti sjednocení ostrova na federativním základě a naopak podporují pouze konfederativní model řešení. Navíc jak řečtí, tak turečtí Kypřané spatřují v navrhovaném sjednocení až druhé nejvhodnější řešení. Řešení formou federace je podporováno 44 procenty řeckých Kypřanů a 49 procenty tureckých Kypřanů. Naopak vytvoření Kypru jako unitárního státu je podporováno 80 procenty řeckých Kypřanů a 71 procent tureckých Kypřanů podporuje vznik dvou nezávislých států.²⁰³

Řešení založené na renegociaci Annanova, respektive jeho přijetí v referendu v jižním Kypru, je zpochybňováno dokonce i nejvyššími představiteli OSN. Bývalý generální tajemník OSN Kofi Annan ve své zprávě z roku 2004 poznamenává, že situace se v porovnání se 70. léty změnila. Tehdy sice došlo k uzavření dohody, že další jednání budou probíhat na základě bizonálního a bikomunálního uspořádání, které bude zastřešené federací, ovšem během uběhlých desetiletí se situace na Kypru velmi změnila. Ekonomický vývoj v severním a jižním Kypru se velmi odlišoval a ekonomicky prosperující jižní Kypr kontrastuje se stagnujícím severním Kyprem. Navíc několik generací Kypřanů nemá přímou zkušenost ze života ve sjednoceném státě a to má důsledky pro pravděpodobnost přijetí plánu, který by měl za cíl sjednocení Kypru. *„Ačkoli přesvědčivě prohlašují, že si přejí sjednocení, velmi mnoho Kypřanů vidí v dohodě o sjednocení jen velmi málo výhod a velmi mnoho*

²⁰³ Lordos, A.; Kaymak, E.; Tocci, N. (2009) *A People's Peace in Cyprus: Testing Public Opinion on the Options for a Comprehensive Settlement*. Brussels: Centre for European Policy Studies, s. 6-7.

nevýhod a rizik.“²⁰⁴ Ve stejné zprávě generální tajemník skepticky dochází k závěru, že to, co bylo odmítnuto, nebyl konkrétní návrh řešení, ale samotné řešení konfliktu na Kypru.

Velký vliv na budoucí vývoj může mít i odlišný přístup EU, OSN, USA a celého mezinárodního společenství k tureckým Kypřanům. Fakt, že oni Annanův plán v referendu roku 2004 přijali, jim zajistilo vyšší míru kreditu na mezinárodní scéně. Zároveň se objevily hlasy volající po odstranění mezinárodních sankcí uvalených na severní Kypr. Přesto ale žádný z těchto kroků nemůže zatím vést k uznání severního Kypru. Jiná situace by ale mohla vyvstat po dalším případném ztroskotání jednání ze strany řeckých Kypřanů. Uznání de iure se může zdát pro mnohé státy nepřijatelným, ovšem to není jediná možná varianta řešení kyperského konfliktu. „*Alternativou řešení k obnovení Annanova plánu je „taiwanizace“ severního Kypru, tj. uznání de facto, které nedosahuje stejného významu jako diplomatické uznání. Toto řešení by zanechalo několik otázek nedořešených, jako například otázku vlastnictví, návratu a statusu tureckých Kypřanů, kteří jsou jako jednotlivci občany EU avšak aquis communautaire je na jejich území suspendovaný.*“²⁰⁵

Toto řešení v sobě nese mnohá úskalí. Zejména by nedošlo k nastolení dobrých sousedských vztahů mezi oběma potenciálními státy na Kypru.²⁰⁶ Naopak za nevýhodu zejména z pohledu severního Kypru by bylo možné považovat pravděpodobné nečlenství uznaného severního Kypru v EU. Přesto je třeba vnímat, že prostor ke kompromisu v situaci, kdy řečtí Kypřané většinově preferují sjednocení ostrova a zachování kontinuity jihokyperského státu a turečtí Kypřané požadují politickou rovnost obou komunit, je poměrně malý. „*Jak řeckokyperští nacionalisté, tak tureckokyperští nacionalisté shodně argumentují tím, že návrhy řešení nepovedou k vytvoření funkční vlády.*“²⁰⁷

²⁰⁴ Report of the Secretary-General on the United Nations operation in Cyprus. United Nations - Security Council S/2004/437, 26 May 2004. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/361/53/PDF/N0436153.pdf?OpenElement>, staženo: 6.5.2009.

²⁰⁵ Asmusen, J. (2004). Cypru after the failure of the Annan-Plan. *European Centre For Minority Issues*, ECMI Brief #11, s. 12-13.

²⁰⁶ Zejména kvůli nedořešeným otázkám majetkovým, sporům o území a jiným kompenzacím.

²⁰⁷ *The Cyprus stalemate: what next?* Brussels: International Crisis Group, 2006 (Crisis Group Europe Report No. 171).

http://www.crisisgroup.org/library/documents/europe/171_the_cyprus_stalemate_what_next.pdf, staženo: 13.11.2007, s. 19.

„Taiwanizací“ severního Kypru by nedošlo k de iure uznání severního Kypru, ale severní Kypr by se tak vymanil z ekonomické, politické a kulturní izolace. Toto řešení by ale neposkytovalo východisko k řešení bezpečnostních otázek, konkrétně k momentálnímu umístění tureckých vojsk na Kypru a ani majetkových otázek a otázky návratu uprchlíků.²⁰⁸

V rovině bezpečnostní by nedošlo ke stažení tureckých vojsk z ostrova a bezpečnostní situace řeckých Kypřanů by tak zlepšena nebyla. Navíc vztahy s Tureckem, by zlepšeny nebyly a situace v celém regionu by byla o to nestabilnější, což by mělo dopad i na vztahy EU a NATO.

V oblasti státního uspořádání by si faktickým rozdělením ostrova obě komunity ušetřily složitý proces přizpůsobování se jeden druhému. Z pohledu ekonomických dopadů „taiwanizace“ Kypru je ale situace složitější. Zejména by nedošlo k vyřešení majetkových sporů, nedošlo by k návratu území řeckým Kypřanům a ani k návratu majetku. Pro řecké Kypřany znamená navíc „... *volba federálního řešení riziko ztráty jejich postavení jakožto homogenního, prosperujícího a fungujícího členského státu EU.*“²⁰⁹ Faktickým rozdělením ostrova by se Kypřané na obou stranách ochudili i o předpokládaný ekonomický boom, který by byl v současné ekonomické situaci více než potřebný.

Existují ještě další rizika plynoucí z rozdělení ostrova. Od vstupu do EU byly přiděleny zhruba 100 000 tureckým Kypřanům občanské průkazy. V případě rozdělení ostrova není vyloučeno, že tito turečtí Kypřané by si za místo svého bydliště zvolili prosperující jižní Kypr, který by jim poskytl výhody členství v EU. „*Turečtí Kypřané a diplomati si myslí, že až 50 000 tureckých Kypřanů by bylo schopno se rozhodnout jít na jih do řeckokyperské oblasti.*“²¹⁰

Lze předpokládat i další, veskrze negativní dopady rozdělení ostrova pro turecké Kypřany. Pravděpodobnost rostoucí ekonomické závislosti severního Kypru na Turecku by byla vysoká, i když nižší, než v současnosti.²¹¹ V případě, že nedojde ke sjednocení ostrova a nedojde ani k majetkovému vyrovnání, bude přibývat soudních rozsudků Evropského soudu pro lidská práva potvrzujících řeckokyperské

²⁰⁸ Asmusen, J. (2004). Cypru after the failure of the Annan-Plan. *European Centre For Minority Issues*, ECMI Brief #11, s. 12.

²⁰⁹ *Cyprus: Reunification or Partition?* Europe Report N°201, 30 September 2009, International Crisis Group, s. 7.

²¹⁰ *Cyprus: Reunification or Partition?* Europe Report N°201, 30 September 2009, International Crisis Group, s. 9.

²¹¹ V roce 2009 by podpora Turecka pro turecké Kypřany měla přesáhnout 667 milionů dolarů. V přepočtu na osobu toto číslo značně převyšuje podporu na vlastní turecké obyvatele.

majetkové nároky v severním Kypru. V takovém případě by Turecko muselo platit vysoké majetkové kompenzace každému jednotlivému řeckému Kypřanu, který přišel o svůj majetek v důsledku vojenské invaze na Kypr (z praktického hlediska by byla taiwanizace pro turecké Kypřany jen velmi malým posunem). Za zmínku dále stojí i skutečnost, že řečtí Kypřané mají v EU schopnost blokovat spoustu liberalizačních opatření vůči severnímu Kypru.²¹² „Kyperská vláda disponuje vetem v Evropské Unii a pokusí se zkomplikovat všem členským státům uznání Severokyperské turecké republiky, jak jen to bude možné.“²¹³ Přesto ale nebude mít jižní Kypr takovou moc, aby de facto uznání některými státy účinně zabránila. Jisté je, že faktickým rozdělením by byl severní Kypr ochuzen o členství v EU a otevření ekonomiky investicím ze zahraničí.

Stejně jako v případě samotných aktérů konfliktu, ani přístup vnějších aktérů, jako je Turecko, Řecko a EU, nenasvědčuje nepodmíněné podpoře sjednocení. Turecko není spokojené s reakcí EU po referendu roku 2004. Tureckým Kypřanům byla slíbena finanční pomoc od EU jako odměna za pozitivní výsledek v referendu. Valná část této slíbené podpory se do severního Kypru vůbec nedostala, a to zejména v důsledku obstrukcí a podmínek řeckých Kypřanů. Ankara a zejména vedoucí politická strana AKP je mnohem opatrnější v podpoře sjednocení, protože v jejich očích nebyla její dřívější riskantní podpora odměněna a na vnitropolitické scéně tak AKP získala bez důkazu o smysluplnosti svého jednání, když přijetí Annanova plánu podporovala.

Postoj Řecka je zdrženlivý. Za svůj úspěch Řecko považuje vstup Kypru do EU a vyrovnání HDP Kypru na úroveň Řecka. V současné situaci Řecko usiluje o zlepšení vztahů s Tureckem a nechce se proto v řešení otázky Kypru příliš viditelně angažovat. Stejně tak řecké politické elity preferovaly zrušení režimu garancí a přijetí řešení sjednocujícího Kypr. „*Takový krok by eliminoval právo unilaterální*

²¹² Evropský soudní dvůr roku 1994 například odmítl uvolnit přístup tureckokyperských průmyslových výrobků na evropský trh (protože severní Kypr byl připraven o možnost používat certifikáty původu z doby společného kyperského státu, které umožňovali preferenční režim s EU), což mělo samozřejmě důsledky pro průmysl a vedlo ke ztrátě mnoha pracovních míst.

²¹³ *The Cyprus stalemate: what next?* Brussels: International Crisis Group, 2006 (Crisis Group Europe Report No. 171). http://www.crisisgroup.org/library/documents/europe/171_the_cyprus_stalemate_what_next.pdf, staženo: 13.11.2007, s. 20.

intervence do vnitřních záležitostí Kypru současnými garančními mocnostmi v případě konfliktu.“²¹⁴

Celkově lze tedy konstatovat, že perspektivy realizace scénáře faktického uznání severního Kypru nejsou zcela reálné. Mnohé záleží na výsledku momentálně probíhajících rozhovorů, kdy je ale zjevné, že intenzita kontaktů mezi oběma kyperskými komunitami klesá, stejně jako míra vzájemné důvěry.²¹⁵ Tuto situaci dokládá i rozhovor vedený s Memetem Ali Talatem v říjnu roku 2007, v němž konstatoval „... řečtí Kypřané nás nemají rádi, nevěří v řešení. Turečtí Kypřané takto dříve nepřemýšleli. Mysleli si, že problémem bylo politické vedení, ne řečtí Kypřané samotní.“²¹⁶ Velmi kritizovaným krokem u řeckokyperských politických elit jsou žádosti řeckých Kypřanů k Tureckokyperské majetkové komisi, která poskytuje řeckým Kypřanům náhradu za jejich majetek. „*Provládní noviny uveřejnily zahanbující seznam 50 jmen řeckých Kypřanů, kteří podali žádosti k tureckokyperské komisi, to ale nezabránilo dalším 300 řeckých Kypřanů v podobné žádosti.*“²¹⁷

Po roce 2004 tak na Kypru probíhá paralelně se snahou o sjednocení ostrova i debata a tendence k „taiwanizaci“ severního Kypru. I EU podnikla několik kroků, které lze interpretovat tímto způsobem. Turečtí Kypřané mají své dva zástupce u Rady Evropského parlamentu a v Bruselu mají quasi diplomatické zastoupení. „*Před jejich kladným hlasováním o Annanovu plánu si všichni drželi turecké Kypřany od těla, po tomto hlasování byl Talat přijat již dvěma americkými státními sekretáři, předsedou Evropské komise Jose Manuelem Barosou a ministry zahraničí Velké Británie, Švédska, Nizozemí a dalších evropských států.*“²¹⁸ Jak již bylo výše uvedeno, Evropský soudní dvůr pro lidská práva shledal tureckokyperskou administrativu schopnou ustavit komisi, která by měla na žádost řeckých Kypřanů napravovat majetkové křivdy. Po roce 2004 došlo také k zintenzivnění mezinárodních kontaktů s představiteli tureckokyperských politických a ekonomických elit.

²¹⁴ Ozersay, K.; Sözen, A. (2007). The Annan Plan: State Succession or Continuity. *Modern Eastern Studies*. Vol. 43, No. 1, s. 126.

²¹⁵ A to i přes otevření nového přechodu Agios Demetion/Metehan.

²¹⁶ *Cyprus: reversing the drift to partition*. Europe Report N°190, 10 January 2008, International Crisis Group, s.22.

²¹⁷ *Cyprus: reversing the drift to partition*. Europe Report N°190, 10 January 2008, International Crisis Group, s.24.

²¹⁸ *Cyprus: reversing the drift to partition*. Europe Report N°190, 10 January 2008, International Crisis Group, s.25.

Pro mnohé Kypřany tak „taiwanizace“ nemusí být nahlížena jako negativní výsledek. Ačkoli sjednocení ostrova by mělo pro obě části ostrova výrazné dopady, je důležité na závěr této kapitoly ještě upozornit, že zejména mladá generace řeckých Kypřanů (lidé mezi 18 a 24 lety) vystupuje proti sjednocení Kypru, což naznačuje do budoucna spíše tendenci k rozdělení ostrova. Mladí lidé nemají historickou zkušenost soužití obou kyperských komunit v jednom státě a navíc je tolik nezajímají ekonomické aspekty, jako je například návrat majetku: „63% řeckých Kypřanů mezi 18 a 24 lety je proti soužití obou komunit, zatímco 61% obyvatel starších 65 let je pro soužití obou komunit.“²¹⁹ Určitý vnitropolitický i mezinárodní prostor pro realizaci uznání severokyperské nezávislosti de facto tak nepochybně existuje.

²¹⁹ Lindley, D. (2007). Historical, Tactical, and Strategic Lessons from the Partition of Cyprus. *International Studies Perspectives*. Vol. 8, No. 2, s. 236.

iii. POKRAČOVANÍ STATU QUO

Ve světle současných událostí je dřívější předpoklad o tom, že současný status quo by mohl pokračovat další desetiletí, již přežitkem. Mezinárodní společenství reprezentované OSN, EU a dalšími aktéry konfliktu opakovaně vyjádřilo nespokojenost se stále se opakujícím scénářem, podle kterého jsou zahajována nová jednání o řešení konfliktu na Kypru, která však vždy ztroskotají.

Tato varianta „řešení“ kyperského problému by byla jednoznačně nevýhodná pro severní Kypr, protože současná mezinárodní izolace by vedla k pokračujícímu odlivu vzdělaných tureckých Kypřanů do zahraničí, zejména Velké Británie. „*Je uvedeno, že od roku 1974 v několika cyklech emigrovalo 57 000 tureckých Kypřanů, zejména do Velké Británie a Austrálie;...*“²²⁰ Simultánně s odchody tureckých Kypřanů do zahraničí dochází i k imigraci tureckých přistěhovalců. Tento trend vyvolává značnou nevoli u řeckých Kypřanů, ovšem ani turečtí Kypřané neshledávají soužití s těmito nově přichozími jako bezproblémové.²²¹

V otázce vlastnictví majetku lze říci, že pokračování statu quo by „... vyvolalo skepticismus a v některých případech i hořkost mezi řeckými Kypřany, kteří vnímali turecké Kypřany jako usurpátory řeckokyperského majetku na severu.“²²² Pokračování statu quo by do budoucna výrazně zkomplikovalo řešení majetkové otázky, protože s ubíhajícím časem dochází k prodejm sporných majetků a usidlování nových přistěhovalců, čímž se komplikuje budoucí urovnání majetkových sporů mezi řeckými Kypřany a tureckými Kypřany.

Prodlužování trvání statu quo také značně komplikuje situaci v otázce teritoriálních sporů. Do oblastí, které by měly být navraceny pod řeckokyperskou správu, se s postupujícím časem stěhují turečtí Kypřané a přistěhovalci z Turecka a potenciálně tak narůstají problémy spojené s navrácením těchto území a přesídlením těchto tureckých Kypřanů.

V rovině rozvoje základních svobod, jako je například svoboda pohybu, došlo před rokem 2004 ke zlepšení situace a nárůstu přechodů hranice a interkomunální

²²⁰ Hatay, M. (2007). *Is the Turkish Cypriot Population Shrinking? An Overview of the Ethno-Demography of Cyprus in the Light of the Preliminary Results of the 2006 Turkish-Cypriot Census*. Oslo: PRIO, s. 39.

²²¹ Bahceli, S. (2006). Census reveals soaring population in north. *Cyprus Mail*, 5 May 2006. <http://www.cyprus-mail.com/cyprus/census-reveals-soaring-population-north>, staženo: 9.11.2009.

²²² Theophanous, A. (2008). *The Political Economy of a Cyprus Settlement: The Examination of Four Scenarios*. PRIO Report 1/2008, s. 52.

komunikace. Po neúspěšném referendu však nabral vývoj na ostrově opačný směr. „Počet řeckých Kypřanů, kteří navštívili sever, byl v poslední době snížen.“²²³ Podle průzkumu veřejného mínění provedeného roku 2007 jen 1 procento řeckých Kypřanů uvedlo, že hranici mezi severním a jižním Kyprem překračuje často a 49 procent řeckých Kypřanů uvedlo, že hranici překročilo pouze jednou nebo párkrát, ale zároveň uvedlo, že již nechce tento krok opakovat.²²⁴ Existuje zde tedy tendence, která nasvědčuje většímu oddělení obou komunit.

Současně by nedošlo ani k vyřešení jihokyperského požadavku na stažení tureckých vojsk z Kypru. „Stejně jako v případě „taiwanizace“, řeckokyperský zájem na stažení tureckých vojsk z Kypru by nebyl naplněn. Navíc s postupujícím časem vyřešení majetkové otázky prostřednictvím dohody bude čím dál tím víc složitější a výsledné řešení bude čím dál tím méně odpovídat řeckokyperským představám.“²²⁵

Závěrem lze konstatovat, že pokračování statu quo by nepřineslo tureckým Kypřanům příliš výhod. Naopak. Ekonomická a bezpečnostní závislost na Turecku by byla zachována a výhody plynoucí z členství v EU by zůstaly v nedohlednu.

Pro řecké Kypřany tento scénář řešení také nepřináší mnoho pozitivního. Zejména by nedošlo k navrácení území a majetku zpět původním řeckokyperským majitelům. Bezpečnostní situace zejména s ohledem na přítomnost tureckých vojáků na ostrově by zůstala nezměněná a potenciální hrozba eskalace vztahů s blízkým Tureckem by také přetrvávala. Řečtí Kypřané navíc pocítují současný stav jako nevyvážený. „Mnoho řeckých Kypřanů cítí, že v této době mají turečtí Kypřané to nejlepší z obou světů. Mají více práv v Kyperské republice než kdykoli předtím a mají málo nebo žádné povinnosti. Navíc nedošlo k návratu půdy řeckým Kypřanům a usurpace řeckokyperského majetku dosáhla bezprecedentních rozměrů.“²²⁶

Pokračování statu quo je s ohledem na postoj mezinárodního společenství i vnitropolitickou situaci na Kypru do budoucnosti neudržitelným řešením a zejména pro turecké Kypřany také řešením velmi nevýhodným.

²²³ Theophanous, A. (2008). *The Political Economy of a Cyprus Settlement: The Examination of Four Scenarios*. PRIO Report 1/2008, s. 53.

²²⁴ *The UN in Cyprus (An Inter-communal Survey of Public Opinion by UNFICYP)* 24.4.2007, http://www.unficyp.org/media/Survey_24_04_2007_ENG.pdf, staženo: 5.11.2009, s. 31.

²²⁵ Sommer, J. (2005). *Security in Cyprus: Threat Perception, Possible compromises and the role of EU*. Bonn International Center for Conversion, s. 90.

²²⁶ Theophanous, A. (2008). *The Political Economy of a Cyprus Settlement: The Examination of Four Scenarios*. PRIO Report 1/2008, s. 61-62.

iv. VZNIK CENTRALIZOVANÉHO STÁTU

Někteří (zejména z řecké části Kypru) usilují o naprosté odmítnutí principů Annanova plánu a vznik centrálního státu, který by nezohledňoval bikomunální strukturu obyvatel ostrova. Takové řešení současné situace by vedlo teoreticky k ustavení silného centrálního státu, kde by v duchu většinové demokracie rozhodovali řečtí Kypřané, respektive z jejich početní převahy by vyplývala možnost turecké Kypřany kdykoli přehlasovat.

„... většině řeckých Kypřanů by byl umožněn návrat na sever a zároveň by byl rozmělněn, ne-li odstraněn, jakýkoli bizonální aspekt vlády na ostrově.“²²⁷

Teoreticky by tedy v případě aplikace tohoto scénáře řešení došlo k obětování bizonálního a bikomunálního principu správy ostrova výměnou za členství v EU a výhody z takového členství plynoucí jako je například právo volného pohybu po EU.

Z bezpečnostního hlediska by došlo k rychlejšímu stažení tureckých vojsk z ostrova a garance Turecka vztahující se ke Kypru by byly značně oslabeny. Pravděpodobně by takový scénář řešení zahrnoval i odchod původem tureckých občanů, kterých je v severním Kypru velké množství.

Toto řešení je ale vysoce nepravděpodobné, protože jen stěží si lze představit severokyperskou vládu, která by obětovala svá práva a pravomoci etnické skupiny na úkor členství v EU, které by po ustavení takového státu na Kypru následovalo.²²⁸ Ani pokračující izolace Severokyperské turecké republiky by její politické elity nedonutila ustoupit ze svých pozic natolik, aby takové řešení přijala. Současná situace jednoduše nasvědčuje, že další vývoj by mohl v případě neúspěšného konce současných jednání jít spíše cestou de facto uznání Severokyperské turecké republiky. Podpora Annanova plánu vynesla severokyperským představitelům značný mezinárodní kredit, který by v případě selhání plánu na opětovné sjednocení ostrova mohli využít k podpoře určité formy samostatnosti Severokyperské turecké republiky. Navíc případná pokračující izolace severního Kypru by mohla vzbudit nacionalistické tendence, které by vzdálily severní Kypr ambicím stát se součástí EU.

²²⁷ *The Cyprus stalemate: what next?* Brussels: International Crisis Group, 2006 (Crisis Group Europe Report No. 171).

http://www.crisisgroup.org/library/documents/europe/171_the_cyprus_stalemate_what_next.pdf, staženo: 13.11.2007, s. 20.

²²⁸ Sommer, J. (2005). *Security in Cyprus: Threat Perception, Possible compromises and the role of EU*. Bonn International Center for Conversion, s. 89.

„Je velmi nepravděpodobné, že by si nějaká turecká vláda, ať už současná nebo budoucí, dovolila vzdát se Kypru pro členství v EU (bez ohledu na různé pohledy na samotný význam ostrova).“²²⁹ Takové jednání by se stalo politickou sebevraždou.

²²⁹ *The Cyprus stalemate: what next?* Brussels: International Crisis Group, 2006 (Crisis Group Europe Report No. 171).
http://www.crisisgroup.org/library/documents/europe/171_the_cyprus_stalemate_what_next.pdf,
staženo: 13.11.2007, s. 20.

v. SEVERNÍ KYPR JAKO PROTEKTORÁT EU

Další z návrhů přichází s myšlenkou (podobnou jako v případě Kosova) umístit severní Kypr pod správu EU jako protektorát a to až do vyřešení situace mezi severním a jižním Kyprem, což znamená do doby, než se severokyperští a jihokyperští představitelé a občané dohodnou na konkrétním řešení. Výhodou tohoto řešení je že by došlo k ukončení izolace severního Kypru. Přesto by ale tento scénář řešení nepřinesl vyřešení otázky majetku, vlastnictví, území ani bezpečnosti.

Z praktického hlediska není pravděpodobné, že by řeční Kypřané, v současnosti již členové EU, odsouhlasili podobné řešení. Naopak je více než pravděpodobné, že by takový plán EU skončil vetem řeckokyperských představitelů.²³⁰

Pro Turecko, jakožto silně angažovanou stranu konfliktu, by stěží mohlo být podobné řešení přípustné, protože členem EU není a má navíc silné zájmy v severním Kypru. Turecko navíc investovalo nemalé finanční a jiné prostředky, aby situaci a samotný vývoj konfliktu na Kypru ovlivnilo. Ustavení severního Kypru jakožto protektorátu EU, by pro ně bylo těžko představitelné, ne-li nemožné.

Ustavením severního Kypru jakožto protektorátu EU by definitivně kyperský problém nevyřešilo. Šlo by vlastně o jakési odložení řešení současného problému na pozdější dobu, a navíc by hrozilo, že v EU by jakékoli rozhodnutí mohla řecká část Kypru vetovat.

²³⁰ Sommer, J. (2005). *Security in Cyprus: Threat Perception, Possible compromises and the role of EU*. Bonn International Center for Conversion, s. 89.

ZÁVĚR

Řeční Kypřané a turečtí Kypřané v současnosti vedou jednání, jejichž výsledek bude zlomovým pro další osud Kypru. Političtí představitelé obou komunit, Mehmet Ali Talat a prezident Christofas, opakovaně deklarovali upřímnou snahu nalézt kompromisní řešení. Navíc mezinárodní prostředí, zejména řecká a turecká vláda, také podporují probíhající proces. Tento stav ovšem nebude panovat věčně a perspektiva nadcházejících tureckokyperských voleb v dubnu roku 2010 jasně ohraničuje současná jednání. Pokud do této doby nebude nalezeno společné řešení, je velmi pravděpodobné, že ve volbách zvítězí turečtí nacionalisté, kteří rozhodně jednání o federativním uspořádání sjednoceného ostrova podporovat nebudou a současný proces tak skončí neúspěchem.

S ohledem na tento vývoj a mezinárodní situaci jsem se ve své práci zabývala možnými scénáři řešení kyperského konfliktu. Tyto scénáře řešení vycházejí z teoretického rámce konceptů J. Galtunga a P. Wallensteena, s jejichž pomocí jsem navrhla pět možných cest dalšího vývoje.

Jak jsem již rozebrala v první části práce, věnující se teoretickým konceptům, podle P. Wallensteena existuje sedm možných řešení konfliktu. Tyto scénáře (teoretické koncepty) jsem použila jako rámce, které považuji za aplikovatelné na konflikt na Kypru. První tři možné scénáře podle P. Wallensteena, které odpovídají řešení kyperského konfliktu v podobě Annanova plánu jsou: společná kontrola konfliktního statku (federativní uspořádání), změna priorit (strany přestanou trvat na svých maximálních pozicích a budou přístupné kompromisu v duchu principu něco za něco) a rozdělení zdrojů (v případě Kypru se jedná o rozdělení území na základě bikomunálního a bizonálního principu). Druhou variantou vývoje do budoucnosti je pokračování statu quo, což odpovídá Wallensteinovu odložení řešení. Vznik centralizovaného kyperského státu je třetí možností vývoje. Tento scénář lze přiřadit ke konceptu změny priorit a výměnnému obchodu (v praxi by muselo dojít k opravdu velkému posunu priorit, kdy by řeční Kypřané dosáhli svého cíle, tedy vzniku centralizovaného státu, a turečtí Kypřané by výměnou za svůj ústupek získali výhody plynoucí ze členství v EU). Předposledním řešením by mohlo být přenechání správy třetí osobě, kterou by v případě Kypru mohla být EU. Mohlo by tak dojít ke vzniku protektorátu EU na území spravovaném tureckými Kypřany. V případě posledního

možného scénáře, tedy de facto uznání Severokyperské turecké republiky, by muselo dojít k iniciativě ze strany mezinárodního společenství (tento scénář by byl možný v případě neúspěšného ukončení stávajících jednání z důvodu opětovného odmítnutí řeckými Kypřany) a neodpovídá samotné podstatě žádného z Wallensteenových řešení, protože není (jako všechna Wallensteenova řešení) založen na elementární shodě sporných stran. Přesto jej ale v tomto výčtu uvádím, protože na něj lze aplikovat koncept J. Galtunga. Sedmý Wallensteenův scénář, kterým je formální řešení konfliktu například v podobě arbitráže, nepovažuji za aplikovatelný na kyperský konflikt, a proto je v následujících scénářích ani nebudu uvádět.

Výše uvedené návrhy řešení kyperského konfliktu jsem posuzovala prismatem konceptu pozitivního a negativního míru J. Galtunga. Mezi negativní řešení konfliktu (tedy takové řešení, které neposkytuje perspektivu dlouhodobého vyřešení konfliktu) řadí separaci, etnickou asimilaci, etnické čištění a etnické panství (většinová kontrola početné menšiny). Pozitivní mír, který vede k dlouhodobému řešení konfliktu, by v případě Kypru bylo pouze nalezení dohody na základě modifikovaného Annanova plánu, protože by tak došlo k federalizaci Kypru. Za řešení, které neodpovídají kritériím ani pozitivního, ani negativního míru lze označit pokračování statu quo a vznik protektorátu. Protektorizací severního Kypru by došlo v podstatě k rozdělení ostrova, ovšem jednalo by se spíše o přechodné řešení, a tak nelze jasně říci, jestli by později vedlo k míru na základě pozitivního či negativního míru.

Pro případ konfliktu na Kypru jsem toto členění aplikovala na pět hlavních řešení kyperského konfliktu (vycházejících z Wallensteenova konceptu) následovně: Mezi pozitivní formy řešení etnopolitického konfliktu je řazena federalizace, v případě konfliktu na Kypru se tedy jedná o scénář řešení na základě modifikovaného Annanova plánu, tedy dohody o sjednocení ostrova na federálním principu. De facto uznání Severokyperské turecké republiky (tzv. „taiwanizace“ Kypru) je jednoznačně řešením negativním, protože by došlo k separaci obou etnik a rozdělení státu. Konfliktní vztahy by byly zachovány a bezpečnostní situace v regionu by nebyla zlepšena. Stejně jako de facto uznání Severokyperské turecké republiky je i negativním scénářem řešení vznik centralizovaného státu, který by vedl k etnickému panství řeckých Kypřanů. Takový druh panství by jistě vedl k dalším etnickým konfliktům na ostrově. Pokračování statu quo a vznik protektorátu EU nad severním Kyprem jsou scénáře, které nespádají ani pod pozitivní ani pod negativní

řešení konfliktu a to proto, že z dlouhodobého hlediska nejsou udržitelné a mohou vést jak k pozitivnímu, tak k negativnímu ukončení konfliktu.

Jak již bylo uvedeno v první kapitole, aby bylo usmíření nejen politickým aktem, ale aby bylo zároveň vyjádřením stavu společnosti, mělo by usmíření zahrnovat čtyři složky: mír, pravdu, soucit a spravedlnost. S ohledem na toto pravidlo a v kontextu výše nestíněných teoretických konceptů jsem ve své práci došla k pěti scénářům řešení kyperského konfliktu.

Za nejpravděpodobnější scénář řešení na základě provedené analýzy považuji dosažení dohody na základě modifikovaného Annanova plánu. V případě jeho uskutečnění by byly naplněny jak požadavky řeckých Kypřanů, tak i tureckých Kypřanů. Došlo by ke zlepšení bezpečnostní situace samotného Kypru, ale i celého regionu, což by mělo pozitivní dopad i na spolupráci EU a NATO, kde napjaté vztahy mezi Tureckem, Kypru a Řeckem komplikují spolupráci. Řečtí Kypřané by dosáhli stažení tureckých vojsk, majetkových kompenzací, možnosti návratu na část obsazených území. Turečtí Kypřané by takovým řešením také dosáhli podstatného zlepšení své situace. Po sjednocení ostrova by se stali plnoprávními členy EU, došlo by k rozvoji ekonomiky, turistického ruchu a dalších odvětví. Sjednocením by byla ukončena finanční závislost na Turecku a mezinárodní izolace. Tyto procesy by měly vliv i na zastavení odlivu vzdělaných tureckých Kypřanů do zahraničí.

Z dlouhodobé perspektivy je toto řešení pro obě komunity z pohledu zisků nejvýhodnější, a proto jsem ho zařadila na první místo ve své hierarchii scénářů. Otázkou ale je, do jaké míry převáží racionální argumenty nad desetiletími negativní propagandy vůči „těm druhým“. Samotný proces sjednocování ostrova může být v krátkodobém horizontu velmi náročný a nese s sebou nutnost spousty kompromisů. Podle průzkumů veřejného mínění je pro většinu Kypřanů bizonální a bikomunální federace uspokojivým řešením, a proto je mírný optimismus na místě. Ovšem historická zkušenost ukazuje, že mobilizace hnutí odporu proti sjednocení ostrova byla vždy před klíčovým rozhodnutím velká a mocná. Tentokrát ale poprvé v historii panuje potřebná podpora politických představitelů na obou stranách Kypru, stejně jako Řecka i Turecka, což je ojedinělá situace v celé historii řešení konfliktu na Kypru.

Na druhé místo s ohledem na pravděpodobnost uskutečnění jsem umístila scénář de facto uznání severokyperského státu, protože v současnosti probíhající jednání jsou podle signálů mezinárodního společenství patrně poslední šancí na

sjednocení ostrova prostřednictvím dohody obou komunit. EU, OSN a všichni angažovaní mediátoři konfliktu jsou velmi vyčerpaní z neustálé snahy angažovat se v jeho řešení a neustále bez konkrétního výsledku. Pokud tedy nedojde k dohodě, pravděpodobně bude Severokyperská turecká republika postupně de facto uznána jako samostatný stát. Takové řešení by nepřineslo oběma komunitám stejné zisky jako sjednocení ostrova (nedošlo by k odchodu tureckých vojsk, návratu území, ekonomickému rozvoji a vstupu severního Kypru do EU), ovšem došlo by převážení iracionálních a psychologických argumentů nad těmi racionálními a navíc by odpadlo řešení složitého období sjednocování ostrova a přizpůsobování se jeden druhému. Pozitivní nejsou ani nesouhlasné postoje mladých Kypřanů se sjednocením ostrova, kteří nemají historickou zkušenost soužití obou etnik v jednom státě. Historická zkušenost takový vývoj nevylučuje, a proto jsem ho zařadila jako druhý nejpravděpodobnější scénář vývoje.

Třetím nejpravděpodobnějším scénářem je pokračování statu quo. Na první pohled by se mohlo zdát, že tento scénář vývoje je logickým vyústěním případného neúspěchu současných jednání. Mezinárodní společenství reprezentované OSN a EU opakovaně vyjádřilo nespokojenost se stále se opakujícím scénářem, podle kterého dojde k zahájení nadějných jednání, která ale posléze skončí neúspěchem. Mnohokrát již bylo naznačeno, že v případě krachu i současných rozhovorů, dojde k odměně tureckých Kypřanů a částečnému odstranění jejich mezinárodní izolace.

Pokračování statu quo by byl vývoj velmi nepříznivý zejména pro severní Kypr, který by tím zůstal v mezinárodní izolaci a ekonomické a bezpečnostní závislosti na Turecku. Pokračování statu quo komplikuje i budoucí řešení otázky majtkového vyrovnání i návratu části teritoria pod správu řeckých Kypřanů, protože na sporná území se stěhují noví tureckokyperští obyvatelé a narůstá tím problematičnost řešení této otázky. Pro řecké Kypřany pokračování nastalé situace působí také mnohé komplikace. Například by nedošlo k odchodu tureckých vojsk z ostrova a hrozba eskalace vztahů se sousedním Tureckem by také přetrvávala.

Předposledním a tedy druhým nejméně pravděpodobným scénářem řešení je vznik centralizovaného státu. Pokud by k takovému vývoji došlo, znamenalo by to vznik etnického panství řeckých Kypřanů nad tureckými Kypřany. Jaké motivy by mohli vést k uskutečnění takového scénáře? Teoreticky by v případě aplikace tohoto scénáře došlo k obětování bizonálního a bikomunálního principu uspořádání výměnou za výhody plynoucí z členství v EU. Toto řešení je ale vysoce

nepravděpodobné, protože si lze jen velmi stěží představit takovou tureckou vládu, která by podobné rozhodnutí přijala. V podstatě by se to rovnalo politické sebevraždě takové vlády.

Posledním a podle mé hierarchie scénářů také nejméně pravděpodobným scénářem vývoje konfliktu na Kypru je vznik protektorátu EU nad severním Kyprem. Tato myšlenka má své kořeny v modelu řešení konfliktu v Kosovu. Protektorát EU by byl uvalen na severní Kypr až do té doby, než by se severokyperská a jihokyperská představitelé dohodli na konkrétním řešení. Velkou výhodou pro turecké Kypřany by bylo ukončení jejich mezinárodní izolace. Z praktického hlediska je ale velmi nepravděpodobné, že by řečtí Kypřané, v současnosti již členové EU, odsouhlasili podobné řešení. Navíc pro Turecko, které není členem EU a na Kypru má velmi silné zájmy, by toto řešení bylo nepřijatelné, ne-li nemožné.

Cílem mé práce bylo s ohledem na preference aktérů konfliktu v jeho jednotlivých aspektech vytvořit hierarchizovaný seznam scénářů řešení konfliktu a zhodnocení možného vývoje do budoucnosti. Takový seznam jsem vytvořila. Kypřané, ať už ti turečtí či řečtí, musí ale sami rozhodnout, zda jsou schopni a ochotni přijmout nějaké řešení, protože jak již historická zkušenost ukazuje, ne vždy je objektivně nejlepší řešení nakonec tím přijatým řešením. Kompromisní řešení může nechat také většinu společnosti nespokojenou. Kypr je malým ostrovem ve Středozemním moři, který funguje demokraticky a jehož hlavní zisky plynou z turistického ruchu, a přesto jsou dopady z dlouhotrvajícího konfliktu pro celou Evropu velké. Vyřešení tohoto konfliktu by mělo být prioritou nejen EU, NATO a OSN, ale i samotných Kypřanů.

Počet slov: 26 803

Počet znaků bez mezer: 162 407

Počet znaků s mezerami: 189 331

CIZOJAZYČNÉ RESUMÉ/SUMMARY

Cyprus is still divided after more than thirty years. For decades, it has resisted attempts by third parties to negotiate a political solution. This thesis focuses on contemporary situation on the island, particularly on the period after the 2004 referendum about the UN plan (Annan plan) for its reunification. This plan was the first comprehensive solution but unfortunately it was rejected by the majority of Greek Cypriots in the referendum, which took place in April 2004. The aim of this thesis was (with the regard to the preference of the actors in this conflict) to set up a hierarchy of the possible scenarios for the future development. For this purpose, I used the theoretical framework of conflict resolution of P. Wallensteen and J. Galtung. In principle, the analyzed scenarios were the following: The first possible scenario was unification of the island on the basis of the modified Annan plan. The final settlement on the basis of unification would lead to a bi-zonal, bi-communal federal state of Cyprus. This scenario was considered as optimal because of the positive consequences for the economy, security and regional relations. The second possible scenario is “taiwanization” of the status of the Turkish Cypriot state, which would mean de facto recognition of the Turkish Cypriot state. This solution was meant to be a second possibility because the current negotiations are considered as the last opportunity for many years to unite Cyprus through the agreement of both communities. So if there is no positive solution in the current negotiations, the international community will be more likely to de facto recognize the northern Cyprus as independent state. Although this would be a benefit for the Turkish Cypriots because it would end the international, economic and cultural isolation of their community, it would not satisfy their wishes to become EU citizens. The third most possible scenario would be the continuation of the status quo. This would be highly unsatisfactory for the Turkish Cypriots, because of their continuing international isolation. As with the “taiwanization” scenario, it would not satisfy Greek Cypriot demands in regard to the solution of the property issue and removal of Turkish troops. The next possible solution to this conflict would be creation of centralized state, which would mean the accession of the present Turkish Cypriot state to the current Greek Cypriot Republic of Cyprus. Although this scenario would make all Cypriots EU members, this solution is highly improbable, because it would

leave Turkish Cypriots without sufficient rights as an ethnic community. The last possible scenario but also the most improbable is Turkish Cypriot North becoming an EU protectorate. This solution has its roots in the model of solution Kosovo conflict. With this scenario, the isolation of the Turkish Cypriots would end. However, because neither land nor property issues would be solved, it is not likely that the Greek Cypriots would agree to this scenario. Moreover, Greek Cypriots dispose the veto power in the EU, so it is unlikely that they would vote for such a solution.

The aim of this thesis is a hierarchization of the five most possible scenarios. The outcome of my analysis is mentioned above. But it is only the decision of all Cypriots, whether they are able and willing to accept any solution. The historical lesson learnt from the solution of conflicts shows that the objectively best solution is not always the solution finally chosen. Compromise solution could result in all parts of the conflict unsatisfied. Although Cyprus is a small island in the Mediterranean Sea with democratic government and with most of its income from tourism, the impact for all Europe is huge. The solution of this conflict should be a priority for EU, NATO and UN but primarily for all Cypriots.

PŘÍLOHY

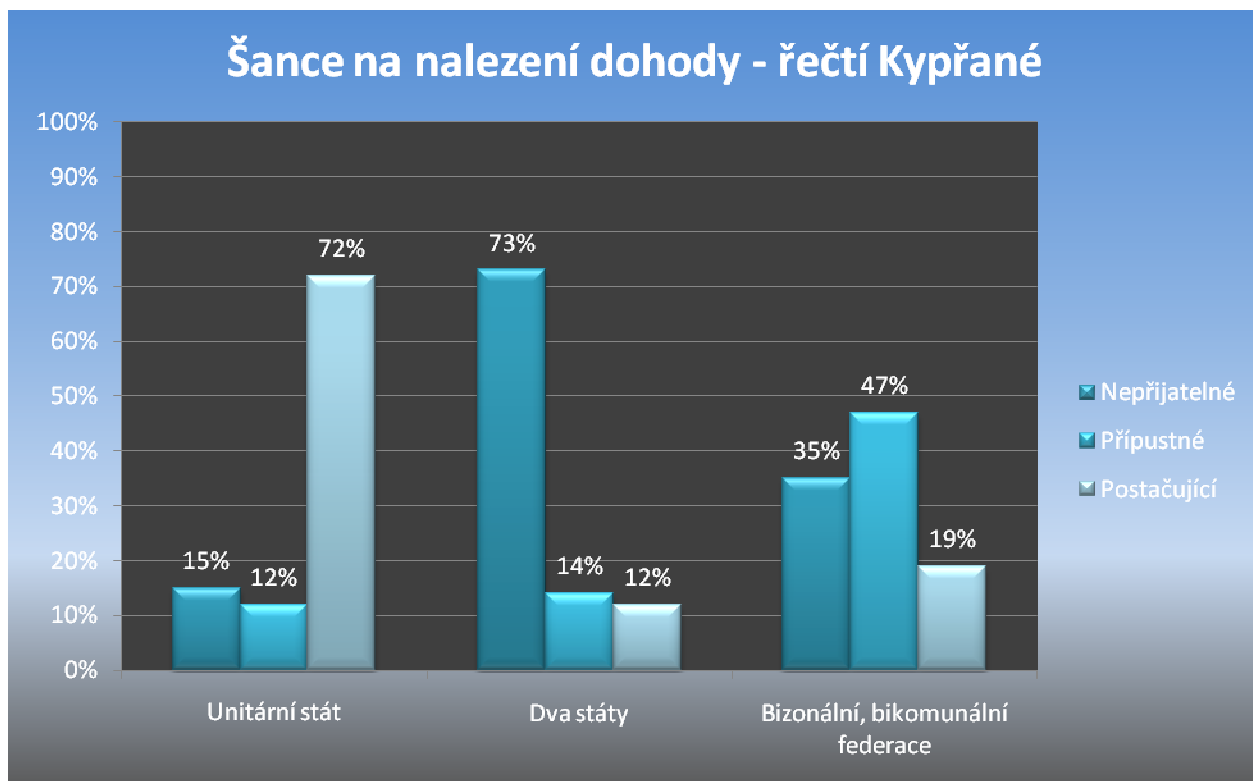
PŘÍLOHA Č.1 – MAPA KYPRU

Zdroj: OSN (<http://www.un.org/Depts/Cartographic/map/profile/cyprus.pdf>)

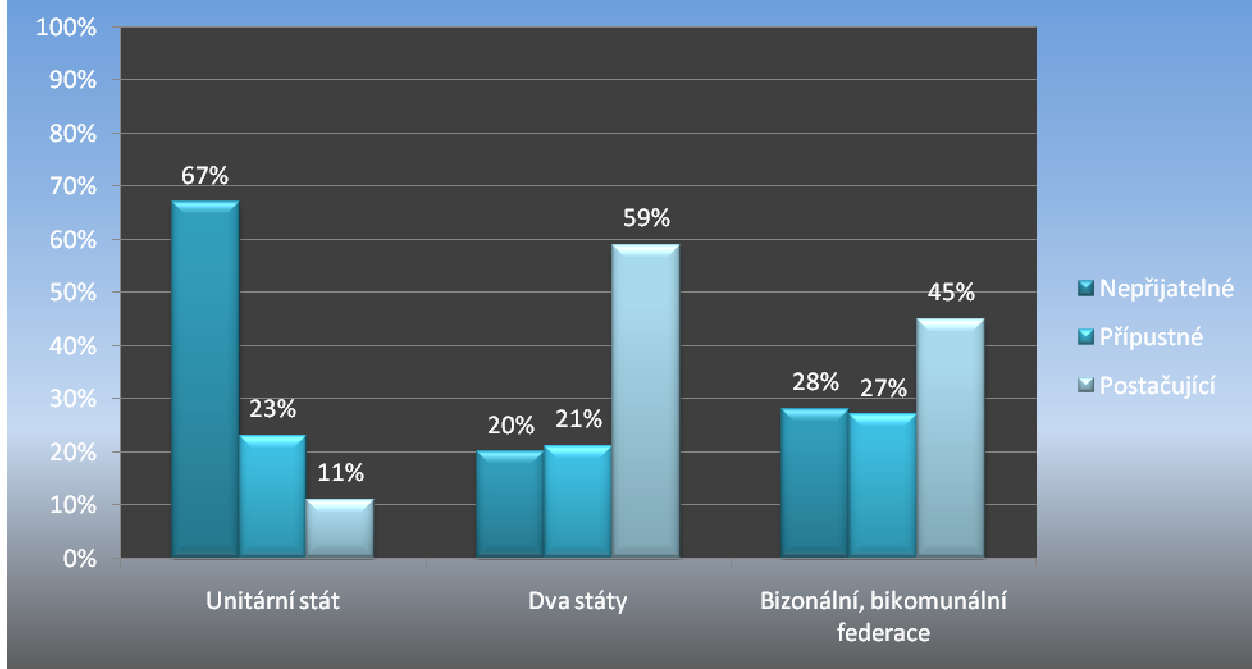
PŘÍLOHA Č. 2

UNFICYP průzkum veřejného mínění 2007

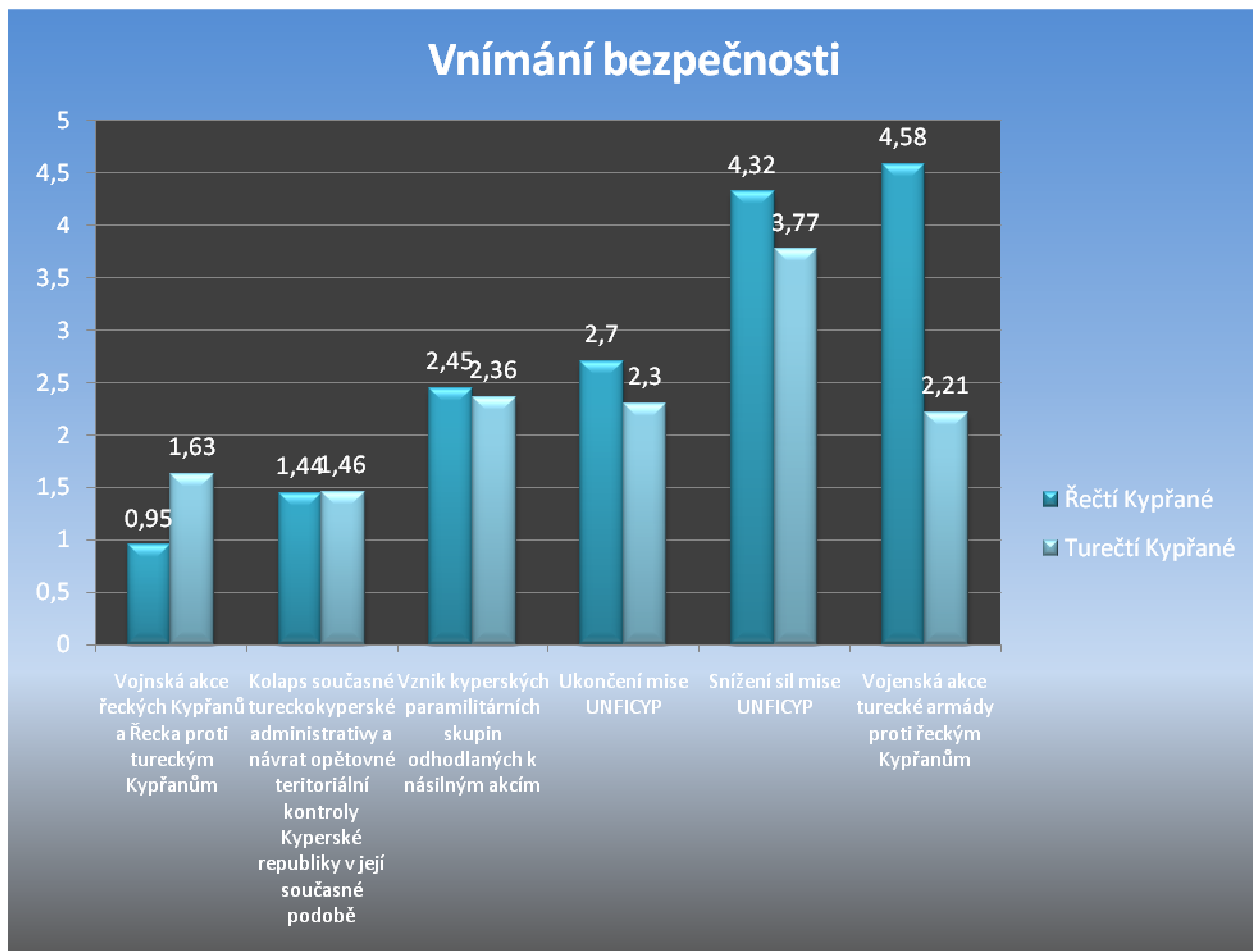
Zdroj: *The UN in Cyprus (An Inter-communal Survey of Public Opinion by UNFICYP)* 24.4.2007,
http://www.unficy.org/media/Survey_24_04_2007_ENG.pdf, staženo: 5.11.2009.

Šance na nalezení dohody - turečtí Kypřané

Zdroj: *The UN in Cyprus (An Inter-communal Survey of Public Opinion by UNFICYP)* 24.4.2007,
http://www.unficy.org/media/Survey_24_04_2007_ENG.pdf, staženo: 5.11.2009.

PŘLOHA Č. 3
UNFICYP průzkum veřejného mínění 2007

ZDROJ: *The UN in Cyprus (An Inter-communal Survey of Public Opinion by UNFICYP)* 24.4.2007,
http://www.unficyp.org/media/Survey_24_04_2007_ENG.pdf, staženo: 5.11.2009.

SEZNAM LITERATURY

I. NEPERIODICKÁ LITERATURA (MONOGRAFIE)

The Almanach of Cyprus 1998. Press and Information Office, Republic of Cyprus.

Azar, E. (1990). *The management of protracted social conflict: Theory and Cases*. Michigan: Dartmouth Pub.

Barša, P.; Strmiska, M. (1999). *Národní stát a etnický konflikt*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Bellamy, A.; Williams, P.; Griffin, S. (2004). *Understanding Peacekeeping*. Cambridge: Polity Press.

Diez, T.; Albert, M.; Stetter, S. (ed.). (2008). *The European Union and border conflicts: the power of integration and association*. Cambridge: Cambridge University.

Druckman, D.; Diehl, P. (ed.). (2006). *Conflict resolution*. London: SAGE Publications.

Ertekün, N. (1977). *Inter-Communal Talks and the Cyprus Problem*. Nicosia: Turkish Federal State of Cyprus State Printing Office.

Galtung, J. (1996). *Peace by peaceful means: peace and conflict, development and civilization*. London: SAGE Publications.

Hannay, D. (2005). *Cyprus: The Search for a Solution*. London: I.B. Tauris.

Hatay, M. (2007). *Is the Turkish Cypriot Population Shrinking? An Overview of the Ethno-Demography of Cyprus in the Light of the Preliminary Results of the 2006 Turkish-Cypriot Census*. Oslo: PRIO.

John-Jones, L. (1983). *The Population of Cyprus*. London: Institute of Commonwealth Studies.

Ker-Lindsay, J. (2005). *EU accession and UN peacemaking in Cyprus*. New York: Palgrave Macmillan.

Kypriacou, P.; Oguz, Ö.; Mullen, F. (2009). *The day after II: Reconstructing a reunited Cyprus*. Oslo: PRIO.

Lordos, A. (2004). *Can the Cyprus problem be solved? (Understanding the Greek Cypriot response to the UN Peace Plan for Cyprus)*. Cymar Market Research Ltd.

Lordos, A.; Kaymak, E.; Tocci, N. (2009) *A People's Peace in Cyprus: Testing Public Opinion on the Options for a Comprehensive Settlement*. Brussels: Centre for European Policy Studies.

Mack, R.; Snyder, R. (2006). The Analysis of Social Conflict – Toward an Overview and Synthesis. In Druckman, D.; Diehl, P. (eds.). *Conflict resolution*. London: SAGE Publications, s. 3-47.

Richmond, O. (2002). *Maintaining Order, Making Peace*. New York: Palgrave.

Sommer, J. (2005). *Security in Cyprus: Threat Perception, Possible compromises and the role of EU*. Bonn International Center for Conversion.

Tesař, F. (2007). *Etnické konflikty*. Praha: Portál.

Theophanous, A. (2008). *The Political Economy of a Cyprus Settlement: The Examination of Four Scenarios*. PRIO Report 1/2008.

Tocci, N. (2007). *The EU and Conflict Resolution (Promoting peace in the backyard)*. New York: Routledge.

Waisová, Š. (2005). *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál.

Wallensteen, P. (2002). *Understanding Conflict Resolution (War, Peace and the Global System)*. London: SAGE Publications Ltd.

II. PERIODICKÁ LITERATURA, DENNÍ TISK

Asmusen, J. (2004). Cyprus after the failure of the Annan-Plan. *European Centre For Minority Issues*, ECMI Brief #11, s. 1-13.

Bahceli, S. (2006). Census reveals soaring population in north. *Cyprus Mail*, 5 May 2006. <http://www.cyprus-mail.com/cyprus/census-reveals-soaring-population-north>, staženo: 9.11.2009.

„Cyprus veterans share chemistry“, *BBC News*, 4 December, 2001, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/1691978.stm>, staženo: 5.10.2009.

Cyprus leaders agree peace moves. *BBC News*, 8 July, 2006, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/5161224.stm>, staženo: 11.11.2009.

Fisher, R. (2001). Cyprus: The Failure of Mediation and the Escalation of an Identity-Based Conflict to an Adversarial Impasse. *Journal of Peace Research*, Vol. 38, No. 3, s. 307-326.

Gürel, A.; Özersay, K. (2006) The Politics of Property in Cyprus (Conflicting Appeals to Bizonality and Human Rights by the Two Cypriot Communities). *PRIO Report 3/2006*.

Harding, L. (2008). Kosovo breakaway illegal, says Putin: Europe and US warned against recognising state: Moscow ready to retaliate after expected declaration. *The Guardian*. 15. February 2008, s. 24.
<<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=1&did=1429478641&SrchMode=2&sid=3>

&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1259765089&clientId=45145>

Kadritzke, N. (2004). Cypru: saying no to the future. *Le Monde Diplomatique (english edition)*, 5/2004, <http://mondediplo.com/2004/05/07cyprus> staženo: 5.10.2009.

Kaufman, Ch. (2007). An Assessment of the Partition of Cyprus. *International Studies Perspectives*. Vol. 8 , No. 2, s. 206-223.

Ker-Lindsay, J. (2007). A Difficult Transition to a New Relationship: Britain and Cyprus in the European Union. *Journal of Contemporary European Studies*. Vol. 15, No. 2, s. 185-200.

Lindley, D. (2007). Historical, Tactical, and Strategic Lessons from the Partition of Cyprus. *International Studies Perspectives*. Vol. 8, No. 2, s. 224-241.

Melakopides, C. (2006). Implications of the Accession of Cyprus to the European Union for Greek-Turkish and Euro-Turkish Relations. *Mediterranean Quarterly*. Vol. 17, No. 1, s. 73-101.

Michael, M. (2007). The Cyprus Peace Talks: A Critical Appraisal. *Journal of Peace Research*. Vol. 44, No. 5, s. 587-605.

Ozersay, K.; Sözen, A. (2007). The Annan Plan: State Succession or Continuity. *Modern Eastern Studies*. Vol. 43, No. 1, s. 125-141.

Schiff, A. (2008). Pre-negotiation and its Limits in Ethno-National Conflicts: A Systematic Analysis of Process and Outcomes in the Cyprus Negotiations. *International Negotiation*. Vol. 13, No. 3, s. 387-412.

Tavernise, S.; Carassava, A. (2008) In a 49-Year First, Greek Leader Visits Turkey. *New York Times*, 24 January, 2008,

<http://www.nytimes.com/2008/01/24/world/europe/24turkey.html>,
11.12.2009.

staženo:

Wallensteen, P.; Sollenberg, M. (2000). Armed Conflict, 1989-99. *Journal of Peace Research*. Vol. 37, No. 5, s. 635-649.

III. DOKUMENTY, STUDIE, INTERNETOVÉ ZDROJE

Agenda 2000 (For a stronger and wider Union) 15 July 1997.
<http://aei.pitt.edu/3137/01/000033.PDF>, staženo: 9.12.2009.

Agreement of 8th July 2006 (Agreement between the President of the Republic Mr Tassos Papadopoulos and the Turkish Cypriot leader Mr Mehmet Ali Talat).
<<http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/793035B13B07CD8FC225727C00353501?OpenDocument>>, staženo 14.4.2008

Commission Opinion on the Application by the Republic of Cyprus for Membership,
http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/dwn/opinions/cyprus/com93-313_en.pdf, staženo: 9.12.2009.

Constitution of the Republic of Cyprus 1960.
<http://www.kypros.org/Constitution/English/>, staženo: 8.5.2009.

Cyprus Treaty of Guarantee Nicosia,
http://www.kypros.org/Cyprus_Problem/treaty.html#B, staženo: 8.5.2009.

Cyprus: reversing the drift to partition. Europe Report N°190, 10 January 2008, International Crisis Group.

Cyprus: Reunification or Partition? Europe Report N°201, 30 September 2009, International Crisis Group.

Declaration by the President of the Republic Mr. Tassos Papadopoulos regarding the referendum of 24th April 2004, 07/04/2004,
<<http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/all/B7CC10D781AC186AC2256E7000254D3E?OpenDocument>>, staženo: 24.4.2008.

House of Commons, Foreign Affairs - Second Report. Session 2004-05,
<<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200405/cmselect/cmfaaff/113/11302.htm>>, staženo: 14.4.2008.

José Manuel Durão Barroso (President of the European Commission) „*Turkey: Master of the Straits, Master of its Destiny*“ Turkish Grand National Assembly, Ankara, 10 April 2008,
<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/08/188&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>, staženo: 9.12.2009.

Lordos, A. (2005). *OPTIONS FOR PEACE Mapping the possibilities for a Comprehensive Settlement in Cyprus (A bicomunal survey of public opinion in co-operation with CYMAR Market Research Ltd. and KADEM Cyprus Social Research)*,
<http://www.cypruspolls.org/OptionsForPeaceTextAndCharts.pdf>, staženo: 9.12.2009.

Presidency conclusions Helsinki European Council 10 and 11 December 1999.
http://www.europarl.europa.eu/enlargement/ec/hel_en.htm, staženo: 10.12.2009.

Proposal of Greek Cypriot side on the demilitarisation of Cyprus (Letter from President Clerides to the UN Secretary-General, Dr. Boutros Boutros-Ghali. 17. Decembre 1993.
<http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/01A529E822ED0357C2256D6D0034A976?OpenDocument&highlight=demilitarisation%201993>, staženo: 2.11.2009.

Remarks by H.E. Mr. Tassos Papadopoulos, President of the Republic of Cyprus,
FPA World Leadership Forum, September 15, 2005
<http://www.fpa.org/usr_doc/President_of_Cyprus_Speech_FPA.pdf>, staženo: 9.12.2009.

Report of the Secretary-General on his mission of good offices in Cyprus. United Nations- Security Council S/2003/398, 1 April 2003. http://www.hri.org/docs/annan/UNSC_SG_Reports2003Cyprus.pdf, staženo: 7.7.2009.

Report of the Secretary-General on the United Nations operation in Cyprus. United Nations - Security Council S/2004/437, 26 May 2004. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/361/53/PDF/N0436153.pdf?OpenElement>, staženo: 6.5.2009.

Resolution 353 (1974). (Adopted by the Security Council on 20 July 1974) <[http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/E286914EF8A39CFEC22571B50037925A/\\$file/Resolution%20353%20_1974_.pdf?OpenElement](http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/E286914EF8A39CFEC22571B50037925A/$file/Resolution%20353%20_1974_.pdf?OpenElement)>, staženo: 10.9.2009.

Resolution 750 (1992). (Adopted by the Security Council on 10 April 1992) <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/011/09/IMG/NR001109.pdf?OpenElement> >, staženo: 10.9.2009.

Resolution 1250 (1999). (Adopted by the Security Council at its 4018th meeting, on 29 June 1999) < <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/191/38/PDF/N9919138.pdf?OpenElement>>, staženo: 11.9.2009.

Reunifying Cyprus: The Best Chance Yet. Nicosia/Istanbul/Brussels: International Crisis Group, 2008 (Crisis Group Europe Report No. 194).

Statement read out by Under-Secretary-General Ibrahim Gambari following the meeting with H.E. Tassos Papadopoulos and H.E. Mehmet Ali Talat on 8 July 2006, <http://www.cypriotfederation.org.uk/publications/reference/08.07.2006.pdf>, staženo: 7. 11. 2009.

Statement by the Foreign Minister Markos Kyprianou after the General Affairs Council in Brussels - 08/12/2009.

<http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/77E5EACE6E7470F1C225768700393992?OpenDocument> , staženo: 14.12.2009.

The Comprehensive Settlement of the Cyprus Problem. March 2004, <http://www.hri.org/docs/annan/Annan_Plan_Text.html>, staženo: 6. 10. 2008.

The Cyprus stalemate: what next? Brussels: International Crisis Group, 2006 (Crisis Group Europe Report No. 171). http://www.crisisgroup.org/library/documents/europe/171_the_cyprus_stalemate_wh at_next.pdf, staženo: 13.11.2007.

The Report of the Secretary-General on the United Nations operation in Cyprus (S/2009/248). 15 May 2009, [http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/C83D2E7BFBA53F26C22575BE002B179D/\\$file/Report%20%2815%20May%202009%29.pdf?OpenElement](http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/C83D2E7BFBA53F26C22575BE002B179D/$file/Report%20%2815%20May%202009%29.pdf?OpenElement), staženo: 10.12.2009.

The Report of the Secretary-General to the Security Council. [http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/2D6027C89D9A856EC22571C60033DA7B/\\$file/Confidence-Building%20Measures%20_30%20May%201994_.pdf?OpenElement](http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/2D6027C89D9A856EC22571C60033DA7B/$file/Confidence-Building%20Measures%20_30%20May%201994_.pdf?OpenElement), staženo: 11.11.2009.

The Third Vienna Agreement. August 1975 <http://www.cyprus.gov.cy/MOI/pio/pio.nsf/All/9A6B0EFBA6455875C2256D6D0030D232?OpenDocument>, staženo: 9.12.2009.

The UN in Cyprus (An Inter-communal Survey of Public Opinion by UNFICYP) 24.4.2007, http://www.unficyp.org/media/Survey_24_04_2007_ENG.pdf, staženo: 5.11.2009.

The Treaty of Alliance. http://www.cyprus.gov.cy/portal/portal.nsf/0/d68b4ef140dfdbc9c2256fd500364ac1?OpenDocument&ExpandSection=7#_Section7, staženo: 8.5.2009.

13 Points (30 November 1963),
[http://www.cyprus.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/0/0740E0A1B3A45039C2256D6D00340AB1/\\$file/13%20points.pdf](http://www.cyprus.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/0/0740E0A1B3A45039C2256D6D00340AB1/$file/13%20points.pdf), staženo: 5. 5. 2009.